

KUNNIA JA PERINTEET VÄKIVALTANA

Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta

Sanna Lamminpää ja Maria Roimaa
Opinnäytetyö, syksy 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä Kauniainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lamminpää, Sanna & Roimaa, Maria. Kunnia ja perinteet väkivaltana. Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Diak Etelä, Kauniainen, syksy 2011, 118s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on produktio ja sen tavoitteena oli tuottaa kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille suunnattu opas kunniaan liittyvästä väkivallasta. Tarkoituksena oli tuottaa materiaalia, joka auttaa työntekijöitä tunnistamaan kunniaan liittyvän väkivallan, antaa valmiuksia puuttua siihen rakentavalla tavalla sekä ohjaa työntekijöitä hakemaan mahdollisesti tarvitsemaansa apua kunniaan liittyvän väkivallan kanssa toimiessaan. Tavoitteena oli myös lisätä tietoisuutta aiheesta, joka on Suomessa vielä melko tuntematon. Opas koottiin yhteistyössä Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeen asiantuntijoiden kanssa.

Työn raportiosassa käsitellään kunniaan liittyvän väkivallan monisyistä ongelmaa ja sen taustalla vaikuttavia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi kulttuurin yhteisöllisyys ja käsitykset naisen asemasta ja seksuaalisuudesta sekä kunniaa ja häpeää. Raportissa käsitellään myös monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa Suomessa, Suomen evankelisluterilaisen kirkon tekemää maahanmuuttajatyötä sekä Raamatusta löytyviä näkökulmia monikulttuurisuuteen. Lopussa käsitellään kunniaan liittyvää väkivaltaa Suomen lainsäädännön valossa ja tarkastellaan, miten kunniaan liittyvään väkivaltaan voi ja tulisi puuttua.

Kirjallisuuden lisäksi lähdemateriaalia saatiin Ihmisoikeusliiton asiantuntijoilta sekä alkukartoitushaastattelusta, joka tehtiin viidelle kirkon perhe-, varhaisnuorisoi- tai nuorisotyönohjaajalle. Haastattelun tavoitteena oli saada käsitystä siitä, minkä verran kirkon työntekijät kunniaan liittyvästä väkivallasta tietävät ja erityisesti tiedustella, millaista tietoa he aiheesta kokevat tarvitsevänsä.

Kirjallisuuden, Ihmisoikeusliiton asiantuntijoiden ohjauksen ja kirkon työntekijöiden haastattelujen pohjalta kerättiin materiaali 29-sivuiseksi muodostuneeseen oppaaseen. Oppaasta pyrittiin tekemään tiivis ja helppolukuinen, mutta samalla riittävän asiapitoinen ja kattava kokonaisuus, jonka avulla erityisesti kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajat uskaltavaisivat aiempaa rohkeammin tarttua työssään mahdollisesti huomaamiinsa kunniakonfliktitapauksiin ja työskennellä konfliktien eri osapuolten kanssa.

Opas testattiin lähettämällä se aiemmin haastatelluille kirkon työntekijöille, joita pyydettiin antamaan kommentteja oppaan toimivuudesta. Opasta kehitettiin heidän kommenttiansa perusteella.

Opinnäytetyöprosessi alkoi tammikuussa 2011 ottamalla yhteyttä Kitke!-hankkeen asiantuntijaan. Teoriapohja työhön kerättiin kevään, kesän ja syksyn aikana. Haastattelut tehtiin kesällä ja syksyllä. Opas valmistui marraskuussa 2011 ja raporttiosuus hieman sen jälkeen.

Asiasanat: kunniaväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta, kunnia, häpeä, Ihmisoikeusliitto, Kitke!-hanke, naisen asema, monikulttuurisuus, yhteisöllisyys, maahanmuuttajatyö, kirkon nuorisotyö, kirkon lapsi- ja nuorisotyö

ABSTRACT

Lamminpää, Sanna and Roimaa, Maria.

Identifying and Intervening in Honor-Related Violence: A Guide for Child, Family, and Youth Workers of the Finnish Evangelical-Lutheran Church.

118p., 2 appendices. Language: Finnish. Kauniainen, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis is a production and the aim was to create a guide book for child, family, and youth workers of the Finnish Evangelical-Lutheran Church on honor-related violence. The objective was to produce a guide book helping child, family, and youth workers to identify honor-related violence, guiding them to face the problem and the people related to it in a constructive way, and leading them to find the right authorities to intervene in the situation. Our aim was also to provide proper information of the theme, still largely unidentified in Finland. The work was done in partnership with the Finnish League for Human Rights and its Kitke! (Root out! in English) project.

The first part of the report deals with the complexity of the problem of honor-related violence and its root factors such as culture, communality, and perceptions of the status of women and their sexuality as well as honor and shame. The report also deals with multiculturalism and immigration in Finland, the immigrant work of the Finnish Evangelical-Lutheran Church, and the Bible's perspectives on multiculturalism. At the end of the report, honor-related violence is dealt in the light of the Finnish law, and how it should be examined and intervened in.

In addition to literature the source material was received from the advisors of the Finnish League for Human Rights (FLHR) and from the initial mapping interviews carried out with five child, youth and family workers of the church. The purpose of the interviews was to obtain an idea of how aware the employees of the church were of honor-related violence, and in particular to ask what kind of information they felt they needed on the topic.

The guide book of 29 pages is based on previous sources. It was planned to be compact and easy to read, but at the same time a sufficiently factual and comprehensive package allowing especially the church workers more courageously to observe the honor-related conflicts in their work, and work with various parties of the conflict.

The guide book was assessed by the previously interviewed church workers. They were requested to give comments on how workable they found it; the guide book was amended based on their feedback.

Keywords: honor-related violence, Finnish League for Human Rights, Kitke!-project, status of women, immigrant work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖELÄMÄYHTEYS – IHMISOIKEUSLIITTO JA KITKE!-HANKE.....	8
2.1 Ihmisoikeusliitto	8
2.2 Kitke! – Kitke haitalliset perinteet	9
3 MONIKULTTUURISUUS SUOMESSA JA KIRKOSSA	11
3.1 Maahanmuutto Suomessa.....	11
3.2 Monikulttuurinen työ seurakunnassa.....	13
3.3 Monikulttuurinen lapsi-, perhe- ja nuorisotyö.....	14
3.4 Monikulttuurisuuden kohtaaminen seurakuntatyössä ja Raamatun valossa	16
4 KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA	21
4.1 Kunniaan liittyvän väkivallan monimuotoisuus.....	21
4.2 Kunniakonfliktit Suomessa – maahanmuuttajatyttö kahden kulttuurin välissä ...	27
4.3 Kansainvälinen tilanne ja ihmisoikeudet.....	28
4.4 Kunniaan liittyvä väkivalta julkisessa keskustelussa Suomessa	31
5 KUNNIAAN JA HÄPEÄN MUUTTUVAT KASVOT.....	34
5.1 Kollektiivisuus ja individualismi vertailussa	34
5.2 Erilaiset kunniakäsitteet.....	37
5.3 Islamin yhteys kunniaan liittyvään väkivaltaan	38
5.3.1 Koraani oikeuslähteenä	40
5.3.2 Shari'a	41
5.4 Naisen kunnia ja naisen häpeä – siveys ja seksuaalimoraali.....	42
5.5 Yhteisöllisyydestä yksilökulttuuriin – kotoutumisen merkitys	44
5.6 Kollektiivisuus Suomessa.....	47
5.7 Parisuhdeväkivalta ja kunniaan liittyvä väkivalta	48
6 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	51
7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	53
7.1 Opinnäytetyön teko ja työnjako	53
7.2 Produktion tekeminen.....	55
7.3 Haastattelun suunnittelu	58
7.3.1 Haastattelukysymysten laadinta	58
7.3.2 Haastateltavien hankinta	59
7.4 Haastattelun toteutus ja tulokset.....	59

7.4.1 Tarve tietää lisää kunniaan liittyvästä väkivallasta	60
7.4.2 Vahvaa Raamatusta löytyvää näkemystä	62
7.4.3 Vihjeitä oppaaseen	63
7.5 Produktion testaus	63
8 TUNNISTA, PUUTU, AUTA	65
8.1 Seurakunnan rooli kunniakonflikteihin puuttumisessa	65
8.2 Kulttuurinen herkkyys	65
8.3 Kunniaan liittyvä väkivalta ja Suomen lainsäädäntö	67
8.4 Kunniaan liittyvän väkivallan kanssa työskentely	71
8.4.1 Hälytyskellot soimaan! – Merkkejä kunniaväkivallasta	71
8.4.2 Työskentelystä.....	73
8.4.3 Ennaltaehkäisevä työ.....	73
8.4.4 Kunniakonflikteihin puuttuminen	74
8.5 Kestävään ratkaisuun.....	76
9 POHDINTA	78
LÄHTEET.....	81
LIITE 1: Kunnia ja perinteet väkivaltana – tunnista, puutu, auta! Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisesta, siihen puuttumisesta ja avun hakemisesta.	88
LIITE 2: Haastattelu kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille opinnäytetyön taustamateriaaliksi.....	118

1 JOHDANTO

Viime keväänä Helsingin Sanomissa käsiteltiin Suomessa vielä melko tuntematonta ilmiötä, kunniaan liittyvää väkivaltaa, useaan otteeseen. Suomessa on aiemminkin puhuttu kunniaan liittyvästä väkivallasta sitä kautta, miten se on muualla maailmassa ilmennyt, mutta vasta viime vuosina on herätty siihen, että kunniaan liittyvä väkivalta on todellisuutta joidenkin maahanmuuttajayhteisöjen ja monikulttuuristen perheiden keskuudessa täälläkin.

Helmikuussa 2011 Helsingin Sanomissa (Kuokkanen 2011, A5) oli uutinen siitä, etteivät auttajat osaa puuttua kunniaan liittyvään väkivaltaan. Uutista edelsi artikkeli kunniaan liittyvän väkivallan todellisuudesta Suomessa (Kuokkanen 2011, A14). Arvellaan, että Suomessakin kunniaan liittyvä väkivalta on arkea jopa tuhansien tyttöjen elämässä.

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi kunniaan liittyvän väkivallan siksi, että meille molemmille asian esillä pitäminen on tärkeää. Keväällä mediassa käyty keskustelu vahvisti ajatustamme siitä, että lisätietoa tarvitaan. Ajattelemme, että jokaisen lasten, nuorten ja perheiden – voisi jopa sanoa, että jokaisen ihmisten - kanssa työskentelevän on tunnistettava kunniaan liittyvä väkivalta ja osattava puuttua siihen. Siksi päädyimme tekemään työelämäyhteytemme, Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeen ohjaamana oppaan kunniaan liittyvästä väkivallasta. Koska opiskelemme kirkon lapsi- ja nuorisotyönohjaajiksi, tuntui luonnolliselta tehdä opas tälle ammattiryhmälle. Toivomme, että suuntaamalla oppaan heille mahdollisimman moni innostuisi lukemaan sen sillä ajatuksella, että opas on suunnattu juuri hänen ammattiryhmälleen, ja että se siksi kannattaa lukea. Eroa muihin samaa aihetta käsitteleviin oppaisiin on esimerkiksi se, että käsittelemme monikulttuurisuutta ja kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumista myös Raamatun valossa ja kiinnitämme huomiota kristillisen työn erityislaatuun.

Oppaassa tarkoituksenamme on kertoa selkeästi, mitä kunniaan liittyvä väkivalta on, miten se voi ilmetä, miten siihen voi puuttua ja mistä voi pyytää apua. Käsittelemme hieman myös kulttuuritaustoja ja käsityksiä, jotka voivat johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Tärkeä osa opasta ovat käytännön ohjeet ja neuvot uhrin auttamiseksi.

Teoriaosuudessa olemme pureutuneet kunniaan liittyvän väkivallan monimuotoisuuteen, kulttuuritekijöihin ja historiaan opasta laajemmin. Tarkastelemme myös esimerkiksi kunnian ja häpeän merkitystä eri kulttuureissa ja vertailemme niitä sekä kollektiivisen että individualistisen kulttuurikäsitteen kautta. Tärkeä osa työtämme on ilmiön käsittely Suomen lainsäädännön valossa ja painotus lain antamasta suojasta jokaiselle Suomessa asuvalle. Erityisesti lastensuojelun ilmoitusvelvollisten, joita kirkon työntekijätkin ovat, on muistettava lastensuojelulain antama suoja lapsille ja ongelmia havaitsevan aikuisen ilmoitusvelvollisuus.

Työmme yhtenä taustamateriaalina olemme käyttäneet haastatteluja, jotka teimme viidelle eri seurakunnan lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajalle. Haastattelimme heitä saadaksemme jotain käsitystä siitä, mitä kunniaan liittyvästä väkivallasta nyt tiedetään ja ennen kaikkea kuullaksemme, millaista tietoa työntekijät itse kokevat aiheesta tarvitsevana.

Ihmisoikeusliiton puheenjohtaja Kristiina Kouros puhui Helsingin Sanomien haastattelussa lokakuun 2011 alussa siitä, että muutoksia saadaan aikaan silloin, kun vähemmistöjen kanssa keskustellaan. Hänen mielestään Suomessa ollaan liian varovaisia siinä, ettei loukata vähemmistöjä ja korostetaan turhaan sitä, että toinen kulttuuri pitää tuntea ennen kuin voidaan sanoa mitään. (Berner 2011, D2.) Tätä liian varovaisuuden kulttuuria haluamme omalla panoksellamme muuttaa. Tahdomme rohkaista kulttuurien väliin keskusteluun ja siihen, että huomioisimme ihmistä hänen kulttuurinsa sijaan. Kulttuuria tulee ymmärtää, mutta sen vuoksi ei saa hyväksyä minkäänlaista väkivaltaa.

Toivomme, että voimme tuoda kunniaan liittyvän väkivallan maailmaa kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajien tietoisuuteen ja että työmme voisi lisätä ymmärrystä ilmiön monimuotoisuudesta ja antaa ajatuksia kulttuurien kohtaamiseen ja konflikteissa auttamiseen. Erityisesti toivomme, että työmme herättelee seurakuntien työntekijöitä huomaamaan vastuunsa kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisessa kristillisen vakaumuksen pohjalta ja tuo sen tärkeäksi osaksi työtä. Raamattu antaa jokaiselle kristitylle esimerkin siitä, kuinka Jeesus kohtasi ihmiset. Haluamme, että tämä esimerkki tulisi näkyväksi myös kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisessa.

2 TYÖELÄMÄYHTEYS – IHMISOIKEUSLIITTO JA KITKE!-HANKE

Opinnäytetyömme työelämäyhteys on Ihmisoikeusliiton Kitke!-hanke. Teimme oppaan yhteistyössä heidän asiantuntijoidensa kanssa ja suunnitelma oli, että opas julkaistaisiin Ihmisoikeusliiton nimissä. Työn loppuvaiheessa ilmitulleet näkemuserot oppaan kristillisestä sisällöstä saivat meidät kuitenkin päättämään siihen, että julkaisemme oppaan omissa nimissämme. Päätös tehtiin yhteisymmärryksessä Ihmisoikeusliiton asiantuntijoiden kanssa. He kuitenkin esittivät, että halutessamme voimme mainita oppaassamme heidän kanssaan tekemämme yhteistyön ja käyttää sen tuloksena saatua tietoa. Vaikka opasta ei julkaistakaan Ihmisoikeusliiton nimissä, on Kitke!-hanke kuitenkin ollut opinnäytetyötä tehdessämme työelämäyhteytemme ja siksi koemme tärkeäksi kertoa heidän toiminnastaan.

2.1 Ihmisoikeusliitto

Vuonna 1979 perustettu Ihmisoikeusliitto ry on Suomen ainoa yleinen ihmisoikeusjärjestö. Sen ensisijainen tavoite on valvoa maamme ihmisoikeuksien toteutumista sekä olla kehittämässä niitä. Toiminta tähtää ihmisoikeuksien julki tuomiseen yleiseen tietoon sekä ihmisoikeusloukkauksien vastustamiseen. Liitto ottaa aktiivisesti kantaa ajankohtaisiin ihmisoikeuskysymyksiin. Se kouluttaa ja tiedottaa sekä tekee taustakartoitusta ja tutkimusta ihmisoikeuksista. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Ihmisoikeusliitto ei ole sitoutunut mihinkään uskontoon tai poliittiseen toimintaan. Sen aatteellisena pohjana voidaan pitää Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusta ja Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussopimuksia. Liitto myös toimii näiden tahojen sekä Euroopan unionin kanssa kansainvälisessä yhteistyössä ihmisoikeuksien puolesta. Liiton nykyinen pääsihteeri Kristiina Kouros on toiminut tehtävässään vuodesta 2000. Ihmisoikeusliiton toimintaa rahoittavat valtion lisäksi Euroopan unioni ja Raha-automaattiyhdistys sekä eri säätiöt ja ministeriöt. Noin 500 jäsenen jäsenmaksut sekä lahjoitukset ovat myös tärkeitä tuen lähteitä. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

2.2 Kitke! – Kitke haitalliset perinteet

Helmikuussa 2010 alkunsa saanut kolmevuotinen Kitke!-hanke on Ihmisoikeusliiton koordinoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke, jonka päätarkoitus on ennaltaehkäistä kunniaan liittyviä konflikteja ja niihin liittyviä ihmisoikeusloukkauksia. Hankkeen tavoite on kitkeä pois haitallisia perinteitä yhteisöjen kanssa tehtävällä yhteistyöllä sekä niiden tapoja kunnioittavalla työtavalla. Hanke pyrkii yhteistyöhön niiden maahanmuuttajayhteisöjen kanssa, joiden piiriin kuuluu kunnia kulttuureista tulevia ihmisiä. Kitke!-hankkeen toiminnan tarkoitus on osapuolia eli perheitä ja yhteisöjä eheyttävä. Työtapa on kokonaisvaltainen ja kaikki konfliktin osapuolet huomioiva. (Ihmisoikeusliitto 2011).

Konfliktien ennaltaehkäisyssä ja ratkaisuisissa päästään parhaimpaan lopputulokseen silloin, kun siihen osallistuu ja tähtää koko yhteisö. Tämä vaatii myös työntekijöiltä realistista kuvaa ja näkemystä kulloisenkin yhteisön kulttuurista, tavoista ja perinteistä sekä eritoten käsityksestä kunniaista. Kitke!-hankkeen asiantuntijat ovat vuodesta 2005 asti työskennelleet aiemmissa kunnia konflikteja ja kunniaan liittyvää väkivaltaa ennaltaehkäisevissä hankkeissa ja heille on karttunut laaja osaaminen kunniaan liittyvistä konflikteista. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Kitke!-hankkeen asiantuntijoiden kohtaamat kunniaan liittyvät konfliktit tarvitsevat monimuotoisuudessaan erilaisia toimintatapoja. Asiantuntijoiden mukaan myös Suomessa kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee avioliittoon painostamisena tai pakkoavioliittoina sekä vapauden rajoittamisena. Kunniaan liittyvien asenteiden säilymistä yhteisöissä edesauttavat lisääntynyt maahanmuutto, haasteet kotoutumisessa ja eritahtinen kotoutuminen sukupolvien välillä. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Kitke!-hanke pyrkii saamaan yhteisöjä käymään sisäistä keskustelua siitä, millainen vaikutus kunniaan liittyvillä asenteilla on yhteisön hyvinvoinnille ja ihmisoikeuksien toteutumiseen suomalaisessa yhteiskunnassa ja eritoten yhteisöissä. Kitke!-hanke pyrkii sitouttamaan yhteisöt suunnitelmalliseen asenteiden uudistamiseen ja tukee yhteisöjä ratkaisemaan itse sisäisiä konfliktejaan. Hankkeen tavoite on myös auttaa yhteisöjä näkemään niitä uusia tarpeita, joita niille on syntynyt suomalaisessa yhteiskunnassa ollessaan. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Kitke!-hankkeen työmuotoja ovat yhteistyö muun muassa kohdeyhteisöjen ja niihin liittyvien maahanmuuttajajärjestöjen kanssa sekä neuvonta- ja ohjaustyö viranomaisille ja ilmiön kohdanneille perheille. Muita työmuotoja ovat koulutus ja työtapojen juurruttaminen viranomaisten ja sosiaali- ja terveydenhoitoalan opiskelijoille. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, ilmiöön liittyvän tiedon lisääminen, tutkimukset ja selvitykset kuuluvat Kitke!-hankkeen toimintaan. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

3 MONIKULTTUURISUUS SUOMESSA JA KIRKOSSA

Maahanmuuton ja monikulttuurisuuden teemat liittyvät keskeisesti kunniaan liittyvään väkivaltaan Suomessa, koska suurin osa siitä tapahtuu maahanmuuttaja- ja monikulttuuristen perheiden keskuudessa. Maahanmuuton todellisuus ja maahanmuuttajien määrät kertovat osaltaan erilaisten kulttuurien kirjosta Suomessa. Kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdatessaan on hyvä ymmärtää maahanmuuton, pakolaisuuden ja kotoutumisen taustaa. Kirkon työntekijän on hyvä hahmottaa kirkon monikulttuurista työtä ja sen mahdollisuuksia maahanmuuttajaperheiden kohtaamisessa.

3.1 Maahanmuutto Suomessa

Suomalainen pakolaispolitiikka sai alkunsa 1920-luvun alkuvuosina. Ensimmäisenä suunniteltuna poliittisten pakolaisten vastaanottovaiheena voidaan pitää aikaa, jolloin Suomeen saapui natsi-Saksasta paenneita poliittisia pakolaisia. Suomen nykyinen kansallinen pakolaispolitiikka sai historiallisen alkunsa vuonna 1973, kun maamme vastaanotti Chilen sotilasdiktatuuria paenneita ihmisiä. Suomen vuonna 1995 alkanut jäsenyys Euroopan unionissa vaikutti maamme maahanmuuttopolitiikkaan. Unionin myötä Suomi hyväksyi unionin sisäisen suhteellisen vapaan liikkuvuuden. (Räty 2002, 32–35; Laakkonen 2011.)

Kuitenkin moniin muihin maihin verrattuna Suomi on pysynyt vuosikymmenien ja vuosisatojen aikana väestöltään kovin samankaltaisena, kunnes 1980- ja 1990-luvuilla Suomeen alettiin ottaa pakolaisia erityisesti Vietnamista ja Somaliasta. Vietnamilaiset saapuivat Suomeen kiintiöpakolaisina ja tulivat Suomeen sotien ja ihmisoikeusloukkauksien runtelemasta kotimaastaan (Pentikäinen 2005, 145). Somalialla taas on 1800-luvun loppupuolelta alkava siirtomaavallan alaisuuden historia. Siirtomaavallat ajoivat somalien kansan jakaantumaan viiteen osaan. 1980-luvun lopulla Somalia ajautui sisällissotaan, jossa eri taloudelliset ja poliittiset ryhmittymät alkoivat sotia toisiaan vastaan. Verinen sisällissota aloitti somalialaisten paon maan sisälle ja naapurimaihin. (Pentikäinen 2005, 69–71.) Sisällissodan seurauksena somalialaisia pakolaisia on tullut paljon Suomeenkin. Nykyisin somalialaiset ovat Suomen suurin pakolaisryhmä ja vuo-

den 2010 lopussa Suomessa asui 6592 somalia (Tilastokeskus 2005; Maahanmuuttovirasto 2010).

Näiden pakolaisryhmien lisäksi Suomeen on saapunut ja saapuu jatkuvasti maahanmuuttajia. Terminä maahanmuuttaja on laaja käsite. Se voi tarkoittaa työperäistä muuttajaa, pakolaista, ulkomaalaista opiskelijaa tai paluumuuttajaa. Osa ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on Suomessa vain muutaman vuoden esimerkiksi opiskellen tai työskennellen. Osa kuitenkin hakee Suomen kansalaisuutta asettuen maahan pysyvämmiin. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 17.)

Huolimatta suomalaisen maahanmuuton lyhyestä historiasta kansainvälisen väestön osuus on nykyisin osissa maattamme merkittävää, erityisesti pääkaupunkiseudulla. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 19; Sisäasiainministeriö 2011, 3.) Vuonna 2009 maahanmuutto Suomeen kääntyi laskuun ja suunta oli sama myös vuonna 2010, jolloin Suomeen muutti noin 25 650 henkeä. Suurin osa turvapaikan hakijoille annetuista oleskeluluvista myönnetään toissijaisen suojelun ja humanitaarisen suojelun perusteella. Vuonna 2010 turvapaikkaa haki Suomesta 4 018 henkilöä, mikä oli 41 % vähemmän kuin edellisellä vuonna. Yksintulleiden alaikäisten lasten määrä laski saman verran. Vuonna 2010 heitä tuli 329, kun vuonna 2009 määrä oli 557. Oleskelulupia myönnettiin 1 298 henkilölle ja varsinaisen pakolaistatukseen sai vuonna 2010 yhteensä 181 turvapaikanhakijaa. (Sisäasiainministeriö 2011, 3.)

Maahanmuuton myötä varsin yksikulttuurinen Suomi on ja muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi. Kulttuuri voidaan nähdä jonkin ryhmän yhtenäisenä käyttäytymismallina ja perinteenä, jonka ainutlaatuisuutta tulee suojella. Puhuttaessa kulttuurien välisestä kohtaamisesta, määritelmä on paljon laajempi. Kulttuuri voidaan määritellä esimerkiksi näin:

-- jonkin yhteisön piirissä omaksuttua elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa. Kulttuuri on ihmisen tapaa elää, toimia ja uskoa. (Räty 2002, 42.)

3.2 Monikulttuurinen työ seurakunnassa

Suomen niin sanottu valtakirkko on Suomen evankelis-luterilainen kirkko, johon kuului vuoden 2010 lopussa 78,2 % suomalaisista (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. a). Käytämme jatkossa tekstin luettavuuden vuoksi Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta nimitystä Suomen kirkko tai kirkko.

Suomen kirkko on kansainvälisestikin katsottuna poikkeuksellinen kirkkokunta muun muassa suurien jäsen- ja työntekijämääriensä vuoksi. Suomen kirkkoa kutsutaankin kansankirkoksi. Työntekijöitä kirkossa on yli 21 000. Kirkko ja valtio tekevät Suomessa monenlaista yhteistyötä ja kirkko on iso osa kansan historiaa ja kulttuuria. Harvinaista verrattuna moniin muihin kirkkoihin on myös Suomen kirkon verotusoikeus. Kirkon varoja käytetään eniten lapsi- ja nuorisotyöhön, jonka parissa työskentelee yli 4 000 ihmistä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. b; Kirkkohallitus 2010.) Luvut kertovat jotain siitä, kuinka tärkeänä lapsi- ja nuorisotyötä Suomen kirkossa pidetään - lapsi- ja nuorisotyöhön panostetaan niin työntekijämäärällisesti kuin rahallisestikin. Omasa lähtökohdastamme käsin emme aina välttämättä tule edes ajatelleeksi sitä, kuinka hyvät puitteet kristillisen nuorisotyön tekemiselle Suomessa on (Silfverhuth 2005, 154).

Kirkollista monikulttuurisuustyötä tehdään kahdella tavalla. Sillä pyritään vaikuttamaan kantaväestön asenteisiin sekä diakonian kautta auttamaan maahanmuuttajia niin aineellisissa kuin henkisissäkin tarpeissa. (Cantell, Lappalainen, Salmio & Varis 2000, 93.) Monikulttuurisuustyön tarkoitus on helpottaa maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen sekä lisätä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Se tehtävä on myös tukea kristittyjen maahanmuuttajien osallisuutta seurakunnan toiminnassa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. c)

Kirkon työntekijät, kuten papit, diakonit ja erityisesti seurakuntien varsinaiset maahanmuuttajatyöntekijät toimivat maahanmuuttajien tukena ja neuvojina. Seurakuntien maahanmuuttajatyöntekijät, jotka usein ovat diakoneja, solmivat kontakteja maahanmuuttajiin. Sillä on suuri merkitys maahanmuuttajien tavoittamisessa. Työntekijät etsivät vapaaehtoisia maahanmuuttajien tukihenkilöiksi ja tukevat näiden toimintaa. Myös rasmin kitkeminen ja ihmisoikeuksien puolesta puhuminen sekä kulttuurien välisten konfliktien sovittelu ovat osa työtä. Yhteydet seurakunnan yli viranomaisiin, kuten sosiaali-

toimeen, kouluihin ja päiväkoteihin ovat tärkeää verkostoitumista. (Cantell ym. 2000, 93–94.)

3.3 Monikulttuurinen lapsi-, perhe- ja nuorisotyö

Raamatusta ja erityisesti Jeesuksen Kristuksen suhtautumisesta lapsiin tulisi nousta kristilliselle kirkolle kaikkialla maailmassa esimerkki siitä, kuinka tärkeitä lapset ovat. Raamattuun on talletettu esimerkiksi tällainen Jeesuksen kohtaaminen lasten kanssa:

Jeesuksen luo tuotiin lapsia, jotta hän koskisi heihin. Opetuslapset moittivat tuojia, mutta sen huomattessaan Jeesus närkästy ja sanoi heille: ”Sallikaa lasten tulla minun luokseni, älkää estäkö heitä. Heidän kaltaistensa on Jumalan valtakunta. Totisesti: joka ei ota Jumalan valtakuntaa vastaan niin kuin lapsi, hän ei sinne pääse.” Hän otti lapset syliinsä, pani kätensä heidän päälleen ja siunasi heitä. (Mark. 10:13–16)

Raamattu ei jätä Jeesuksen suhtautumista lapsiin arvailujen varaan — Jeesuksen sanoista ja toiminnasta huokuu ääretön rakkaus lapsia kohtaan. Siksi on erittäin raamatullista ja kristillistä, että seurakunnan työssä aivan erityisesti huomioidaan lapset ja nuoret.

Suomen kirkon lapsi- ja nuorisotyönohjaajat tekevät paljon yhteistyötä päiväkotien ja koulujen kanssa. Koulutyöhön kuuluu aamunavauksia, kouluvierailuja, koulukonsertteja, koululaisjumalanpalveluksia ja päivystystä kouluilla. Seurakuntien tilat ovat avoinna kaikille lapsille ja nuorille, ja esimerkiksi seurakuntien nuorisotiloissa käy paljon sellaisiakin lapsia ja nuoria, jotka eivät kuulu Suomen kirkkoon, eivät usko kristinuskon Jumalaan tai tunnustavat toista uskontoa.

Seurakunnan työntekijät tekevät myös erityisnuorisotyön piirissä paljon etsivää työtä, eli kohtaavat nuoria muun muassa kaduilla ja kauppakeskuksissa. On sanottu, että nimenomaan erityisnuorisotyössä kirkon työntekijä menee konkreettisesti kansan keskelle (Nivala 2005, 142). Tämä toiminta lisää kohtaamisia esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kanssa. Se on tuonut kirkon työntekijöiden todellisuuteen myös kysymykset erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten elämän ongelmista, kuten kunniaan liittyvästä väkivallasta. Kirkko on Suomessa niin suuri osa kulttuuria ja yh-

teiskuntaa, että myös kirkon työntekijöiden on tärkeää oppia tunnistamaan yhteiskunnassa lisääntyvät vaikeat ongelmat, joista kunniaan liittyvä väkivalta on yksi.

Kirkon monikulttuurista työtä värittää vahva perhekeskeisyys. Oli kyse sitten monikulttuurisesta lapsi-, perhe- tai nuorisotyöstä, on oman perheen ja yhteisön osallisuus niissä vahvempi kuin kantasuomalaisten keskuudessa tehdyssä työssä. Seurakunnan toimintaan osallistuva perhe tai yksittäinen lapsi ja nuori on osa yhteisöään jakaen sen ilot, surut, tavat ja perinteet. Yhteisöllisyys onkin merkittävä syy osallistua seurakunnan toimintaan. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. d)

Tarkkaa tietoa monikulttuuristen perheiden osallistumisesta kirkon toimintaan ei ole, mutta osallisuus kasvaa jatkuvasti maahanmuuton myötä. Kahden kulttuurin pareja elää tällä hetkellä Suomessa noin 55 000 ja vuosittain heitä tulee lisää noin 3 000 paria. Näissä kahden kulttuurin perheissä elää noin 160 000 lasta. (Väestöliitto 2011.) Monikulttuuristen perheiden tilanteet poikkeavat usein kantasuomalaisten perheiden tilanteista. Heidän elämäänsä vaikuttavat muun muassa usein taustalla oleva maahanmuutto, sen eri vaiheet ja siihen liittyvät elämäkokemukset. Sopeutuminen uuteen kotimaahan voi olla hyvinkin haastavaa yksilölle ja sitä myöten koko perheelle. Maahanmuuton myötä muut perheenjäsenet ja sukulaiset ovat jääneet toiseen maahan. Yhteydenpito heihin voi olla vaikeaa, mutta sitäkin tärkeämpää, sillä huoli heidän elämäntilanteesta voi olla suurta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. e)

Toinen haaste on myös sukupuolten muuttuvat roolit. Hyvä ja toimivakin parisuhde voi kohdata yllättäviä haasteita uudessa maassa. Sukulaisten ja tuttavien jäätyä mahdollisesti toiseen maahan Suomessa ei ehkä ole läheistä ihmistä, joka voisi auttaa tuen tarpeessa olevaa. Aiemmat perhemallit eivät välttämättä enää toimi. Suomalaisen yhteiskunnan naisille tarjoama itsenäisyys ja vapaus hämmentävät ja varmasti ahdistavat niin maahanmuuttajanaaisia kuin –miehiäkin. Nainen voi olla miehestä riippumaton myös taloudellisesti. (Kanerva 2010, 17.) Usein me suomalaiset ajattelemme tätä ylpeydellä, mutta monessa muussa maassa ja yhteiskunnassa tämä olisi miehelle häpeä. Miehen perherooli on Suomessa myös osallistuvampi. Arjen toimet, kuten kotityöt ja lasten kasvatus jaetaan ja synnytykseen mennään yhdessä. Maahanmuuttajalle elämä Suomessa saattaa olla täynnä ristiriitoja. Toisaalta on löydettävä uudenlainen rooli miehenä tai naisena. Toisaalta saatetaan toivoa, ettei puoliso muuttuisi liian paljon. Jos ja kun parin kotou-

tuminen tapahtuu eri tahdissa, toinen puoliso voi tuntea olonsa avuttomaksi ja jopa riippuvaiseksi toisesta.

Kirkon monikulttuurinen perhetyö tarjoaa tukea myös parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Apua on tarjolla myös suomalaisille, jotka kaipaavat tukea ja tietoa liittyen perhe-elämään ja parisuhteeseen ulkomaalaisen kanssa. Tukimuotoja voivat olla perhe- ja parisuhdeleirit sekä naisten tai miesten vertaistoiminta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. b)

Eräs kirkon monikulttuurisen perhetyön haasteista ovat äidit. Ilman pääsyä kotoutumiskoulutukseen, he jäävät helposti yksin kotiin lasten kanssa. Seurakuntien kansainväliset naistenkerhot ja äiti-lapsi-piirit tarjoavat tärkeää sosiaalista verkostoa ja ovat osaltaan ehkäisemässä syrjäytymistä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. b)

Kirkon monikulttuurisen lapsi- ja nuorisotyön ero yhteiskunnalliseen varhais- ja nuorisokasvatukseen on siinä, että se ei eriytä toimintaansa nuoren tai lapsen perheen uskonnollisen taustan mukaan. Se perustuu kaste- ja lähetyskäskyyn ja tarjoaa tietoisesti kristillistä opetusta. (Hilksa 2004, 84.) Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten pääsy seurakunnan toimintaan edellyttää usein perheiden luottamusta ja lupaa. Kirkollinen lapsi- ja nuorisotyö voi olla vanhemmille vierasta ja siksi on hyvä keskustella myös vanhempien kanssa toiminnan kristillisestä luonteesta, Raamatun, rukouksen ja hengellisten laulujen käytöstä. Vanhemmilla saattaa olla pelko siitä, että lapsi tai nuori menettää oman kulttuurin merkityksen ja sitä kohtaan koetun kunnioituksen sekä irtaantuu juuristaan. Vanhempia saattaa mietityttää myös seurakunnan toiminnan turvallisuus. Esimerkiksi jos vanhemmat eivät halua lapsensa olevan vastakkaisen sukupuolen seurassa, ovat tyttö- ja poikakerhot hyviä toimintamuotoja. (Hilksa 2004, 86.)

3.4 Monikulttuurisuuden kohtaaminen seurakuntatyössä ja Raamatun valossa

Pitkään monikulttuurisuuden kohtaaminen seurakuntatyössä on ymmärretty ensisijaisesti lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kautta. Kuitenkin nykyisin, kun Suomessakin on enemmän maahanmuuttajataustaisia ihmisiä kuin koskaan, on syytä miettiä hieman erilaista suhtautumista monikulttuurisuuteen. Monikulttuurinen kristillinen työ ei enää

olekaan olemassa vain jossain kaukana Afrikan lähetyskentillä, vaan Suomen rajojen sisälläkin.

Millä tavalla seurakunta ja sen työntekijät voivat olla kohtaamassa eri kulttuureista tulevia ja usein eri uskontoakin tunnustavia maahanmuuttajia? Diakoniatyössä olemme voineet tottua siihen, että kansainvälisessä diakoniassa ei erotella ihmisiä uskonnon perusteella, vaan apua annetaan kaikille, jotka sitä tarvitsevat. Tämä periaate toteutuu myös Suomessa tehtävässä pakolaistyössä. (Kirkon ulkoasiain osasto 1996, 25.)

Meidän näkemyksemme on, että seurakunnan työssä työntekijöiden tulisi pitää ensisijaisena ohjenuoranaan Raamattua, koska kristityt uskovat sen olevan Jumalan Sanaa. Raamatusta löytyy paljon puhetta monikulttuurisuudesta. Ajattelemme, sen olevan käytökelpoista materiaalia, kun mietitään monikulttuurisuuden kohtaamista 2010-luvullakin.

Raamatun voidaan nähdä olevan suuri protesti muukalaisiin kohdistuvaa pelkoa kohtaan (Silvo 1999, 34) — Raamattu nimittäin on täynnä monikulttuurisuutta, maahanmuuttoa, muukalaisuutta ja pakolaisuutta jo Raamatun ensimmäisen osan, Vanhan testamentin alusta asti. Maailman ensimmäiset ihmiset, Aadam ja Eeva, joutuivat karkotetuiksi, kun Jumala syntiinlankeemuksen jälkeen karkotti heidät paratiisista (1. Moos. 3:22–24; Jokinen 2010). Aadamin ja Eevan esikoispoika, Kain, tappoi veljensä Abelin ja joutui lähtemään niin sanotusti vihapakolaiseksi (1. Moos. 4:8–16; Jokinen 2010). Raamatusta voimmekin lukea, että ihmisen identiteetti on ihmisyyden alusta alkaen kuulunut koddittomuus, irtolaisuus ja muukalaisuus. Ihmiskunnan alkuhistoria liittyy vahvasti pakolaisuuteen. (Jokinen 2010.)

Raamatun alkulehdiltä voimme lukea myös Abramista, jonka Jumala kutsui pakolaisuuteen ja siirtolaisuuteen (1. Moos. 12:1–3; Jokinen 2010). Ihmiskaupastakin voimme Raamatusta lukea Joosefin kertomuksesta (1. Moos. 37:12–28; Jokinen 2010). Lopulta Joosefin kautta hänen isänsä Jaakob ja koko Jaakobin suku tulevat pakolaisiksi Egyptiin (1. Moos. 46; Silvo 1999, 35). Raamattu kertoo myös rakkaudesta pakolaisuuteen suostuneen Ruutin kertomuksen (Ruutin kirja; Jokinen 2010). Erityisen tunnettu Vanhan testamentin pakolainen on Mooses, joka pakeni Egyptistä tapettuaan israelilaista sortaneen egyptiläisen miehen (2. Moos. 2:11–22; Silvo 1999, 35). Myöhemmin Moosekses-

ta tuli koko Israelin kansan maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen Egyptin orjuuden alta Jumalan avulla johdattanut mies (2. Moos. 3:1–22, 12:37–42).

Vieraanvaraisuutta muukalaisia kohtaan löytyy esimerkiksi 1. Mooseksen kirjasta löytyvässä kertomuksessa, jossa Abraham osoittaa suurta vieraanvaraisuutta teltalleen osuneita kolmea vierasta miestä kohtaan (1. Moos. 8:1–8; Silvo 1999, 34).

Vanhasta testamentista löytyvä laki sisältää paljon yksityiskohtaisia määräyksiä muukalaisten kohtelemisesta. Näistä määräyksistä vanhimmat ovat säilyneet meidän päiviimme asti niin sanotussa liitonkirjassa. (Silvo 1999, 35). Vanhasta testamentista löytyy muun muassa tällaisia muukalaisia koskevia kohtia:

Älä sorra muukalaista; olettehan itsekkin olleet muukalaisina Egyptissä ja tiedätte, mitä on elää vieraassa maassa muukalaisena. (2. Moos. 23:9.)

Kun maahanne tulee muukalaisia asumaan keskuudessanne, älkää sortako heitä. Kohdelkaa joukossanne asuvia siirtolaisia ikään kuin he olisivat heimolaisianne ja rakastakaa heitä kuin itseänne, sillä te olette itsekkin olleet muukalaisina Egyptissä. Minä olen Herra, teidän Jumalanne. (3. Moos. 19:33–34.)

Hän [Herra Jumala] huolehtii leskien ja orpojen oikeuksista, hän rakastaa muukalaista ja ruokkii ja vaatettaa hänet. Samoin tulee myös teidän rakastaa muukalaista; olettehan itsekkin olleet muukalaisina Egyptissä. (5. Moos. 10:18–19.)

Ette saa viedä muukalaiselta ettekä orvolta hänen oikeuksiaan. (5. Moos. 24:17a)

Joka kolmas vuosi, kymmenysten vuotena, teidän tulee asuinsijoillanne erottaa sadosta kaikki leeviläisille, muukalaisille, orvoille ja leskille kuuluvat kymmenykset Kun olette tehneet tämän ja kaikki ovat saaneet syödä itsensä kylläisiksi, sanokaa Herran, Jumalanne edessä. 'Olen vienyt talostani pois kaiken Herralle pyhitetyn ja antanut sen leeviläisille, muukalaisille, orvoille ja leskille, niin kuin olet käskenyt minun tehdä. En ole rikkonut enkä unohtanut käskyjäsi. (5. Moos. 26:12–13.)

Vanhan testamentin lain, eli viiden Mooseksen kirjan, juutalaisten tooran halki toistuu merkittävä Jumalan käsky muukalaisten hyvin kohtelusta. Egyptin orjuus ja pako sieltä ovat, kuten yllä olevista Raamatun kohdista huomaa, muodostaneet pohjan Vanhassa testamentissa olevalle Jumalan opetukselle muukalaisten kohtelusta. Yhä uudelleen Jumala muistuttaa kansaansa siitä, että Israelin omien kokemusten tulisi ohjata heitä lem-

peyteen pakolaisuudessa eläviä kohtaan. Israelin kansan historiaan vedoten Jumala antaa ymmärtää, että israelilaiset ovat saaneet vapautensa ja maansa lahjana Häneltä. Koska vapaus ja oma maa nähdään Jumalan antamana lahjana, vaatimus pitää oma maa suljettuna muukalaisilta on vieras ajatus. (Kirkon ulkoasiain osasto 1996, 33.)

Israelin kansan oman pakolaisuuden lisäksi sen vastaanottamat isot pakolaismäärät vaikuttavat Vanhasta testamentista lukemassamme opetuksessa. Muukalaisten kohteluun liittyvät säädökset Vanhassa testamentissa ovat ainutlaatuisia sen ajan maailmassa, jossa suhtautuminen oman kansan ulkopuolisiin oli varauksellista tai jopa avoimen vihamielistä. On siis erityisen merkittävää, että Israelin kansan lainsäädännössä näkyy pakolaisten oikeuksien puolustaminen. (Kirkon ulkoasiain osasto 1996, 33.)

Vanhasta testamentista löytyy myös toisenlaista opetusta muukalaisiin suhtautumisesta (Kirkon ulkoasiain osasto 1996, 34). On kuitenkin huomattavaa, että yleisesti niihin sisältyy käsky olla alkamatta seurata vieraiden kansojen jumalia ja palvella yksin elävää Jumalaa, Herraa. Jumala vihastui kansaansa usein, koska se alkoi palvella vieraiden kansojen epäjumalia Hänen, elävän ja todellisen Jumalan sijaan.

Raamatun ohjeet muukalaisiin suhtautumisesta ovat käyttökelpoista opetusta tämänkin päivän ihmisille. Suomalaisillakin on tahtoessaan mahdollisuus samaistua sanoihin, joita Jumala Israelin kansalle on lausunut – vain muutamia kymmeniä vuosia sittenhän monet suomalaisista joutuivat lähtemään pakolaisiksi muualla Suomeen tai Ruotsiin.

Vielä lähemmäs nykyaikaa päästään, kun käännetään katse Uuteen testamenttiin ja sieltä löytyvään Jeesuksen esimerkkiin. Jeesus nostaa vertauksessaan malliksi oikeasta uskosta ja elämästä halveksitun samarialaisen kansan jäsenen kertoessaan kuulijoilleen laupiaasta samarialaisesta (Luuk. 10:25–37, Kirkon ulkoasiain osasto 1996, 34). Jeesus keskusteli Sykarin kaivolla samarialaisen naisen kanssa, ja pyysi naiselta vettä juotavaksi. Raamattu kertoo, kuinka Jeesuksen opetuslapsetkin hämmästelivät sitä, että Jeesus puhui tämän samarialaisen, vieläpä julkisesti syntiseksi tiedetyn naisen kanssa. (Joh. 4:1–42.) Tälläkin Jeesus osoittaa, kuinka Hänen rakkautensa kuuluu jokaiselle ihmiselle, ja kuinka meidän tulisi toisiamme kohdata ja kohdella.

Jeesuksen opetuksista ehkä tunnetuimmat ovat rakkauden kaksoiskäskey ja kultainen sääntö, joita myös maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä tulisi aina elää todeksi.

Jeesus vastasi: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa ovat laki ja profeetat.” (Matt. 22:37–40)

Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat. (Matt: 7:12.)

Sekä rakkauden kaksoiskäskey että kultainen sääntö osoittavat Jumalan rakkauden kaikkia ihmisiä kohtaan ja Hänen tahtonsa siitä, että osoittaisimme toisillemme rakkautta.

Pastori Erkki Jokinen (2010) on todennut, että kristittyinä emme voi jakaa ihmisiä ”meikäläisiin ja muukalaisiin”, koska olemme itsekkin tässä maailmassa muukalaisina. Tästä maailmasta käsin kristityt ovat vieraita ja muukalaisia – Taivaasta katsottuna eivät, sillä Taivasten valtakunta kuuluu kristityille isänmaana (Jokinen 2010, Hepr. 11:16).

Ennen kuin Jeesus nousee Taivaaseen, Hän antaa opetuslapsilleen käskyn, jota nykyisin kutsutaan kaste- ja lähetyskäskyksi.

Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kansanne kaikki päivät maailman loppuun asti. (Matt. 28:19–20.)

Jeesus kääsee opetuslapsiaan viemään sanoman itsestään, maailman Vapahtajasta kaikille kansoille. Tämä sama käsky koskee myös 2010-luvun kristittyjä: Jeesuksen rakkauden sanoma kuuluu kaikille. Evankeliumin julistamisessa tärkeää on viedä sitä eteenpäin rakkauden teoin, pyrkien kohtaamaan jokainen ihminen Jeesuksen rakkaudesta käsin. Väkivallan – myös kunniaan liittyvän väkivallan - ennaltaehkäiseminen ja uhrien ja perheiden auttaminen on tärkeä osa työtä, jonka perusta on Raamatusta löytyvässä jokaisen ihmisen ihmisarvon tunnustavissa opetuksissa. Jeesuksen rakkaus on vapauttavaa ja armollista, ei kahlitsevaa tai painostavaa.

4 KUNNIAAN LIITTYVÄ VÄKIVALTA

4.1 Kunniaan liittyvän väkivallan monimuotoisuus

Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeen tiedotteissa kunniaan liittyvä väkivalta on määritelty seuraavasti:

Kunniaan liittyvä väkivalta on henkilön fyysistä tai psyykkistä painostamista tilanteessa, jossa kyseistä henkilöä epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta teolla, joka aiheuttaa julkista häpeää patriarkaalisen arvomaailman näkökulmasta. (Karimi 2009, 159.)

Kunniaan liittyvä väkivalta koskee siis nimenomaan siveysperiaatteita ja niiden noudattamista ja toisaalta niiden rikkomista ja on siksi voimakkaasti sidoksissa sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen. Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan myös määritellä väkivalaksi, jossa yksilön eli uhrin omaa elämänhallintaa heikentävät hänen läheisensä (Tammisalo-Savolainen 2009, 31).

Usein kunniaan liittyvästä väkivallasta puhutaan esimerkiksi lehdissä ja televisiossa kunniaväkivaltana. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Amoral-hankkeen aloituksen yhteydessä mietittiin sitä, mikä termi kuvaa ilmiötä parhaiten. Englanninkielisen, honor related violence –termin mukaisesti päädyttiin käyttämään käsitettä kunniaan liittyvä väkivalta. Termiä on kritisoitu kunnia-sanana vuoksi, ja tilalle on ehdotettu muun muassa käsitteitä häpeäväkivalta ja yhteisöväkivalta. On kuitenkin katsottu, että kunniaan liittyvä on olennaisena osana tällaiseen väkivaltaan, että se on syytä sisällyttää käsitteeseen. Vaikkei kunniaan liittyvä väkivalta kunniallista olekaan, se liittyy tekijänsä ajatukseen kunniaa. (Holm 2009, 215.) Kunniaan liittyvän väkivallan taas katsotaan olevan kunniaväkivaltaa parempi termi, koska ajatellaan sen selventävän sitä, että tällainen väkivaltaa nimenomaan on kytköksissä kunniaan, mutta ei kunniallista. Muun muassa Kitke!-hankkeessa käytetään usein myös termiä kunniaan liittyvät konfliktit tai kunniakonfliktit, koska on ajateltu, että väkivalta-käsite ei ole aina paras kuvaamaan kunniaan liittyvien konfliktien todellisuutta. Väkivalta ymmärretään usein ainoastaan fyysiseksi väkivallaksi, ja kun puhutaan väkivallasta, ihmisten voi olla vaikea ymmärtää, että se voi tarkoittaa myös henkistä väkivaltaa. Käytämme työssämme vaihtelevasti nimityksiä

kunniaan liittyvä väkivalta, kunniaan liittyvät konfliktit ja kunniakonfliktit asiayhteydestä riippuen. Vältämme kunniaväkivalta-termin käyttöä.

Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu useimmiten tyttöihin ja naisiin ja toteuttajina ovat yleisimmin miehet (Tammisalo-Savolainen 2009, 33). Asenteet sen sijaan asuvat yhtä lailla molempien sukupuolien mielissä, ja tilanne voi olla esimerkiksi se, että perheen äiti tai isoäiti voimakkaasti painostaa perheen miehiä väkivaltaisuuteen perheen aseman ja nimen kunnian säilyttämiseksi. Perheiden sisäinen kommunikaatio lasten ja vanhempien välillä kulkee yleensä äidin kautta isälle. Äiti naisena ymmärtää kunniaan liittyvien asenteiden vaikutuksen ja yhteisön reaktiot, jos perheen tytär haastaa perinteisen elämäntavan. Äidin ja tyttären läheinen suhde tuo esiin ongelmat konfliktitilanteessa. Usein tyttäret kuvailevat äitien tekemän kunniaan liittyvän väkivallan olevan henkistä väkivaltaa. (Hildén, Karimi & Suomenaro 2011, 6.)

Turkissa asuneen yhdysvaltalaiskirjailija Alan Drewin (2010) kirjoittamassa Turkkiin sijoittuvassa romaanissa Vesipuutarhat käsitellään monelta eri näkökannalta tilannetta, jossa islaminuskoinen kurdiperheen tytär aiheuttaa perheelleen häpeää karkaamalla kotiaan yhdysvaltalaisen pojan kanssa. Alla on lainaus tytön äidin sanoista aviomiehelleen, tytön isälle, kun tämä ei äidin mielestä puutu tyttären toimiin riittävän tehokkaasti:

En olisi ottanut sinun nimeäsi, Sinan Basioglu, jos olisin tiennyt, että se merkitsee sinulle niin vähän (Drew 2010, 285).

Lainauksen sanat kertovat paljon siitä, mikä on nimen — eli kunnian — merkitys kunnialtulttuurissa elävälle. Lainaus kertoo jotain myös tavasta, jolla perheen äiti voi painostaa miestänsä toimimaan perheen kunnian puolesta.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä esimerkiksi painostuksena, uhkailuna, rajoittamisena, vahtimisena, fyysisenä väkivaltana ja äärimmillään murhana tai itsemurhaan pakkotamisena. Kunniamurhaan päädyttäessä kunnian katsotaan olevan jo menetetty ja se halutaan palauttaa ennalleen naisen hengellä (Lidman 2009, 121).

Maailmassa tehdään vuosittain arviolta noin 5 000 kunniamurhaa, mutta määrästä on esitetty myös paljon suurempia arvioita, sillä kunniamurhista vain pieni osa päättyy vi-

ranomaisten tietoon, osasta niistä poliisitutkintaa ei suoriteta tai ne ilmoitetaan ”tavallisina” murhina (Slåen 2009, 101). Siksi on vaikeaa edes arvailla kunniamurhien todellista määrää.

Euroopassa pakkoavioliitto on ehkä yleisin kunniaan liittyvän väkivallan muoto. Ero järjestettyyn avioliittoon on siinä, että pakkoavioliittoon nimensä mukaisesti pakotetaan ja toinen tai molemmat liiton osapuolet vastustavat sitä. Myös poika voi joutua pakkoavioliiton uhriksi. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 36.) Järjestettyyn avioliittoon tarvitaan molempien puolisojen suostumus. (Suomenaro 2009, 168.) Nuoret saattavat jopa itse pyytää vanhempiaan järjestämään avioliiton, sillä yksi järjestetyn avioliiton ajatuksista on, että vanhempien ajatellaan tuntevan lapsensa niin hyvin, että kykenevät valitsemaan tälle puolison. Nuorille jää usein lopullinen sananvalta päättää, miellyttääkö puolisoehdokas. Järjestetyillä avioliitoilla on myös pitkä historia monissa kulttuureissa. Kuinka moni vielä muistaa ja tietää, että vuosisata sitten järjestetyt avioliitot olivat yleisiä myös Suomessa? On mahdollista, että maassamme solmittiin myös pakkoavioliittoja. (Salmenkangas 2006, 6.)

Pakkoavioliitto solmitaan usein sukulaisen tai perhetuttavan kanssa ja se on tavallisesti vanhempien tai suvun järjestämä. Avioliittoon pakotetaan painostamalla niin henkistä kuin fyysistäkin väkivaltaa käyttäen. (Suomenaro 2009, 168.) Syy pakkoavioliitolle voi olla sopivan puolison löytyminen, mutta liittoa selitetään myös kulttuurisen, kansallisen ja uskonnollisen identiteetin vahvistamisella. Sillä voidaan myös haluta varmistaa omaisuuden säilyminen suvussa tai vahvistaa perheiden välisiä suhteita. Joskus syynä on kansalaisuuden tai oleskeluluvan varmistaminen ulkomailta muuttavalle henkilölle. Pakkoavioliiton ja kunniaan liittyvän väkivallan yhteys ilmenee siinä, että pakkoavioliittoa perustellaan epätoivotun käytöksen, kuten esiaviollistensuhteiden ja homoseksuaalisuuden kontrolloimisena. Tyttö saatetaan lähettää vanhempien kotimaahan ”lomalle”, vaikka matkan tarkoitus on näyttää tämä paikan päällä vieraille miehelle. Myös avioliitosta kieltäytyminen voidaan tulkita perheen kunnian häpäisyksi. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 37; Salmenkangas 2006, 7.)

Joskus eron tekeminen pakkoavioliiton ja järjestetyn avioliiton välille on vaikeaa, sillä myös järjestetyssä avioliitossa toinen tai molemmat osapuolet saattavat ilmaista vastahakoisuutensa liitolle. Köyhissä olosuhteissa elävän perheen tytär voi joutua valitse-

maan vastentahtoisen avioitumisen varakkaamman miehen kanssa tai elää varattomana oman perheensä kanssa. (Salmenkangas 2006, 7.) Kunniaan liittyvä väkivalta ei kuitenkaan ole vain alemman sosiaaliluokan tai kouluttamattomien perheiden ongelma vaan sitä ilmenee kaikissa sosiaali- ja yhteiskuntaluokissa. Ylempään luokkaan kuuluvilla perheillä on parempi mahdollisuus käsitellä ongelma nopeasti hiljaisuudessa. Näin vältetään julkisuudelta ja sen myötä häpeältä. (Suomenaro 2009, 168.)

Tyttöjen ympärileikkauksen eli sukupuolielinten silpomisen voidaan katsoa olevan kunniaan liittyvää väkivaltaa, yksi sen rajuista fyysisistä muodoista, jonka tarkoituksena on nimenomaan ehkäistä siveysperiaatteiden rikkomista. Tyttöjen ympärileikkauksen tarkoituksena on rajoittaa tytön seksuaalisuutta sekä varmistaa tytön neitsyyden säilyminen avioliittoon asti ja näin taata hänen kunniallisuutensa. Tyttöjen sukupuolielinten silpominen on kaikissa eri muodoissaan Suomessa rangaistava teko ja se luokitelleen rikoslain valossa törkeäksi pahoinpitelyksi (Holm 2009, 142). Tyttöjen ympärileikkauksen tarkoituksena on säädellä naisen sukupuolisiveyttä ja näin varmistaa perheen ja yhteisön kunnia.

On kuitenkin muistettava, että perinne tyttöjen ympärileikkauksesta on syvälle juurtunut osa naisen identiteettiä ja kunniaa niissä maissa ja yhteisöissä, joissa tätä perinnettä noudatetaan. Useimmat vanhemmat, jotka tyttärelleen tämän toimenpiteen tahtovat suorittavan, ajattelevat toimenpiteen olevan välttämätön tytön tulevaisuuden kannalta — he siis mielestään ajattelevat tyttärensä parasta. Ihmisoikeuksilla ja laeilla luodaan pohjaa tyttöjen sukupuolielinten silpomisen vastaiselle työlle. Erityisen tärkeää työtä on asenteisiin vaikuttaminen ja tyttöjen ympärileikkausten ennaltaehkäisy. (Janneke Johansson, henkilökohtainen tiedonanto, 29.8.2011.)

On tärkeää ymmärtää, että samanlainen ajatusmaailma vaikuttaa muunkinlaisen kunniaan liittyvän väkivallan taustalla: vanhemmat tai muut perheenjäsenet usein todella ajattelevat tyttärensä ja perheen parasta. Voidaan puhua ”esikirjoitetusta käyttäytymismallista”: perheen miesten mukautuminen esikirjoitettuun käyttäytymismalliin sitoo perheen naiset miehiseen valtaan ja perinteisiin (Tammisalo-Savolainen 2009, 31). Usein kunniaan liittyvää väkivaltaa toteuttavat ihmiset eivät välttämättä osaa ajatellakaan, että muutenkin voisi toimia, koska mahdollisesti koko yhteisö ja kulttuuri hyväksyvät ja ehkä painostavat kunnian turvaamiseen väkivallan avulla. Perinteisen käyttäytymismal-

lin voidaan ajatella olevan vuosituhansien aikana hyväksi havaittu ja siksi käyttökelpoinen toimintatapa tänäkin päivänä (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011). Seuraavassa Vesipuutarhat-romaanin lainauksessa näkyy jotain siitä, milaista tämä hyväksyntä ja painostus voi mahdollisesti olla:

”Sinun tyttäresi unohtaa Jumalan. Kun hän kääntyi pois sinun luotasi, hän kääntyi samalla Jumalan luota. Sinun on palautettava hänet oikealle tielle.”

”Kenenkään ei pitäisi ehdottaa isälle, mitä sinä nyt ehdotat,” Sinan sanoi. ”Ei ainakaan miehen, joka ei kuulu perheeseen.”

”Tässä on kysymys sinun nimestäsi, Sinan. Sinun poikasi nimestä. Sinun isäsi kunniasta ja sinun kunniastasi.”

Sinan oli aikeissa puhua, mutta sulki suunsa, kun Kemalın sanat tunkeutuivat hänen ihonsa ja lihastensa kudosten läpi ja asettuivat niin kuin lasista irronnut sirpale kylkiluiden alle.

”Joskus syöpä on leikattava pois, jotta ruumis voidaan pelastaa.” Kemal piti kättään Sinanin olkapäällä.

İrem oli syöpä; hänen oma tyttärensä oli syöpä, joka piti leikata pois ja heittää menemään.

”Nämä ihmiset täällä kyllä ymmärtävät, Sinan. Me ymmärtäisimme sen.” (Drew 2010, 289)

Lainaus karanneen tyttären, İremin isän Sinanin ja tämän tuttavahan Kemalın välisestä keskustelusta kuvaa suhtautumista häpeään — häpeä on kuin ”syöpä”, joka vaikuttaa perheeseen ja yhteisöönkin. Kunniaan liittyvässä väkivallassa olennaista onkin se, että se on yhteisön hyväksymää väkivaltaa. On mahdollista, että kunniaan liittyvän väkivallan tekijästä, pahimmillaan tappajasta tulee yhteisössä sankari — mies, joka teki sen, mikä oli tarpeellista suvun nimen puhdistamiseksi (Brooks 2001, 77). On kuitenkin pidettävä mielessä, että yhteisöissä, joissa kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy, on myös paljon ihmisiä, jotka vastustavat tällaista väkivaltaa. Kunniaan liittyvässä väkivallassa olennosta on myös se, että häpeä aiheutuu nimenomaan siitä, jos ihmiset tietävät, mitä on tapahtunut, eikä niinkään siitä, mitä on tapahtunut.

Kunniaan liittyvän väkivallan ensimmäinen muoto voi usein olla voimakas itsekontrolli, jolla tyttö pyrkii hallitsemaan omaa käytöstään. Tyttö tietää, mitä häneltä odotetaan ja huomioi yhteisönsä kunniaan liittyvät asenteet. Hän ymmärtää kunnian säilyttämiseen liittyvät ehkä ääneen lausumattomatkin totuudet. Kunniakonfliktin mahdollisuus on olemassa, vaikka varsinaista konfliktia ei olisikaan. Odotukset vaikuttavat arkeen, ja vaikuttavat nuoren valintoihin. Ristiriitoja perheessä voivat aiheuttaa elämänratkaisut,

jotka suomalaisessa yhteiskunnassa ovat normaalisti hyväksytyjä. Näitä ovat esimerkiksi lapsuudenkodista toiselle paikkakunnalle muuttaminen tai nuoren täysi-ikäisen naisen omaan asuntoon muuttaminen, eri sukupuolten väliset ystävyysuhteet tai länsimainen pukeutuminen. (Hildén ym. 2011, 6.) Kunniaan liittyvällä väkivallalla voidaan rangaista myös esimerkiksi esiaviollisesta seksistä tai seurustelusta, seurustelusta ”väärän” ihmisen, esimerkiksi väärään uskontokuntaan tai etniseen ryhmään kuuluvan kanssa, aviorikoksesta, avioerosta, kotoa karkaamisesta tai muuten sopimattomana pidetystä seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen liittyvästä käytöksestä.

Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan käsittää kattavan muunkin kuin vain seksuaalimoraalin rikkoutumisesta aiheutuvan väkivallan. Se on sellaista fyysistä ja henkistä väkivaltaa, jonka tarkoitus on häpeän ennalta ehkäisy ja kunnian puolustaminen. Esimerkkejä tästä ovat muun muassa tyttöjen ympärileikkaukset, miesten väliset verikostot sekä useat muut häpäisevät nöyryytykset ja rangaistukset, joita käytetään esimerkiksi lasten kasvatuksessa. Myös naimattomien nuorten vahtimista ja joskus myös järjestettyä avioliittoa voidaan pitää tietynlaisena häpeän ennaltaehkäisyinä. Edellä mainitun tehtävä on rajoittaa yksilön valinnanvapautta suvun kunnian ja edun vuoksi. Toisaalta kollektiivisissa kulttuureissa on aivan luonnollista avioitua sukujen välisellä sopimuksella. Yhteistä kaikille teoille on yhteisön kunnian ja kunniallisuuden vaaliminen yksilöön kohdistuvien pakotteiden ja rankaisujen kautta. (Lidman 2009, 121.)

Kunniaan liittyvä väkivalta ei suoraan liity mihinkään uskontoon eikä se myöskään suoraan kuulu mihinkään tiettyyn kulttuuriin, vaan sitä ilmenee useiden eri uskontojen, yhteisöjen, kansallisuuksien ja kulttuurien parissa (Slåen 2009, 101). Voidaan kuitenkin puhua niin sanotuista kunnialkulttuureista, joissa elämä perustuu kunnianormeihin ja kunniasääntöihin (Holm 2009, 136). Yleensä kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy enemmän kollektiivisissa kuin individualistisissa kulttuureissa, koska kunnian ja häpeän merkitys on suurempi nimenomaan kollektiivisissa kulttuureissa.

Kunniaan liittyvän väkivallan juuret ovat syvällä. Esimerkiksi Afganistanissa kerrotaan vanhaa tarinaa 900-luvulla eläneestä prinsessa Rabiasta, joka rakastui perheensä orjaan. Rakkaus oli salattua, mutta molemmat, niin Rabia kuin hänen rakastettunsa, orja Bak-tash, pukivat rakkauttaan runoiksi. Salattu rakkaus kuitenkin paljastui, ja tarinan erään version mukaan prinsessan veli Hareth yllättää rakastavaiset yhdessä ja alkaa toimia

suojellakseen perheensä kunniaa. Hareth lähettää siskonsa hammamiin, kylpylään ja käskee kuninkaan parturia viiltämään auki sisarensa verisuonen niin, että tämä kuolee verenhukkaan. (Armstrong 2008, 19–22.)

Kunniaan liittyvää väkivaltaa pro gradu –tutkimuksessa käsitellyt valtiotieteiden maisteri Tuuli Tammissalo-Savolainen (2009, 33) on tutkimuksissaan havainnut kunniaan liittyvän väkivallan olevan sidottuna naisen seksuaalisuuteen. Hän havaitsi, että ajatus kunniaa rakentui miehen tahdolle omien geeniensä jatkuvuudesta ja että naisen vartiointi sekä ennen että jälkeen naimisiinmenon oli keino varmistaa geenien jatkuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että naisen neitsyys naimisiin mennessä ja uskollisuus puolisolle avioitumisen jälkeen takasivat miehen geeniperimän. Aviomiehelle lapsen syntyperän määrittämisen todistuksena on ollut vaimon kohdun kontrollointi ja suojeleminen, ja isien kunnian on katsottu olevan suojattu niin kauan kuin perheen tyttärien immenkalvot ovat säilyneet koskemattomina. Naisen seksuaalisuus siis muodostaa pohjan kunniaaväkivallalle. (Tammissalo-Savolainen 2009, 33–35.)

4.2 Kunniakonfliktit Suomessa – maahanmuuttajatyttö kahden kulttuurin välissä

Suomessa kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö koskee lähinnä joitakin maahanmuuttajayhteisöjä. (Karimi & Suomenaro 2011, 2.) Kunniakonflikteja voi esiintyä myös monikulttuurisissa perheissä ja joskus myös kantasuomalaisen keskuudessa esimerkiksi erilaisissa melko suljetuissa yhteisöissä.

Suomen maahanmuuttajayhteisöissä kunniaan liittyviä konflikteja ja väkivaltaa voi alkaa ilmetä esimerkiksi silloin, kun perheen nuoret sopeutuvat suomalaiseen kulttuuriin ja asenne- ja arvoympäristöön vanhempiaan nopeammin. Erityisesti maahanmuuttajaperheen tyttären nopea sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan voi kärjistä tilanteita. Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluva vapaus ja ajatus tasa-arvosta kiehtovat tyttäriä ja usein myös vaimoja, kun taas isät ja aviomiehet pelkäävät perheen kunnian menettämistä tyttären tai vaimon käyttäytymisen vuoksi. (Tammissalo-Savolainen 2009, 31.)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten identiteetti muokkautuu oman etnisen yhteisön keskuudessa sekä valtakulttuuria edustavien kanssa. Perhe ja yhteisö välittävät nuorelle

arvonsa ja perinteensä. Nuoruudessa identiteetin kehittyminen voi olla haastavaa erityisesti silloin, jos nuori kasvaa erilaisissa yhteisöissä ja hänen on neuvoteltava niiden välillä. (Talib & Lipponen 2008, 77, 79.)

Kasvatuksen yhteiskunnallisia tekijöitä ja erityisesti monikulttuurisuutta tutkineen kasvatustieteiden tohtori Mirja-Tytti Talibin ja filosofian tohtori Päivi Lipposen (2008, 83) maahanmuuttajanuorille tekemissä haastatteluissa useat tytöt kertoivat omaksuneensa Suomessa itsenäisyyden. Monet tytöt pitivät oman henkisen kasvunsa vuoksi tärkeänä Suomessa olevia koulutusmahdollisuuksia, jotka usein ovat vanhempien kotimaata paremmat. Koulutus oli vahvistanut tyttöjen itsenäisyyttä, mikä ilmeni muun muassa mielipiteenvapautena. Voidaankin ajatella, että usein naisten on miehiä helpompaa sopeutua Suomeen, koska Suomi mahdollistaa naisille monien maahanmuuttajien lähtömaita vahvemman aseman sekä perheessä että yhteiskunnassa (Talib & Lipponen 2008, 84).

Toisaalta eräissä tutkimuksissa on todettu, että joidenkin tyttöjen ja naisten on miehiä vaikeampaa toimia uudessa maassa, koska heihin kohdistuu ristiriitaisia rooli-odotuksia (Talib & Lipponen 2008, 85). Ristiriitaiset rooli-odotukset kertovat perheen ja yhteisön asettamista perinteisistä odotuksista ja toisaalta ympäröivän yhteiskunnan tarjoamasta vapaudesta. Roli-odotukset ja tyttöjen voimakas suojeleminen voivat aiheuttaa kunniakonflikteja.

4.3 Kansainvälinen tilanne ja ihmisoikeudet

Kun valtio ei halua tai kykene suojelemaan kansalaistensa perusoikeuksia, kuten naisia heihin kohdistuvilta väkivallalta, teot muuttuvat yleisistä rikoksista ihmisoikeussopimuksen vastaisiksi rikkomuksiksi. Valtion tulee kyetä huolehtimaan kansalaistensa turvallisuudesta lailla ja oikeustoimilla. Tilanteessa, jossa valtio ei tähän kykene, tarvitaan esimerkiksi kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen tai Yhdistyneiden kansakuntien väliintuloa. Nämä toimijat eivät kuitenkaan välttämättä kykene ennaltaehkäisemään rikoksia, vaan toimimaan reaktiivisesti ihmisoikeusloukkaustilanteissa. Yksilö tai esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan takia kuolleen omainen voi nostaa sopimusrikkomuksesta kanteen valtiota vastaan. (Asheesh 2008, 21.)

Vuonna 1948 tehty YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (UDHR) on tunnetuin ihmisoikeusjulistus. Julistuksen 1. artikla toteaa:

Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.

UDHR kuuluu myöhemmin tehtyyn YK:n Kansainväliseen ihmisoikeusasiakirjaan (The Bill of Human Rights), joka syntyi ihmisten muuttaessa valtioiden välillä ja kulttuurien ja kansojen sekoituessa. Nämä tekijät lisäsivät tarvetta määritellä mitkä ovat ihmisten samanarvoiset ja yleiset oikeudet. UDHR on käyttökelpoinen riippumatta varsin erilaisista kulttuurisista konteksteista. Käyttökelpoisuus kuitenkin vaatii, että kulttuuri kykenee hyväksymään ihmisoikeudet kaikkien jäsentensä kohdalla. Vaikka YK:n ihmisoikeusjulistuksella on vahva poliittinen ja moraalinen painoarvo, sen ongelmana on, että sitä ei ole ratifioitu ja näin se ei ole oikeudellisesti sitova. (Asheesh 2008, 22; Office of the High Commissioner for Human Rights i.a. a)

1970-luvulla alettiin kansainvälisesti kiinnittää erityistä huomiota naisten oikeuksiin. Tästä syntyi YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, joka syntyi vuonna 1979. Sen pyrkimys on jokaisen naisen oikeuksien toteutuminen täysmääräisesti ja kaikilla elämän osa-alueilla. (Office of the High Commissioner for Human Rights i.a. b.) Sopimus nosti naisen pois suojeltavan lapsen asemasta. Sopimusta valvova komitea huomautti Suomelle vuonna 2001 maassamme tapahtuvan naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja erityisesti maahanmuuttajanaisten heikosta asemasta. (Nurmi & Kyllönen 2005, 15.)

Muita erityisesti naisten oikeuksia ajavia sekä ratifioitavia sopimuksia ovat International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) sekä International Covenant on Economics, Social, and Cultural Rights (ICESCR). Lähes kaikki valtiot ovat ratifioineet nämä sopimukset, mutta nimenomaan ne valtiot, joissa kunniaan liittyvä väkivalta ja kunnian nimissä tehdyt murhat ovat yleisiä, ovat jättäneet ratifioinnin tekemättä tai ovat hyväksyneet ne vain osittain. (Asheesh 2008, 22–23.)

YK:n mukaan kunniaan liittyvät ilmiöt, kuten väkivalta, eivät ole sidoksissa yhteen maantieteelliseen alueeseen, uskontoon tai kulttuuriin. Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy kansainvälisellä tasolla perheiden sisällä ja yhteisöissä. Sitä ilmenee myös yhteiskuntien rakenteellisilla tasoilla, kuten perhelainsäädännön tai tuomioistuimien antamissa päätöksissä, jotka ilmentävät yhteiskunnassa vallalla olevia perinteisiä asenteita. Kunniaan liittyvät rikokset saavat yhä enemmän huomiota, mutta useimmiten viranomaiset eivät ilmoita tai kirjaa niitä. (Ihmisoikeusliitto 2011; UNFPA i.a.)

YK:n väestörahassto United Nations Population Fundin (UNFPA) vuonna 2000 tekemän arvion mukaan joka vuosi noin 5 000 naista kuolee kunniamurhan uhrina, kuten olemme jo aiemmin todenneet. Murhista arviolta 1 000 tehtiin Pakistanissa ja Afganistanissa, 1 000 Egyptissä ja 2 550 Länsirannalla, Gazassa ja Jordaniassa. Muut maat, joissa kunniamurhia on raportoitu tapahtuvan, ovat Lähi-idässä Israel ja Turkki, Afrikassa Marokko ja Uganda, Etelä-Aasiassa Bangladesh ja Intia sekä Etelä-Amerikassa Brasilia ja Ecuador. Euroopassa Saksan viranomaiset ovat ilmoittaneet maassa tapahtuneen 53 kunniamurhaa vuosina 1996–2005. Iso-Britannian viranomaisten mukaan maassa tapahtuu noin 12 kunniamurhaa vuodessa, eikä määrä ole laskussa huolimatta lisääntyneestä kunniaan liittyvän väkivallan vastaisesta työstä. Kunniamurhia on raportoitu tapahtuneen myös Italiassa ja Ruotsissa. Missään maassa kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö ei läpäise koko yhteiskuntaa, vaan se on osa joitakin perheitä ja yhteisöjä. Usein syynä on naisen joutuminen perheen ulkopuolisen henkilön raiskaamaksi. (Ihmisoikeusliitto 2011; Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006; UNFPA i.a.)

YK:n lapsen oikeuksien komitea on pistänyt merkille, että useiden maiden lainsäädäntö on ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. Komitean mukaan erityisesti tytöt kärsivät kunniaan liittyvän väkivallan aiheuttamista seurauksista joko välillisesti tai suoraan. YK:n mukaan esimerkiksi Turkissa, jossa itsemurhatilastot ovat samaa tasoa muiden kehitysmaiden kanssa, tietyillä alueilla naiset tekevät itsemurhia hälyttävän paljon. Turkissa kuolee UNFPA:n arvion mukaan 50–100 naista kunniaan liittyvissä konflikteissa. Luku voi kuitenkin olla suurempi, sillä viranomaiset eivät raportoi kaikista kuolemista tai kuolemat luokitellaan tapaturmiksi. UNFPA:n mukaan tämä viittaa siihen, että nuoret naiset tekevät pakon edessä itsemurhia tai itsemurha on lavastettu kunniamurha. (UNFPA i.a; Ihmisoikeusliitto 2011.) Sirkku Asheesh (2008) ottaa suoraan kantaa turkkilaisten naisten kasvaneiden itsemurhalukujen syyhyn: Euroopan unio-

niin. Jäsenneuvotteluissa Turkkiä on moitittu ihmisoikeuksien kuten naisten oikeuksien polkemisesta. Unionin jäsenyyttä havitteleva Turkki on tiukentanut lainsäädäntöään niin, että kunniamurhat käsitellään nykyisin ”tavallisina” murhina. Tämä on ajanut turkkilaiset perheet umpikujaan, sillä he ovat nyt menettämäsillään murhatun tyttären lisäksi esimerkiksi murhan tehneen poikansa vankilaan. Perheet ovat ratkaisseet tilanteen niin, että he pakottavat ”kunniattoman” tyttären itsemurhaan. (Asheesh 2008, 7.)

Iso-Britanniassa tehtyjen tutkimusten mukaan kunniakonfliktit ilmenevät maassa erityisesti pakkoavioliittoina. Niissä nuoret, yleensä naiset, mutta myös miehet, joutuvat solmimaan avioliiton vastentahtoisesti vanhempien tai suvun pakottamana ja heidän valitsemansa henkilön kanssa. Useimmissa tapauksissa nuoret naiset viedään kesälomalle vanhempiensa kotimaahan, jossa avioituminen tapahtuu. Esimerkiksi vuonna 2006 Bradfordin ja Leedsin alueilla 350 tyttöä jäi palaamatta kesälomalta Iso-Britanniaan. Valtiolla on oma yksikkönsä Forced Marriage Unit, joka järjestää entisiin kotimaihin vietyjä pakkoavioliiton uhreja pois takaisin Iso-Britanniaan. (Ihmisoikeusliitto 2011; Foreign & Commonwealth office.)

4.4 Kunniaan liittyvä väkivalta julkisessa keskustelussa Suomessa

1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa naisiin kohdistuva väkivalta alkoi saada yhä enemmän huomiota suomalaisessa mediassa ja tutkijapiireissä (Sundström 2009, 69). Kunniaan liittyvää väkivalta nousi median otsikoihin 2000-luvun alkuvuosilta lähtien. Muissa pohjoismaissa se on ollut keskustelunaiheena jo pidempään ja Länsi-Euroopassa aihe on jo pitkälti politisoitunut osaksi maahanmuuttopolitiikkaa. Kurditaustaisen Fadime Shahindalin tapaus ja siihen liittynyt uutisointi ja julkinen keskustelu ovat hyvä esimerkki kunniaan liittyvän väkivallan käsittelystä mediassa. Shahindal joutui isänsä tekemän kunniamurha uhriksi Ruotsissa vuonna 2002. Shahindalin ”synniksi” koitui rakkaus ruotsalaismieheen. Kun tapaus huomioitiin myös Suomessa, kunniaan liittyvä väkivalta alkoi saada julkisuutta maassamme. Kaikesta huolimatta suomalaisesta keskustelusta huokui vielä sivusta seuraajan huojennus: onneksi tämä aihe ei vielä kosketa meitä. (Ihmisoikeusliitto 2011, 1; Keskinen 2009, 18–21.)

Kun kunniaan liittyvän väkivallan tiedostettiin rantautuneen Suomeen, erityisesti vuosi 2006 toi useita uutisointeja Suomessa kunniaan liittyvän väkivallan uhreiksi joutuneista naisista. Järjestöissä alettiin tunnistaa kunniaan liittyvän väkivallan piirteitä ja viranomaiset ymmärsivät, että ilmiöön on puututtava. Vähitellen tietoisuus aiheesta alkoi synnyttää myös suomalaista tietokirjallisuutta ja tutkimuksia sekä lisäsi maamme eri järjestöjen aktiivisuutta ilmiötä kohtaan 2000-luvun puolestavälistä alkaen. Suomalaisessa julkisuudessa käyty keskustelu on mallintanut suurelta osin ruotsalaisten tapaa suhtautua ilmiöön: varsin yksipuolisesti ja yleistäen. Suomalainen media on kuvannut yksittäisten naisten tapauksia tunteikkaasti ja joskus jopa sensaatiohakuisesti. Väkivallan syynä on pidetty maahanmuuttajien kulttuuria ja kotoutumisvaikeuksia. Puhuessaan ilmiöstä media käyttää mielellään termiä kunniamurha, vaikka kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee useimmiten väkivallan lievempinä muotoina, kuten uhkailuna. (Keskinen 2009, 18–22.)

Ruotsalaisten tapaan suomalaiset pitivät Fadime Shahindalia rakkauden puolesta kuolleen marttyyrina. Muiden maiden tavoin Suomessa jätettiin kuitenkin kertomatta useita yksityiskohtia, kuten se, että Shahindalin poikaystävä oli taustaltaan iranilainen, ja että osa Shahindalin perheenjäsenistä ja kurdiyhteisöstä hyväksyi suhteen. Mediassa ja julkisessa keskustelussa haluttiin selkeä vastakkainasettelu ja koko kurdiyhteisöstä syyllinen. Suomalainen media ei myöskään maininnut, että yksinkertaistava julkisuus toisi mukanaan rasismia. (Keskinen 2009, 20–21.)

Ruotsissa Fadime Shahindalin tapauksen kohdalla julkinen keskustelu jakautui kahtia. Toiset liittivät tapahtuneen yleisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, mutta suurin osa syytti tapahtuneesta naisia alistavaa ja patriarkaalista kurdikulttuuria ja kunniamurhien erityispiirteitä. Julkinen keskustelu antoi ymmärtää, että Ruotsissa oli nyt kaksi ihmisryhmää: tasa-arvoiset ruotsalaiset ja sen vastakohtana patriarkaaliset kurdit ja muut maahanmuuttajat. Tämä kapeakatseisuus rajasi pois sen tosiasian, että väkivalta ja epätasa-arvo ovat arkea myös ruotsalaisuudessa. Huomioimatta jäi näin myös monien kurdijärjestöjen, erityisesti naisjärjestöjen vuosia tekemä työ ihmisoikeuksien ja naisten oikeuksien puolesta. Tätä kutsutaan kulttuuristamiseksi eli kulttuuristen eroavaisuuksien esiin nostamiseksi ja kapeaksi lokeroimiseksi. Kun väkivalta kulttuuristetaan, kulttuuriset tekijät korostuvat sosiaalisten ja historiallisten tekijöiden kustannuksella. Myös käsitteestä kulttuuri tulee pysyvä ja muuttumaton. Näin ollen kulttuureista tulee helposti

toistensa vastakohtia ja ne sulkevat toisensa pois. Syntyy helposti vastakkainasettelu: ”me” ja ”muut”. Fadime Shahindal oli osa ”meitä” eli ruotsalaisia. (Benouaret 2011, 35–36; Keskinen 2009, 19–21; Sundström 2009, 71.)

Tällaista kulttuuristamista löytyy myös suomalaisesta mediasta. Rikosuutisoinnissa jako voi olla seuraavanlainen: suomalainen mies on humalassa ja pikaistuksissaan tappanut vaimonsa ja maahanmuuttajan tekemä murha on suunniteltua ja pitkään harkittua. Näin luodaan kuva suomalaisen harmittomammasta ja maahanmuuttajan pahasta väkivallasta. Mainitsematta jää, että myös suomalainen mies saattaa vaania uhriaan. Huomioitavaa on myös, että suomalaisen tekemää väkivaltaa perustellaan psykologisilla seikoilla, mutta maahanmuuttajan tekoa kulttuurisilla. (Keskinen 2009, 23.)

Kunniaan liittyvän väkivallan käsittely suomalaisessa mediassa on muita maita poikkeavaa kahdessa asiassa. Se ei ylitä uutiskynnystä niin usein kuin muualla, mutta silloin, kun näin tapahtuu, sitä kyetään vielä käsittelemään melko laajasti ja monimuotoisesti. Se esimerkiksi kyetään näkemään islamista erillisenä ilmiönä. (Keskinen 2009, 24.)

5 KUNNIAN JA HÄPEÄN MUUTTUVAT KASVOT

5.1 Kollektiivisuus ja individualismi vertailussa

Kulttuureja on ehkä jopa yksinkertaisinta vertailla jakamalla ne kollektiivisiin ja individualistisiin kulttuureihin. Esimerkiksi Suomessa ja useissa muissa länsimaissa vallalla oleva kulttuuri- ja sitä kautta myös kunniakäsitys on individualistinen. Siinä yhteiskunnan ja yksittäisen henkilön toiminta lähtee yksilöstä, johon kunnian menetys ei vaikuta niin voimakkaasti kuin kunnia korostavissa kulttuureissa (Benouaret 2011, 20). Merkittävänä syinä tähän ovat yhteiskuntamme suhteellisen vapaa arvomaailma ja maallistuminen. On luontevaa, että yksilön arvomaailma, moraali ja normit, oikea ja väärä poikkeavat jyrkästikin lähiyhteisöstä ilman, että häntä rangaistaan tästä. Rikoslaki on käytännössä ainoa, jolla yksilön tekoja voidaan rangaista (Romppanen & Giray 2009, 58).

Kun tarkastellaan kunniaan liittyvää väkivaltaa, on tärkeää ymmärtää, että kaikilla merkittävillä yhteiskunnilla ja uskonnoilla on samantapaiset juuret naisen seksuaalisuuden kontrolloinnissa. Kunnia on ollut korostuneena myös eurooppalaisessa historiassa ja kulttuurikäsitteet kaikissa suurissa yhteiskunnissa ovat perustuneet kollektiivisuudelle ja patriarkalisuudelle. Patriarkalisuudella tarkoitetaan yhteiskuntajärjestystä, jossa miehet ovat etuoikeutettuja sukupuolensa takia. (Tammisalo-Savolainen 2009, 33–35.)

Ymmärrys kunnian on sidottu monin osin kulttuurikäsitteeseen. Puhuttaessa kunniaan liittyvästä väkivallasta asian voi ymmärtää väärin, sillä esimerkiksi Suomessa nykyisin ymmärretty kunniakäsitys ei vastaa kunniaan erityisesti korostavien kulttuurien kunniakäsitystä (Romppanen & Giray 2009, 51). Länsimaissa kulttuurien väliset arvot liittyvät ristiriidat hämmentävät, sillä kunnian liittämistä väkivaltaan pidetään oudon ylevänä. Tekijälle voimakeinojen käyttö on nimenomaan suvun tai perheen kunnian puolustamista. Molempien osapuolten voidaan kuitenkin nähdä arvostavan kunniaan, vaikka ne eivät ymmärrä toistensa menetelmiä ja suhteutumistapoja. (Lidman 2009, 120.)

Kulttuuri voidaan määritellä esimerkiksi kansakuntaan, etniseen ryhmään tai tiettyyn yhteisöön kuuluvien ihmisten jakamaksi maailmankuvaksi. Kulttuuri sisältää ne sosiaaliset käytännöt ja tavat, jotka jäsentävät yhteisön sosiaalisia suhteita. Yhteisen maail-

mankuvan jakaminen antaa yhteisön jäsenille tunteen johonkin kuulumisesta. Siten se luo jäseniä yhdistävän siteen ja perustan identiteetille. (Romppanen & Giray 2009, 51.)

Ilman yhteisöllisyyttä ei voi olla yhteistä 'arvomaailmaa', ei keskinäistä dialogia eikä yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämätöntä sosiaalista yhteispeliä. (Kunnas 2002, 143)

Kulttuuriantropologi Mary Douglas on esittänyt kulttuurien olevan luokitusjärjestelmiä, jotka rakentuvat erilaisista säännöistä (Romppanen & Giray 2009, 51). Nämä säännöt pitävät sisällään muun muassa käsitykset sukupuolirooleista, puhtaudesta sekä saastaisuudesta. Ajatukset puhtaudesta ja likaisuudesta kuvaavat yhteisön käsityksiä oikeasta ja väärästä. Yhteisön jakama käsitys kunniaista on yksi tapa tehdä ero oikean ja väärän välille. Tavallaan kunnia käsite määrittää yhteisön jäsenten elämää luomalla moraalinormiston. On mahdollista ymmärtää kunnia joko yksilön arvona tai yhteisöä kuvaavana ominaisuutena. (Romppanen & Giray 2009, 51–52.)

Individualistinen ajattelutapa voi olla meille nykyään itsestäänselvyys, mutta myös länsimaisessa historiassa kunnialla on ollut suuri sosiaalinen ja yhteisöllinen merkitys. Keskiaikaisen Euroopan historian kirjoituksissa kunniallisuuden ja kunnian nähtiin olevan sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aseman perusta. Vielä esimodernillakin ajalla länsimainen ihminen eli kollektiivisessa kulttuurissa. Länsimaista sääty-yhteiskuntaa ja hierarkkista sosiaalista järjestystä määrittivät kunnia. Yksilön kunnia ja näin ollen myös yhteiskunnallinen ja sosiaalinen rooli riippui yksilön sukupuolesta, iästä ja säädystä. Kunnian saattoi menettää yhteisön määrittämien normien tai lain rikkomisesta. Vaikka kunnian menetys ja häpeä koskivat eniten yksilöä, sillä oli vaikutus koko yhteisöön. (Karalahti 2008, 8; Lidman 2009, 117; Romppanen & Giray 2009, 52–53.)

Sukupuolella oli myös merkitys sääty-yhteiskunnassa ja kunnian määritelmässä. Miehen kohdalla kunnia korreloi suoraan voiman kanssa. Mitä vahvempi mies oli sekä mitä enemmän kunnioitusta ja pelkoa hän herätti, sitä kunniallisempi hän oli. Kunniallista oli myös puolustaa naista. Passiivisuus ja väkivallasta kieltäytyminen nähtiin kunniaattomana ja feminiinisenä ja kunnian saattoi palauttaa väkivallalla, kuten kaksintaistelulla. Naisen kunnia oli kytköksissä siveellisyyteen ja neitseellisyyteen. Nainen saattoi olla joko kunniallinen, kuten aviovaimo, neitsyt, leski tai nunna tai kunniaton eli huomaineinen, kuten prostituoitu. Olennaista oli, että naisen rooli oli aina kytköksissä mie-

heen. Kunnialla oli merkityksensä myös sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kunniattomalla naisella ei ollut kunniaa, joka olisi suojannut hänen kehoaan koskemattomuudelta. Kunniattomuutensa ja häpeän takia naisella ei ollut mitään menetettävää ja hänellä ei ollut arvoa yhteisön silmissä. (Karalahti 2008, 7; Lidman 2009, 121–122; Romppanen & Giray 2009, 53.)

Jälkimoderni aika ja 1700-luvulta alkanut valistuksen aikakausi muokkasivat näkemystä ihmisestä autonomiseksi ja omia valintoja tekeväksi yksilöksi. Samalla muuttui näkemys kunniaa ja häpeästä. Yksilön kunnian perustaksi nousivat tämän omat saavutukset, kuten toimeentulo (Romppanen & Giray 2009, 53). Ihmisen ajateltiin ensimmäistä kertaa kontrolloivan itse omaa käytöstään ja uskoaan. Ennen kontrolloijina olivat ulkopuolisen toimijat, joista päällimmäisenä oli kirkko. Työnteon arvostus ja kapitalismin leviäminen olivat historiallisia lähtökohtia individualismille. Sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja teollistuminen lisäsivät ihmisten kokemusta itsestään yksityishenkilönä. Yksilön kunnia ja maine eivät enää vaikuttaneet ratkaisevasti hänen sosiaaliseen asemaan. (Mokka & Neuvonen 2007, 45–46.)

Pakistanissa työskennellyt teologian tohtori Paul Murdoch (1996, 128–129) on esittänyt, ettei individualismia olisi ilman kristinuskoa. Hän sanoo, ettei individualismi välttämättä ole kristillistä, mutta että kristinuskon on luonut edellytykset yksilöllisyyden kehittymiselle. Tätä hän kuvaa kertomalla, että sanaa ”henkilö”, persoona alettiin käyttää selittämään Pyhän Kolminaisuuden sisäisiä suhteita, joissa Isä lähettää Pojan, Poika rukoilee Isää ja Pyhä Henki vahvistaa kristityissä uskon Isään ja Poikaan. Ajan kuluessa ihmistä alettiin ymmärtää Jumalan ja Jeesuksen luonteesta käsin ja näin ihmisestä tuli persoona, henkilö, joka on olemassa erillisenä ja elää suhteessa muihin. Moderni, länsimainen yhteiskunta sai profiilinsa, jossa yhteisö koostuu jäseniensä summasta. Kollektiivisessä kulttuurissa taas yksilön identiteetti määräytyy yhteiskunnasta (Murdoch 1996, 12).

Suurin osa ihmisistä elää kollektiivisissa kulttuureissa, joissa he ovat olemassa yhteisönsä kautta. He ovat oikeutettuja ja velvoitettuja muita yhteisön jäseniä kohtaan. Kollektiivisessä yhteiskunnassa yksilön ja hänen lähiryhmänsä välille muodostuva riippuvuusuhde on sekä käytännön sanelema että psykologinen. Maailmassa vähemmistönä ovat yksilölliset eli individualistiset yhteiskunnat. Ne ovat usein kokoelma erilaisia uskonnollis-etnis-kulttuurisia ryhmiä. Tällaisessa yhteiskunnassa terveen yksilön ei oleteta

olevan riippuvainen mistään ryhmästä, ei käytännöllisistä eikä psykologisista syistä. (Hofstede 2005, 77–78; Romppanen & Giray 2009, 54.) On tärkeää kuitenkin muistaa, että jokaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa on piirteitä sekä yksilöllisyydestä että yhteisöllisyydestä (Benouaret 2011, 13).

5.2 Erilaiset kunniakäsitykset

Niin individualistisissa kuin kollektiivisissakin kulttuureissa naisen kunnia on vahvasti yhteydessä sukupuolisuuteen, mutta eroaa erityisesti käsityksissä miehen kunniaa. Kollektiivisissa eli kunniaa korostavissa kulttuureissa miehen kunnia on sidoksissa hänen seksuaaliseen kyvykkyyteensä (Karalahti 2008, 7). Todisteena tästä hänen odotetaan siittävän poikalapsia. Myös naisten valloitus ja perheen naisten seksuaalisuuden kontrollointi sekä sosiaalinen ja taloudellinen menestys vahvistavat miehen kunniaa. Miehen kunniaan vaikuttavat voimakkaasti yhteisö ja sen historia. Länsimaisessa ja individualistisessa, kuten myös suomalaisessa kulttuurissa miehen kunnia ei perustu naisten valloittamiselle ja aktiiviselle seksuaalisuudelle. Suomalainen mies on kunniallisimmillaan ollessaan ahkera, rehellinen, vaatimaton sekä sosiaalisesti ja taloudellisesti menestynyt. Kunniaan kuuluu myös sekin, että mies ei pyydä apua tarvittaessa. Huomattavaa on, että nämä piirteet ovat yksilön omia ominaisuuksia. (Romppanen & Giray 2009, 54.)

Suomalaista kunniakäsitystä voidaan pitää kunniaa korostavia kulttuureja sukupuolineutraalimpana. Myös suomalaisen naisen kunniallisuus lepää rehellisyydessä ja ahkeruudessa. Suomalainen arvomaailma on suhteellisen vapaa seksuaalisuuden sekä naisten ja miesten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suhteen. Tähän liittyy toinen suuri ero kollektiivisiin kulttuureihin verrattuna. Neitsyys ja siveys eivät ole meillä niin merkittäviä. Naisen kunniallisuuteen liittyy kuitenkin se seikka, että liiallisesta seksuaalisesta aktiivisuudesta saa nopeasti huoran maineen. (Romppanen & Giray 2009, 55.)

Kunniaa korostavissa kollektiivisissa kulttuureissa naisen kunnia on ensisijaisesti kunniallista käytöstä. Sukupuoliroolijako on toinen tapa ymmärtää kunniaa. Naisilla ja miehillä on omat, erilliset alueet, joilla rakentaa mainettaan. Kunniakäsitys voidaan sukupuolittuneesti ymmärtää niin, ettei seksuaalisuus ole maskuliinisella alueella hävettävää,

kun taas feminiinisellä alueella on. Kunniaa korostavissa kulttuureissa neitsyydellä ja siveydellä onkin tärkeä rooli kunniakäsityksessä. Naisille kunnia merkitsee enemmän kuin miehille, sillä naisten riski menettää kunniaa on suurempi. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 33; Romppanen & Giray 2009, 55.) Miehen kunnia ja arvovalta taas ovat riippuvaisia hänen naispuolisten sukulaistensa kuuliaisesta ja säädyllisestä käytöksestä (Hirsi Ali 2005, 9).

Kunniaa korostavassa kulttuurissa kunnia on osa yksilön minäkäsitystä. Sillä, miten muut ihmiset näkevät yksilön, on suuri vaikutus yksilön asemaan ja rooliin yhteisössä. Ihmisten välinen sosiaalinen kanssakäyminen antaa merkityksen kunnialle. Yhteisöt kontrolloivat kunniaa, koska sen ei ajatella säilyvän ilman suojelua ja puolustusta (Jyrkiäinen 2009, 83). Yksilön käytöksen kontrolloinnilla pyritään ehkäisemään kunnian menetystä, koska sillä on aina sosiaaliset seuraukset. Jo pelkällä epäilyllä voi olla seurauksensa, kuten esimerkiksi vanhempien luottamuksen horjuminen lapseensa. (Romppanen & Giray 2009, 58.)

5.3 Islamin yhteys kunniaan liittyvään väkivaltaan

Kuten on jo todettu, kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksiselitteisesti osa mitään uskontoa, vaikka usein ihmiset kuvittelevatkin sen kuuluvan islaminuskoon. Kunniaan liittyvä väkivalta ja myös esimerkiksi naisten ympärileikkaukset ovat islamia vanhempia ilmiöitä, joita esiintyy myös muiden uskontojen piirissä (Tiilikainen 2004). Kuitenkin nykyisin jos ei suurin, niin ainakin hyvin suuri osa sellaisesta naisiin kohdistuvasta väkivallasta, joka voidaan määritellä kunniaan liittyväksi väkivallaksi, tapahtuu islamilaisten kulttuurien keskuudessa.

Naisen olemus on pelkistetty immenkalvoksi (Hirsi Ali 2005, 9).

Somalialaissyntyisen ja islamtaustaisen, sittemmin Hollantiin muuttaneen ja vahvasti muun muassa islaminuskon naiskuvaa kritisoineen Ayaan Hirsi Alin toteamus kaikessa radikaaliudessaan heijastelee useiden muslimiyhteisöjen näkemystä, jonka mukaan immenkalvon katsotaan olevan tytön tärkein elin. Tytön immenkalvo on sekä hänen itsensä että perheen luonnollinen kunnian ja ylpeyden aihe. Siveyttä ja neitsyyttä pidetään

muslimiyhteisössä naisille erittäin tärkeänä. Perheen kunniaa voivat horjuttaa esiaviollisen seksin lisäksi myös monet muut teot ja pahimmillaan vääränlainen pukeutuminenkin voi johtaa kunniamurhaan, vaikka islamissa ei olekaan perusteita naisen rankaisemiselle yhteisön vääräksi määrittelemästä pukeutumisesta. (Slåen 2009, 106.)

Naisten pukeutumiseen liittyvät vaatimukset eroavat eri maiden välillä, kuten Saudi-Arabian ja Iranin tiukasta käytännöstä Turkin ja Egyptin vapaampiin tapoihin. Sama koskee myös eri maiden virkavaltojen puuttumista naisten pukeutumiseen. Viime vuosina naiset ovat itse ryhtyneet pukeutumaan konservatiivisemmin korostaakseen islamin uskoaan. Yhdenmukaisella pukeutumisella naiset ovat myös halunneet hakea turvaa miesten katseilta ja samalla peittävät vaatteet ovat mahdollistaneet naisten toimimisen miesten kanssa samoissa ammateissa. (Slåen 2009, 106–107.)

Islamilaisen yhteiskunnan vahvin yksikkö on perhe ja jos se ei toimi, myöskään yhteiskunta ei toimi. Perhe tarjoaa oikeudellisesti ja kulttuurisesti soveliaan tavan tyydyttää seksuaalisia haluja ja kasvattaa lapsia. Lojalisuus sekä suurempaa yhteisöä että perhetä kohtaan on tärkeää. Naisen elämässä on olennaisinta avioitua, saada hyvä mies ja tämän kanssa lapsia. Steriilin tai joskus jopa vain tyttölapsia saavan naisen katsotaan olevan arvoton (Asheesh 2008, 29). Julkinen ja yhteiskunnallinen elämä päinvastoin kuuluu miehelle. Samalla kun Koraani antaa naiselle useita erityisoikeuksia omaisuuteen ja yksilöön liittyen, se kuitenkin asettaa naisen miesten holhottavaksi. Koraanin mukaan mies on naista ylempänä, koska hän elättää vaimoaan. Hadith-kertomuksissa nainen kuvaillaan positiivisesti: miehen tulee huolehtia hänestä ja olla hänelle lempeä. Kuitenkin erään hadithin mukaan Profeetta Muhammed ohjeistaa miehiä lyömään kurittoa vaimojaan (Asheesh 2008, 29).

Voidaan sanoa, että patriarkaaliset yhteisöt eri puolilla maailmaa ovat ottaneet islamin välineeksi vahvistaakseen patriarkaalijärjestelmää, jolla oikeutetaan naisten kontrollointi ja säilytetään miehinen valta (Tammisalo-Savolainen 2009, 36). Tuuli Tammisalo-Savolainen (2009, 36) on esittänyt näkemyksensä, jonka mukaan kunniaan liittyvän väkivallan syynä ei ole uskonto, mutta että nykyisin islaminuskolla on keskeinen merkitys naisen seksuaalisuuden kontrollin ylläpitämiseen kunniaan liittyvällä väkivallalla.

Nykyisin monet muslimimaat ovat modernisoituneet ja länsimaistuneet voimakkaasti. Islamilaisen maailman ja länsimaiden vuorovaikutukseen ja islamin historiaan erikoistunut Lähi-idän tutkimuksen professori Bernard Lewis näkee naisten vapautumisen kuitenkin olevan modernisoitumisen koetinkivenä, tarkoittaen tilannetta, jossa jopa ääri-fundamentalistiset muslimit hyväksyvät esimerkiksi modernin teknologian välttämättömänä osana nykyaikaa, mutta näkevät naisten vapauttamisen olevan haitallista länsimaistumista, joka on petos islamilaisia arvoja kohtaan (Tammisalo-Savolainen 2009, 48). Afganistanin naisten alisteista asemaa vahvasti esiin tuonut kanadalainen Sally Armstrong (2009, 56) valottaa raportissaan samaa asiaa kuvaamalla tilannetta, jossa hän keskusteli erään Taleban-johtajan kanssa. Taleban-johtajan selaili Internet-sivuja ja kertoi Armstrongille, että tämän hiusten pitäisi olla perinteisesti kokonaan peitetyt. Tässäkin tilanteessa on nähtävissä se, että toisaalta esimerkiksi juuri teknologia on hyväksyttävä länsimainen, moderni ilmiö, toisin kuin naisen mahdollisuus pukeutua haluamallaan tavalla.

5.3.1 Koraani oikeuslähteenä

Koraani on islaminuskoisille pyhä kirja, ja se on islamilaisen oikeuden oikeuslähteistä tärkein. Kuitenkin yksityiskohtaisia ohjeita sisältävä profeetta Muhammedin, islaminuskon perustajan, elämäntapa, eli sunna, on käytännössä tärkeämpi lähde, koska Koraani sisältää melko vähän selviä oikeudellisia ohjeita. Sunna koostuu lyhyistä Muhammedin elämää kuvaavista hadith-kertomuksista. (Slåen 2009, 103.) Kuitenkin Koraanistakin löytyy paljon määräyksiä, jotka yhä sitovat monia musliminaisia. Esimerkiksi naisten hunnuttautumiseen liittyvä määräys löytyy Valon suurasta:

Ja käske uskovien naisten pitää katseensa kurissa ja varjella siveyttään, olla näyttämättä muita sulojaan kuin niitä, jotka tavallisestikin ovat näkyvisissä, ja peittää kaulansa hunnulla. Heidän ei tule näyttää sulojaan muille kuin aviomiehelleen, isälleen, apelleen, pojilleen, poikapuolilleen, veljilleen, veljenpojilleen, sisarenpojilleen, naispuolisille tuttavilleen, orjilleen ja niille miespalvelijoille, joilla ei ole enää haluja, tai lapsille, jotka eivät vielä tiedä mitään naisen hävystä. Heidän ei myöskään tule tömistellä jalkojaan kiinnittääkseen huomiota salassa oleviin suloihinsa. (Koraani, Valon suura, jae 31. 260)

Koraanissa olevassa Naisten suurassa annetaan miehelle lupa ottaa maksimissaan neljä vaimoa, mutta peräänkuulutetaan vaimojen oikeudenmukaista kohtelua. Naisten suura myös määrittää, että pojalle kuuluu perinnönjaossa sama osuus kuin kahdelle työlle. Naisten suurasta voimme lukea myös tämän:

Mies on naisen pää, koska Jumala on toisia suosinut enemmän kuin toisia ja koska mies elättää vaimoan. Hurskas vaimo on nöyrä ja vartioi siveytään, koska Jumala antanut sen vartioitavaksi. Jos pelkääte vaimonne olevan uppiniskainen, varoittakaa häntä, välttäkää häntä vuoteessa ja lyökää häntä, mutta jos hän sitten tottelee teitä, älkää ahdistako häntä enää. (Koraani, Naisten suura, jae 34. s. 69.)

Huomattavaa on lukea naisen siveydestä, joka Koraanin mukaan on Jumalan vartioitavaksi antama. Myös miehelle annettu lupa lyödä vaimoan on melko pysäyttävä kohta.

Lähi-itään erikoistunut australialainen toimittaja ja kirjailija Geraldine Brooks (2001, 84) on sanonut, että niin kauan kuin islamin puolesta puhuvat islaminuskoiset naiset eivät kohdistu huomiotaan uskonsisariinsa, jotka ovat joutuneet esimerkiksi naisten sukupuolielinten silpomisen tai kunniamurhan uhreiksi, vaan erityisesti islamkriitikoihin, harhaluulo näiden asioiden kuulumisesta islamiin säilyy. Hän siis peräänkuuluttaa edistyksellisten muslimien, erityisesti naisten nousemista esiin ja tuomaan tietoisuuteen sen, ettei kunniaan liittyvä väkivalta kuulu islamiin.

5.3.2 Shari'a

Koraani ja sunna ovat islamin pyhän lain shari'an perusta (Hämeen-Anttila 2010, 19; Kouros 2007, 13). Islamin pelastuskäsityksen mukaan ihmisellä tulee olla sekä uskoa että tekoja eli hänen tulee noudattaa shari'aa – suomeksi ”tietä”. Oikeastaan tekojen tulee sisältyä uskoon, sillä usko on aitoa kun ihminen alistuu jumalan tahdolle ja toteuttaa hänen säädöksiä (Hämeen-Anttila 2010, 158). Koraanin jae 45:18 kehottaa profeetta Muhammadia ja kaikkia muslimeja jumalan viitoittamalle tielle (Kouros & Villa 2004, 72):

Sitten olemme asettaneet sinut käskymme tielle (shari'a). Seuraa sitä, äläkä tietämättömiä mielitekoja.

Islamilaisissa maissa valtio ja uskonto ovat melko eriytymättömiä toisistaan ja samoin myös oikeus ja uskonto. Shari'an nykyaikaiset sisällöt voivat vaihdella suurestikin muslimimaiden välillä, lukuun ottamatta perheoikeutta (Kouros 2007, 12). Useimmille muslimilaisille perheoikeus symboloi islamilaista identiteettiä ja shari'a on usein lainsäädännön perustana. Elämän osa-alueet, kuten seksuaalisuus, puhtaus ja ruokailu ovat meille länsimaisille oikeuden ulkopuolella olevia asioita. Muslimin elämässä shari'a määrää niistä. Myös meille selkeästi yksilön itsemääräämisoikeuteen kuuluvat asiat (vaikkakin paheksutut), kuten avioliiton ulkopuolinen seksuaalinen kanssakäyminen, on shari'an mukaan rangaistava teko.

Shari'aa pidetään edelleen ihanteellisena ja kestäväenä ohjeena niin yksittäisille oikeussäännöille kuin yleisille arvoille ja normeille. Se määrittää, mitkä ovat perheenjäsenten useat velvollisuudet ja vähät oikeudet sekä sen, mikä on toivottua, hyväksyttyä tai päinvastoin kiellettyä. Päinvastoin kuin länsimaisessa käytännössä, sosiaalisten konfliktien ratkaisijoina juristit ovat sivuosassa ja uskonoppineet pääosassa. (Slåen 2009, 102–103.)

5.4 Naisen kunnia ja naisen häpeä – siveys ja seksuaalimoraali

Kadullamme kulttuuri keskittyi mitä suurimmassa määrin siihen, miten saada osakseen kunniaa, kuinka säilyttää kunnia tai välttyä aiheuttamasta häpeää itselleen tai perheelleen. Naisille häpeästä ja kunnianhäviöstä oli tullut pakkomielle, koska he tiesivät, että pakistanilaisessa kulttuurissa jokainen tiettyyn yhteisöön kuuluva nainen ylläpiti koko yhteisön kunniaa. Kadullamme juorut opettivat meille, mikä oli sopivaa käytöstä ja mikä ei. Se sai meidät pelkäämään häpeää ja tavoittelemaan kunniaa. (Shah 2010, 25.)

Lainaus pakistanilaistaustaisen, Iso-Britanniassa asuvan kristityksi kääntyneen entisen muslimin Hannan Shahin ajatuksista kuvaa kunnian ja häpeän kompleksisuutta ja vaikutusta kunniakulttuurissa elävän naisen elämässä, vaikka hän fyysisesti eläisikin maassa, jossa vallalla on individualistinen kulttuuri. Lainaus voi myös kuvata jotain siitä, millaista Suomessakin asuvan muslimityön elämä voi olla. Oma kulttuuri vaikuttaa voimakkaasti silloinkin, kun ei enää eletä sen vaikutuspiirissä. Usein se saattaa vaikuttaa jopa voimakkaammin silloin, kun ympäröivä kulttuuri on erilainen kuin lähtökulttuuri. Myös oman uskonnon korostus saattaa voimistua uudessa maassa. Esimerkiksi somalia-

laiset maahanmuuttajat ovat joutuneet Suomessa voimakkaiden ennakkoluulojen kohteeksi ja tästä syystä monille kotimaan valtauskonto, islam, toimii puolustusreaktiona ja selviytymiskeinona, vaikka kotimaassa oma suhde uskontoon olisikin ollut hyvin liberaali (Talib & Lipponen 2008, 91).

Huolimatta kunnian ja häpeän käsitteiden laajuudesta sekä moniulotteisuudesta ne ovat hyvin usein sidoksissa seksuaalimoraaliin. Tällöin pääpaino on yleensä naisten käyttäytymistä ohjaavilla siveysvaatimuksilla. Menneet ja nykyiset käsitykset kunnian ja häpeästä muodostavat eritoten tätä kautta historiallisen jatkumon. Siveyden, häpeän ja kunnian kiinteä suhde näkyy varsin usein ja erityisen selvästi islamilaisessa kulttuurissa. (Lidman 2009, 120.) Voidaan sanoa, että kollektiivisissa kulttuureissa suvun kunnia kiteytyy naisiin, ja heitä on suojeltava millä hinnalla tahansa. Jos nainen tahtoo luopua asemastaan olla suojeltavana, hänet nähdään moraalittomana ja joidenkin näkemysten mukaan hänestä on silloin päästävä eroon, tarvittaessa jopa tappamalla, jotta suvun häpeä saadaan hävitettyä. Voidaan myös ajatella, että nainen, joka on aiheuttanut suvulleen häpeää, ansaitsee tulla raiskatuksi. (Armstrong 2009, 27.)

Kunniaväkivallan problematiikka liittyy vankasti naisen seksuaalisuuteen ja ajatukseen sen olevan ”kaiken imevää voimaa” (Slåen 2009, 106). Erään islamin merkittävimmän teologin ja filosofin, Imaami al-Ghazalin teorian mukaan naista tulee kontrolloida, jotta miehen huomio ei siirtyisi pois uskonnollisista ja sosiaalisista velvollisuuksista. Miehen ylivertauisuuden kautta ylläpidettävä moniavioisuus ja seksuaalinen jaottelu ovat yhteisöjen tapoja kontrolloida naisen seksuaalisuutta. Nainen saa olla miestään parempi vain jumalanpelossa, moraalissa, kasvatuksessa ja kauneudessa. Al-Ghazalin mukaan sosiaalinen järjestys horjuu ja aiheuttaa kaaoksen (femme fatale) jos nainen ei rajoita kanssakäymistään aviomieheensä vaan on tekemisissä myös muiden miesten kanssa. Miehen velvoite on siis kontrolloida naista. (Slåen 2009, 106.)

Eurooppalaistenkin ihmisten asenteet seksuaalimoraaliin ja siihen liittyvään kunniaan ja häpeään olivat vielä viime sotien aikaan melko jyrkkiä. Esimerkiksi Suomessa naimattoman naisen raskautta pidettiin häpeällisenä ja sitä taakkaa sai kantaa erityisesti tuo aviottomana syntynyt lapsi, ehkä vielä tänäkin päivänä. 1960-luvun niin kutsuttu seksuaalinen vallankumouskaan ei täysin häivyttänyt seksuaalimoraalin yhteyttä kunniaan ja häpeään. (Lidman 2009, 120–121.)

Kuten jo aiemmissa kappaleissa on tullut esiin, naisen seksuaalisuus on kunniaan liittyvän väkivallan pohjalla. Naisen seksuaalisuus on voima, joka on sekä kiehtonut että kauhistuttanut halki aikojen. Islamin profeetan Muhammedin tyttären Fatiman aviomiehen kerrotaan sanoneen Jumalan jakaneen seksuaalisen halun kymmeneen osaan ja sitten antaneen näistä osista yhdeksän naisille ja yhden miehille. Tämän näkemyksen mukaan naiset siis olisivat seksuaalisesti huomattavasti miehiä aktiivisempia. Esimerkiksi katolisessa kirkossa taas on nähty, että naiset ovat seksuaalisesti vähemmän aktiivisia. (Brooks 2001, 64.)

Merkillepantavaa on, että näiden uskontojen selvästi erilaisista lähestymistavoista naisen seksuaalisuuteen naiset ovat kuitenkin molemmissa tapauksissa vastuullisia seksuaalisen käyttäytymisen hallinnasta: muslimien mielestä siksi, koska he ovat seksuaalisesti aktiivisia ja katolisten mielestä siksi, koska he eivät ole seksuaalisesti aktiivisia. (Brooks 2001, 64) Nainen siis laitetaan vastuuseen oman käytöksensä lisäksi myös miehen käytöksestä joka tapauksessa. Tällainen ajattelu ei ole vierasta useiden muidenkaan kulttuurien ja uskontojen parissa. Suomalaisina meidän on hyvä huomata, että edelleen - nykyisenä tasa-arvon ja liberaaliuden aikanakin - meilläkin esiintyy paljon ajattelua, jonka mukaan esimerkiksi mies, jolla on ollut useita seksisuhteita, on niin sanotusti ”sankari”. Sen sijaan nainen, jolla on ollut saman verran tai vähemmänkin seksisuhteita, nähdään kuitenkin helposti ”huonona naisena”. Tämä on tärkeää tiedostaa, jotta emme rajaisi itseämme naisen seksuaalisuutta tarkasti vartioivien kulttuurien ulkopuolelle ja ajattele oman kulttuurimme poikkeavan niistä täysin.

5.5 Yhteisöllisyydestä yksilökulttuuriin – kotoutumisen merkitys

Maahanmuutto länsimaiseen yhteiskuntaan on haaste perinteisistä kunniakulttuureista tuleville perheille. Se on haaste myös monikulttuurisen perheen jäsenelle, joka tulee kunniakulttuurista. Uusi kotimaa, yhteiskunta tai puoliso ei välttämättä jaa samoja kunniaan liittyviä toimintatapoja ja asenteita. Perinteisistä kunniakulttuureista tulevat yksilöt, perheet ja yhteisöt joutuvat punnitsemaan uudelleen omaa ajatteluaan kunnia- ja luomaan uusia tapoja elääkseen sen mukaisesti uudessa yhteiskunnassa. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Kyky sopeutua on jokaisella maahanmuuttajalla yksilöllinen. Siihen vaikuttaa muun muassa valmius sopeutua uuteen maahan. Maahanmuuttajan aikaisemmat kokemukset kansainvälisyydestä ja kielitaito tai näiden puute kertovat henkilön valmiudesta sopeutua. Myös pakon, kuten pakolaisuuden vuoksi tapahtunut muutto voi vaikeuttaa sopeutumista. (Salmenkangas 2006, 9.)

Toinen sopeutumiseen vaikuttava tekijä on perheen sisäisten roolien muuttuminen. Usein juuri perheen isä on se, jonka asemaan ja rooliin perheessä maahanmuutto vaikuttaa eniten. Aiemmin perheen toimeentulosta vastannut ja perheen muiden jäsenten tekemisistä päättänyt isä saattaa Suomeen tultuaan kohdata työttömyyden sekä vieraan ja vaikean kielen. Myös lasten käytös isää kohtaan saattaa muuttua, kun uusi vapaampi yhteiskunta antaa mahdollisuuden toimia perinteisen moraalin vastaisesti ja perheen kunniaan tahrien. Kunniaan liittyvä väkivalta saattaa olla yritys saada takaisin menetetty auktoriteetti. Vanhempia uusi uhkaava ympäristö voi ajaa lähemmäksi turvallisia perinteitä ja normeja ja he saattavat noudattaa niitä uudessa kotimaassaan totuttua tiukemmin. Perheen nuori voi taas kokea elävänsä kahta todellisuutta, yhtä kotona, toista sen ulkopuolella (Riku 2010/2, 19). Jos esimerkiksi perheen nuori halveksuu kulttuurinsa arvomaailmaa ja elämäntapaa, voidaan se tulkita hänen yhteisössään petturuudeksi. Vanhempien, etenkin isän määräysvallan vastustaminen on patriarkaattisessa perhejärjestelmässä syy perheen kunnian menetykselle ja yhteisöstä eristämislle. Uusi vapaus ja uudet rooli-dotukset mahdollistavat usein ensikertaa perheen naisille kodin ulkopuolisen työnteon. (Holm & van Djiken 2009, 162; Ihmisoikeusliitto 2011; Romppanen & Giray 2009, 58.)

Maahanmuuttajan ymmärrys ympäröivästä yhteiskunnasta vaikuttaa myös sopeutumiseen. Maahanmuuttajan kohtaama rasismi ja välinpitämättömyys sekä kiire ja työttömyys vaikuttavat negatiivisesti mielikuvaan suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttaja saattaa asua Suomessa pitkään, ennen kuin hänen onnistuu solmia mieluisia yhteyksiä yhteiskuntaamme ja sitä kautta saamaan ymmärrystä sen toiminnasta. (Salmenkangas 2006, 9.) Suomessa eletty aika ei kuitenkaan välttämättä ratkaise, mitkä ovat yksilön asenteet kunniaan. Esimerkiksi Ihmisoikeusliiton asiantuntijoiden mukaan joissakin heidän kohtaamissaan tapauksissa perhe tai suku on kotoutunut suomalaiseen yhteiskuntaan hyvin useilla elämän osa-alueilla, mutta ovat silti pitäneet kiinni perinteisis-

tä asenteista ja toimintatavoista liittyen naisen sukupuolimoraaliin. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Sopeutumiseen vaikuttavat myös suhteet maahanmuuttajayhteisöön. Muiden, kuten saman uskonnon tai kulttuurin edustajien tuki ja ymmärrys ovat merkittävä sopeutumista edistävä tekijä. Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla on kuitenkin huomattava, että maahanmuuttajayhteisö saattaa olla nimenomaan se kontrolloiva tekijä, joka pyrkimyksissään säilyttää kunniansa, rajaa jäseniään tai ajaa heitä väkivaltaan. (Salmenkangas 2006, 9.) Myös Suomen rajojen ulkopuolella olevat sukulaiset saattavat painostaa esimerkiksi perheen isää auktoriteetin menettämisestä. Tämä saatetaan kokea hyvin haastavana ja väkivaltaan ajavana tekijänä jo muutoinkin vaikeassa tilanteessa. (Holm & van Dijken 2009, 162.)

Nämä edellä mainitut kotoutumiseen ja sopeutumiseen liittyvät myös monikulttuuristen perheiden maahanmuuttajaosapuoleen/-osapuoliin. Yksi erityisesti monikulttuurisia perheitä koskettava ongelma on ääneen lausumattomat odotukset. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi monikulttuurisen perheen isän sanatonta olettamusta siitä, että perheen lapset ymmärtävät hänen arvomaailmaansa ja maailmankuvaansa, jotka kumpuavat entisen kotimaan kunnialttuurista. Lapsilla ei kuitenkaan ole konkreettista kokemusta isänsä kulttuurista, eikä edes selitystä niistä syistä, jotka ovat perinteisten arvojen ja tapojen taustalla. Lapset eivät välttämättä osaa isän äidinkieltä, jolloin isä ei kykene välittämään kulttuuriaan äidinkielellään. Vaikka isän ja esimerkiksi perheen tyttären suhde olisi etäinen, saattaa isä kokea olevansa oikeutettu suojaamaan tyttärensä kunniaan ja päättämään tyttärensä valinnoista, kuten avioitumisesta. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Suuri osa yksilöistä, perheistä ja yhteisöistä kykenevät löytämään ratkaisuja näihin uusiin maahanmuuton myötä syntyneisiin kunniaan liittyviin ongelmiin. Tällöin kysymykset kunniaista eivät muutu väkivaltaisiksi konflikteiksi. Osa perheistä ja yhteisöistä ei kykene kohtaamaan kunniaan liittyviä arjen haasteita. Perinteiset asenteet, jotka eivät enää toimikaan uudessa kotimaassa, aiheuttavat konflikteja yhteisön sisällä sekä sen ja viranomaisten välillä. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

5.6 Kollektiivisuus Suomessa

Vaikka suomalainen kulttuuri ei enää nykyään olekaan laajassa mittakaavassa kollektiivista länsimaisen individualistisen ajattelutavan vuoksi, on Suomessakin maahanmuutto- ja monikulttuuristen yhteisöjen lisäksi myös suomalaiskantaisia yhteisöjä, jotka voidaan lukea kollektiivisiksi. Selvimmin kollektiivisuus ilmenee Suomen romanien ja erilaisten uskonnollisten liikkeiden piirissä.

Romanikulttuuri on hyvä esimerkki ryhmästä, jossa yhteisöllisyyden etiikan noudattaminen on säilynyt. Romanikulttuurissa suvun vanhimmilla on auktoriteettiasema, ja vanhempien ihmisten kunnioittaminen on tärkeää. Monet kulttuurin säännöt ilmentävät tätä kunnioitukseen pyrkimistä, kuten se, ettei nuori romani saa asua vanhemman romanin yläpuolella esimerkiksi kerrostalossa. Romanikulttuurissakin miesten ja naisten roolit ovat eriytyneet: mies edustaa perhettä ulospäin ja nainen huolehtii perheestä. Vahva yhteisöllisyyden merkki ovat myös erityisesti naisten asut, joihin iso osa romanityöistä päättää pukeutua. Asun käyttäminen on vapaaehtoista, mutta useimmille tytöille on luonnollista valita sen käyttäminen kasvettuaan yhteisössä, jossa lähes kaikki käyttävät pukua. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 275–276.)

Maineen, toisin sanoen kunnian, menetys on raskas asia romaniyhteisössä. Perinteisestä kunniakulttuurista kertoo käsitys siitä, että lähiomaistenkin maine voi kärsiä yksilön rikkomusten vuoksi, koska ihmiset ovat vastuussa omaisistaan ja heidän teoistaan. Yhteisön piirissä tapahtuvia moraalisia rikkomuksia käsitellään yhteisön sisällä, ja sääntöjä rikkonut saa perheen tai suvun vanhimpien määräämän rangaistuksen. (Juujärvi ym. 2007, 276.)

Sukupuolisuuteen liittyviä sääntöjä romanikulttuurissa on muun muassa se, että nuorten tulee pukeutua ja käyttäytyä häveliäästi, kun läsnä on vanhempia romaneja. Seurustelevat nuoret eivät esimerkiksi saa istua lähekkäin tai halata vanhempien seurassa. (Juujärvi ym. 2007, 276.)

Myös suomalaisissa uskonnollisissa, myös esimerkiksi kristillisissä tai itsensä kristillis-peräisiksi mieltävissä yhteisöissä, voi ilmetä melko voimakasta yhteisöllisyyttä. Esi-

merkkejä tästä ovat Jehovan todistajat, vanhoillislestadiolaiset ja esikoislestadiolaiset. Kuten muissakin yhteisöllisissä ryhmissä, myös kaikissa näissä ryhmissä on paljon eroja siinä, miten ihmiset ajattelevat eikä käsityksiä pidä yleistää koskemaan koko yhteisöä.

Jehovan todistajia on Suomessa noin 19 000. Jehovan todistajat pyrkivät usein eristämään yhteisönsä jäsenet melko tiukasti yhteiskunnan ulkopuolelle. Jos joku jäsen eroaa tai tulee erotetuksi, häneen ei välttämättä pidetä enää yhteyttä. Moni yhteisön jättänyt tai jättämään joutunut on kokenut tämän hyvin raskaana. Yhteisöstä poistettua ihmistä ei ehkä enää edes tervehditä. Erottamisen syynä voi olla esimerkiksi esiaviollinen seksi, avioliiton ulkopuolinen suhde tai joskus myös uudelleen avioituminen. (Uskontojen uhrien tuki UUT ry 2002, viitattu 27.10.2011.)

5.7 Parisuhdeväkivalta ja kunniaan liittyvä väkivalta

Suomessa aikuisiin miehiin kohdistuvasta väkivallasta noin viisi prosenttia liittyy parisuhdeväkivaltaan, kun taas naisiin kohdistuvista henkirikoksista 63 prosenttia liittyy parisuhdeväkivaltaan. Parisuhdeväkivallan osuus naisiin kohdistuvissa henkirikoksissa ja naisiin kohdistuvien parisuhdetappojen määrät ovat olleet viime vuosikymmeninä kasvussa. Suomessa yhtä monta naista kuolee vuosittain kumppaninsa tappamana, kuin naisia kuolee niin sanotun kunniamurhan seurauksena esimerkiksi Turkissa tai Jordaniassa. (Sundström 2009, 70.)

Miten on mahdollista, että Suomessa — maassa, jota pidetään naisten ja miesten välisen tasa-arvon edelläkävijämaana — yhtä monta naista kuolee vuosittain puolisonsa tappamana kuin kunniamurhaan Turkissa, joka taas on vahvasti islamilainen — länsimaalaisittain katsottuna naisia alistava — valtio? Ovatko erot kulttuurien välillä sittenkään niin suuret, kun kyseessä on naisen asema ja valta päättää omasta ruumiistaan? Mitä eroa kunniaväkivallalla ja parisuhdeväkivallalla on?

Väkivallan määritelmä on laaja: se on esimerkiksi tekoja, sanoja, pakottamista, vangitsemista, eristämistä. Usein ajatellaan, että pelkoa voidaan pitää väkivallan tai väkivallan uhkan tunnuksena. On kuitenkin mahdollista, että uhri ei pelkää eikä edes pidä kohteluun väkivaltaisena, koska hän ei tiedä muunlaisesta kohtelusta. Esimerkiksi tietynlaiset

heteroseksuaaliset suhteet, joita aikoinaan pidettiin normatiivisina, on myöhemmin määritetty naista väkivaltaisesti alistaviksi. Esimerkiksi raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin Suomessa vasta vuonna 1994. Parisuhteissa, joissa ei ole ennen nähty väkivaltaa, on alettu tunnistaa väkivaltaisia piirteitä. (Jokinen 2000, 13.) Avioliitossa tapahtuvan raiskauksen kriminalisointi on hyvä esimerkki tästä: vielä muutama kymmenen vuotta sitten Suomessakin iso osa ihmisistä olisi todennäköisesti ollut sitä mieltä, että avioliitossa ei voi tapahtua raiskausta – tai että miestä ei ainakaan sellaisesta pidä rangaista. Lakikin oli tämän käsityksen puolella. Asenteet muuttuvat usein hitaasti, ja seksuaalirikoksissa ihmisten käsitykset oikeudenmukaisuudesta ovat usein hyvin erilaisia.

Väkivallan rakenteellisuus antaa sille tietyn sävyn. Suoraa väkivaltaa ovat yksittäiset tapahtumat, mutta rakenteellinen väkivalta on prosessi. Kun tuhannet miehet vuosittain lyövät tyttöystäviään, puolisoitaan ja entisiä naiskumppaneitaan, kyseessä on miesten väkivallan rakenteellinen ilmiö. Rauhan- ja konfliktitutkimuksen keskeinen perustaja sekä rakenteellisen väkivallan käsitystä kehittänyt norjalainen sosiologi Johan Galtung on sanonut rakenteellisen väkivallan olevan poliittisten, taloudellisten ja yhteiskunnallisten rakenteiden tuottamaa ihmisten välistä eriarvoisuutta. (Jokinen 2000, 13.)

Naisiin kohdistuvassa parisuhdeväkivallassa ja kunniaan liittyvässä väkivallassa on paljon samaa. Molempien väkivaltaamuotojen syyt voivat liittyä esimerkiksi mustasukkaisuuteen – tavallaan siis häpeään ja miehen kunniaan. Onko tällaisessa perheväkivallassa kyse kunniaan liittyvästä väkivallasta? Yleensä ei ole, koska perheväkivallan ja kunniaan liittyvät väkivallan taustalla vaikuttavat lähtökohtaisesti erilaiset syyt, vaikka ilmenemistävät ovatkin usein hyvin samanlaisia.

Toisin kuin parisuhdeväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta on aina kytköksissä sukupuolimoraaliin ja seksuaalisuuteen. Parisuhdeväkivaltakin voi liittyä sukupuolimoraaliin, mutta syitä voi olla myös paljon muita. Kunniaan liittyvän väkivallan toteuttamisessa ympäröivällä yhteisöllä on usein merkittävä rooli, kun taas perheväkivallan tekijä toimii normaalisti yksin. Kunniaan liittyvän väkivallan tekijä voi olla myös perheen ulkopuolelta, mutta parisuhdeväkivallassa tekijä on perheen sisältä. Parisuhdeväkivalta tuottaa harvoin tekijälleen kunniaa, kun taas kunniaan liittyvän väkivallan tavoite on nimenomaan palauttaa perheen kunnia. Erona on myös se, että toisin kuin kunniaan liit-

tyvää väkivaltaa, perhe- ja parisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa kulttuureissa (Ekholm & Salmenkangas 2008, 59).

Kunniaan liittyvän väkivallan ja parisuhdeväkivallan yhteyksiä on muun muassa se, että ne molemmat ovat ensisijaisesti naisiin kohdistuvia väkivallan muotoja ja liittyvät keskeisesti naisen asemaan suhteessa mieheen. Niitä molempia myös perustellaan usein uskonnolla. Häpeän ja kunnian teemat liittyvät myös perheväkivaltaan, mutta eri tavalla kuin kunniakonflikteihin. Voidaan sanoa, että sekä kunniaan liittyvä väkivalta että parisuhdeväkivalta ovat useissa maissa Johan Galtungin kuvaamaa rakenteellista väkivaltaa, jota muun muassa yhteiskunnallisten rakenteiden tuottama eriarvoisuus edistää.

Kaiken naisiin kohdistuvan väkivallan – kuten muunkin väkivallan - kitkemisen eteen pitää tehdä työtä ihmisoikeuksilla ja laeilla. On erittäin tärkeää, että sekä kunniaan liittyvään väkivaltaan että parisuhdeväkivaltaan puututaan valtiolliselta tasolta myös Suomessa.

6 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Suomessa tieto kunniaan liittyvästä väkivallasta perustui pitkään ulkomailta saatuun tietoon tai aihetta käsiteltiin ainoastaan yksittäisten tyttöjen tai naisten kokemusten kautta. Suomessa on kuitenkin ilmestynyt viime vuosina useita niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin teoksia, joissa käsitellään kunniaan liittyvää väkivaltaa. Tämä johtuu ilmiön saamasta julkisesta näkyvyydestä sekä ihmisten kiinnostuksesta aihetta kohtaan. (Benouaret 2011; Karalahti 2008.) Vähitellen tieto on karttunut myös maassamme ilmiön parissa työskentelevien järjestöjen, kuten Ihmisoikeusliiton, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Monika-naisten kautta.

Kunniaan liittyvä väkivalta on suhteellisen tuore aihe Suomessa myös tieteen saralla eikä aiheesta ole tehty vielä tutkimusta muutamia tieteellisiä julkaisuja lukuun ottamatta (Benouaret 2011). Yksi näistä on Tuuli Tammissalo-Savolaisen (2008) kirjoittama sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma *Kunnianäkökulmia - Kunniaväkivalta haasteena suomalaiselle väkivaltatyölle*, jossa Tammissalo-Savolainen lähestyy kunniaan liittyvää väkivaltaa auttamistyön näkökulmasta. Hänen tutkielmansa aineisto on empiiristä ja koostuu kahdentoista väkivallan parissa työskentelevän ammattilaisen haastattelusta, yhdestä työntekijälle tehdystä kyselystä ja yhden kunniaan liittyvän väkivallan uhrin haastattelusta. Tammissalo-Savolaisen mukaan kunniaan liittyvä väkivalta johtuu vallan puutteesta ja pyrkimyksistä palauttaa puuttuva valta. Hän myös tulee siihen lopputulokseen, että suomalaiset auttamistyössä olevat ammattilaiset eivät tunne vielä tarpeeksi hyvin kunniaan liittyvän väkivallan ongelmallisuutta eikä heillä ole tarpeeksi välineitä puuttuakseen ilmiöön.

Vuonna 2008 on valmistunut myös toinen pro gradu -tutkielma, jonka Sirkku Ashees on tehnyt Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksella. Pro gradu *Kunnia ja murha Jordaniassa on kunniamurhauutisoinnin diskurssianalyttinen tarkastelu ihmisoikeuksien valossa*. Se tarkastelee kunniamurhakäytäntöä arabi-islamilaيسessa kontekstissa, havainnollistaen sitä erityisesti Jordanian tilanteen kautta.

Susanne Benouaretin (2011) sosiaalityön pro gradu -tutkielma *Sosiaalialan ammattilaiset kunnian, häpeän ja kunniaväkivallan jäljillä* tarkastelee kunnian ja häpeän käsitteitä

ja kunniaan liittyvää väkivaltaa sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta. Se vertailee myös suomalaisen ja kunniaakulttuurin eroa kunniaan ja häpeään suhtautumisessa. Pro gradu koostuu kymmenen sosiaalialan ammattilaisen puolistrukturoidusta teemahaastattelusta.

Laura Väänttisen (2008) haastatteluselvitys *Kunniaan liittyvä väkivalta viranomaisten silmin: Kokemuksia ja käsityksiä asiakkaiden kohtaamasta kunniaiväkivallasta kuuluu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Amoral-hankkeeseen. Tämä haastatteluihin pohjautuva selvitys koostuu viranomaisten kokemuksista ja näkemyksistä kunniaan liittyvän väkivallan kohtaamisesta. Haastateltavina on ollut mm. poliiseja, lääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä ja maahanmuuttajakoordinaattoreita. Väänttinen toteaa, että ilmiötä ei tunneta organisaatioissa kuin vain hajanaisesti. Arto Karalahden Turun oikeustieteellisessä tiedekunnassa vuonna 2008 tekemä *Kunniaiväkivalta – kunniamurha kunniaiväkivallan muotona* tutkii kunniaan liittyvää väkivaltaa keskittyen erityisesti kunniamurhiin. Tässä kvalitatiivisessa tutkielmassa käsitellään myös muita kunniaan liittyvän väkivallan muotoja sekä Suomen lain ja islamilaisen kulttuurin ja uskonnon suhtautumista kunniaan liittyvään väkivaltaan.*

Ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseuksesta löytyy kuusi osumaa asiasanalla ”kunniaan liittyvä väkivalta”. Näistä opinnäytetöistä yksi käsittelee yksinomaan kunniaan liittyvää väkivaltaa. Tämä Pauliina Paltamo-Vesterisen *Kunnia haasteena* selvittää sosiaalialan työntekijöiden kokemuksia kunniaan liittyvästä väkivallasta. Theseuksen ulkopuolelta löytyy toinen vuonna 2007 Poliisiammattikorkeakoulussa tehty Kaija Korhosen ja Noora Ellosen opinnäytetyö *Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhrina*. Opinnäytetyö selvittää poliisin tietoon tulleita maahanmuuttajanaisiin kohdistunutta väkivaltaa vuonna 2005. Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksiköstä valmistuu tänä vuonna 2011 opinnäytetyö kunniaan liittyvästä väkivallasta.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

7.1 Opinnäytetyön teko ja työnjako

Opinnäytetyöprosessimme lopullisen aiheemme kanssa alkoi verrattain myöhään, vasta tammikuussa 2011. Olimme aiemmin tehneet työtä kokonaan eri aiheesta, mutta monien syiden vuoksi päädyimme vaihtamaan aihettamme. Kuultuamme eräällä luennolla Espoon lastensuojelun ja Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeen yhteistyöstä kunniaan liittyvän väkivallan parissa aloimme miettiä, voisimmeko tehdä opinnäytetyönämme jotain tähän teemaan liittyvää. Aihe oli meitä molempia kiinnostava ja sellainen, josta molemmat tiesimme jo valmiiksi jonkin verran. Tammikuussa 2011 otimme yhteyttä Kitke!-een ja saimme heidät työelämätahoksemme. Helmikuussa menimme käymään Ihmisoikeusliitolla. Työelämätahon opinnäytetyöohjaajaksemme saimme Eeva Suomenaron, jonka kanssa keskusteltuamme päädyimme tekemään opasta kunniaan liittyvästä väkivallasta kirkon lapsi- ja nuorisotyönohjaajille. Aihe muotoiltiin yhdessä työelämäyhteytemme edustajan kanssa. Maaliskuussa 2011 kävimme Ihmisoikeusliitolla keskustelemassa Kitke!-hankkeen silloisen projektipäällikön Terhi Hildénin kanssa. Häneltä saimme paljon ideoita työtämme varten.

Keväällä 2011 keräsimme materiaalia opinnäytetyötämme varten. Luimme kirjallisuutta ja syvensimme tietojamme kunniaan liittyvästä väkivallasta. Kokosimme lähdekirjallisuutta. Toukokuussa teimme opinnäytetyösuunnitelman, joka kuitenkin hyväksyttiin vasta sitä muokattuamme elokuussa 2011. Toukokuussa myös laadimme haastattelukysymykset lapsi- ja nuorisotyönohjaajille tekemäämme haastattelukartoitusta varten. Kesällä aloimme jäsentää opinnäytetyömme sekä produktiomme, oppaan sisältöä. Teimme alustavia sisällysluetteloja ja kirjasimme ylös asioita, joita meidän täytyy työssämme käsitellä. Kesällä aloimme myös kirjoittaa teoriapohjaa. Haastatteluista yhden teimme kesäkuussa. Laajensimme oppaan kohderyhmäksi lapsi- ja nuorisotyönohjaajien lisäksi myös perhetyönohjaajat.

Elokuussa paneuduimme syvälle opinnäytetyömme maailmaan. Syksyllä kävimme tapaamassa Kitke!-n työntekijöitä kahdesti ja saimme molemmista tapaamisista paljon ideoita ja neuvoja työtämme varten. Elo-syyskuun kirjoitimme tiiviisti työmme teo-

riaosuutta, jota oli onneksi jo kesän aikana aloitettu ja hyvin suunniteltu. Syyskuussa aloimme myös kirjoittaa varsinaista opasta teoriatietoa riittävästi kerättyämme. Loput haastattelut teimme elo-syyskuun aikana. Lokakuu meni pitkälti opinnäytetyön parissa, kunnes 31.10. lopulta saimme jätettyä sen esitarkastukseen. Produktion testasimme lokakuun aikana lähettämällä sen haastatelluille kirkon työntekijöille. Osan vastauksista saimme vasta marraskuussa. Loka-marraskuun aikana Roimaan ystävä, teollisen muotoilun opiskelija Satu Sinikumpu näki suuren vaivan muokatessaan oppaan layoutin. Lopullisesti opinnäytetyömme valmistui marraskuussa.

Lokakuun aikana yritimme saada Kitke!-n asiantuntijoilta palautetta oppaastamme ja lopulta sitä saimmekin. Palaute oli meille hieman yllättävää ja huomasimme meillä olevan heidän kanssaan suuria näkemyseroja siitä, mitä oppaassa voi olla. Näkemyserot liittyivät erityisesti oppaan hengelliseen sisältöön, joka siinä vaiheessa sisälsi yhden Raamatun jakeen, maininnan Raamatusta löytyvästä jokaisen ihmisen arvosta Jumalan silmissä ja viittauksen kirkon työntekijöiden kristilliseen vakaumukseen. He olivat sitä mieltä, että kaikki vähäinenkin hengellinen sisältö tulisi jättää oppaasta pois. Ymmärsimme heidän näkemyksensä, mutta emme osanneet odottaa sitä, koska olimme alusta asti avoimesti tehneet opasta nimenomaan kirkon työntekijöille itse kirkon työntekijöiksi valmistuvina. Lopulta hyvässä yhteisymmärryksessä päädyimme siihen, että julkaisemme oppaan omissa nimissämme emmekä Ihmisoikeusliiton nimissä. Kun tähän päätökseen päädyttiin, päätimme myös hieman vahvistaa oppaan kristillistä, raamatullista näkemystä. Kävimme Kirkkohallituksen kasvatus- ja nuorisotyön vastaavan Pekka Tukevan kanssa keskustelua oppaan julkaisemisesta heidän Internet-sivuillaan, mutta heidän mukaansa opinnäytetyön laajuinen työ ei sovellu heidän julkaisupolitiikkaansa. Edelleen siis yritämme löytää oppaalle julkaisijaa. Ajatuksenamme on seuraavaksi tarjota sitä eri hiippakuntien kasvatussihteereille levitettäväksi seurakuntiin. Tärkeintä olisi saada huolella tehty opas mahdollisimman laajaan levitykseen.

Koemme, että teimme opinnäytetyömme vahvassa yhteistyössä. Olemme jakaneet kirjoitusalueita ja kirjoittaneet itseksemme, mutta tavanneet hyvin usein ja tehneet työtä paljon yhdessä. Pyrimme jakamaan tehtävät huomioiden molempien vahvuudet. Käytännössä raportin kirjoitustyössä tämä tarkoitti sitä, että Lamminpää kirjoitti Roimaata enemmän vahvasti lähdetietoihin pohjautuvaa tekstiä, kuten esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan tarkastelun Suomen lain valossa, työelämäyhteytemme esittelyn, shari'a-

lain suhtautumisesta kunniaan liittyvään väkivaltaan ja katsauksen suomalaiseen maahanmuuttohistoriaan. Roimaa taas kirjoitti hieman enemmän pohdintaa sisältävää tekstiä, kuten Raamatun näkökulmaa monikulttuurisuuteen, naisen seksuaalimoraalin merkityksen kunniaan liittyvässä väkivallassa sekä melko pitkälti johdannon ja pohdintaosuuden. Kirjoitustyön pyrimme jakamaan niin, että molemmilla olisi saman verran tehtävää. Mielestämme onnistuimme tässä hyvin.

Myös oppaan sisällön suunnittelimme ja kokosimme pitkälti yhdessä. Roimaa keskittyi hieman Lamminpäätä enemmän oppaan lopullisen sisällön muotoiluun. Tekemästämme viidestä haastattelusta Lamminpää teki kolme ja Roimaa kaksi. Roimaa oli yhteydessä Kitke!-hankkeen asiantuntijoihin. Kitke!-n asiantuntijat tapasimme neljä kertaa. Yhtä tapaamista, jossa paikalla oli vain Roimaa, lukuunottamatta tapasimme Kitke!-n työntekijät yhdessä. Lamminpää teki ison työn kääntäessään tiivistelmän englanniksi pitkälti yksin.

Olemme molemmat kokeneet yhteistyömme antoisaksi ja erittäin toimivaksi. Meille ei ole ollut ongelmia työnjaon suhteen. On ollut helppoa tehdä töitä yhdessä, kun visio työstä on ollut molempien mielessä alusta asti niin samanlainen. Olemme saaneet sovitettua työtapamme hyvin yhteen ja hyötyneet siitä, että meillä on erilaisia vahvuuksia.

7.2 Produktion tekeminen

Alkaessamme suunnitella oppaan sisältöä ajatuksenamme oli, että sen pituudeksi tulisi noin 8–12 sivua. Ajattelimme, että tahdomme sisällyttää siihen vain kaikkein olennaimmat asiat lyhyesti ja ytimekkäästi. Katsoimme, että riittävän lyhyt ja vain kaikkein tärkeimmät asiat sisältävä opas palvelisi parhaiten kirkon työntekijöitä, joista iso osa ei ole ainakaan vielä ollut työssään suoraan tekemisissä kunniaan liittyvän väkivallan kanssa. Joillekin heistä voi siksi olla vaikea nähdä edes tarvetta lukea tällaista opasta. Ajattelimme, että oppaaseen olisi helpompi tarttua ja lukea se, kun se olisi selkeää asiaa lyhyesti.

Tehdessämme opasta huomasimme pian, että noin 10 sivun tavoite oli aivan liian suopea. Ymmärsimme, että kunniaan liittyvä väkivalta ja siihen puuttuminen on niin laaja

kokonaisuus, että olisi vaikeaa saada edes vain kaikki aivan olennaisin mahtumaan niin pieneen sivumäärään. Huomasimme koko ajan uusia asioita, jotka tulee sisällyttää oppaaseen, vaikka pyrimme myös rajaamaan liian spesifistä asiaa pois.

Sekä omasta että haastattelemiemme työntekijöiden mielestä kunniaan liittyvän väkivallan riittävän selkeä ja kattava määrittely on olennaista heti oppaan aluksi. Opinnäytetyötä tehdessämme olemme jatkuvasti havainneet, kuinka vähän ihmiset yleisesti tietävät kunniaan liittyvästä väkivallasta, ja ehkä jopa hieman yllätykseksemme myös useat sosiaali- ja kirkon alan ammattilaiset ovat hyvin tietämättömiä aiheesta. Ajattelimmekin siksi, että määrittelyn tulee olla riittävän laaja ja lähteä aivan perusteista.

Määrittelyyn liittyvää on myös sen selvittäminen, miten kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee ja mistä se johtuu, koska näiden asioiden ymmärtäminen kuuluu olennaisena osana kunniaan liittyvän väkivallan hahmottamiseen ilmiönä. Siksi käsittelemme oppaassa lyhyesti yhteisöllistä kulttuuria, patriarkaalisuutta ja naisen seksuaalisuutta kunniaan liittyvän väkivallan taustalla.

Pidimme tärkeänä käsitellä lyhyesti myös islamin suhdetta kunniaan liittyvään väkivaltaan. Hyvin usein ihmiset liittävät kunniaan liittyvän väkivallan kuuluvaksi vain islaminuskoon, joten katsoimme, että väärinkäsitysten välttämiseksi on käsiteltävä sitä, että kunniaan liittyvää väkivaltaa ilmenee myös muiden uskontojen piirissä ja ettei se myöskään kuulu vain johonkin tiettyyn kulttuuriin. Toisaalta on tärkeää tuoda esiin myös se, että kunniaan liittyvää väkivaltaa tehdään verrattain melko paljon islamilaisissa yhteisöissä.

Kunniaan liittyvän väkivallan määrittelyn sekä ilmenemismuotojen ja syiden käsittelyn jälkeen katsoimme olennaiseksi ja loogiseksi jatkoksi käsitellä tilannetta Suomessa. Samaan kappaleeseen sisällytimme katsauksen perheväkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan eroista. Pidimme tätä tärkeänä siksi, että työntekijä voi ymmärtää kunniaan liittyvään väkivaltaan usein liittyvän erilaisia kulttuurisia tekijöitä ja syitä kuin perheväkivaltaan.

Käsiteltyämme monipuolisesti kunniaan liittyvää väkivaltaa ilmiönä ja sen ilmenemistä Suomessa siirryimme teoriasta käytäntöön, eli kertomaan siitä, miten kunniakonfliktit

voi tunnistaa ja miten niiden eri osapuolien kanssa työskennellään. Olemme koonneet tähän osioon tyypillisiä kunniakonfliktitilanteita ja esimerkkejä siitä, miten tietynlaisessa tilanteessa olisi hyvä toimia. Käsittelemme hieman myös ennaltaehkäisevää työtä. Suurimman osan kuitenkin muodostavat ohjeet siitä, miten konfliktitilanteessa olisi syytä työskennellä. Halusimme, että käytäntöön liittyvää tietoa tulee riittävästi, koska usein työntekijät kaipaavat juuri vinkkejä ja selkeitä ohjeita siitä, mitä tulisi tehdä.

Oppaan lopussa on kuvitteellinen kertomus kunniakonfliktitilanteessa elävän tytön elämästä. Kertomuksen jälkeen on kysymyksiä, jotka toivottavasti auttavat työntekijää hahmottamaan ongelmaa ja saamaan ideoita työskentelyyn. Aivan loppuun olemme listanneet muutamia järjestöjä, joihin voi ottaa yhteyttä tarvitessaan apua kunniakonfliktitilanteessa työskentelyyn ja hyödyllistä kirjallisuutta tietoisuuden syventämiseksi.

Produktiomme on kaksiosainen, vaikka sitä ei olekaan näkyvästi jaoteltu kahteen osaan. Siinä on ensin teoriatietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja toiseksi käytännön ohjeistusta työskentelyyn. Mielestämme olemme ottaneet teoriaosuuteen vain olennaisimmat asiat, emmekä näe, että sitä olisi ollut syytä tiivistää. Kunniaan liittyvän väkivallan osapuolten kanssa työskenneltäessä on tärkeää, että työntekijällä on edes jotain tietoa yhteisöllisestä kulttuurista ja muista syistä, jotka vaikuttavat kunniakonfliktitilanteiden taustalla. Silloin yhteistyö voi olla paljon hedelmällisempää ja työntekijän on mahdollista ymmärtää sekä uhria että perhettä ja tekijöitä paremmin pitäen kuitenkin tiukasti kiinni väkivallattomuuden vaatimuksesta.

Käytännön ohjeistuksessa olemme halunneet tuoda esiin näkemystä siitä, että auttaja voi puuttua kunniakonfliktitilanteisiin, vaikka hän ei tuntisikaan asiakkaan kulttuuria erityisen hyvin – ainoastaan riittävä ymmärrys ilmiöstä, kyky kohdata asiakkaat ja ymmärrys tavoitteista on tarpeen. Tällä haluamme rohkaista seurakuntienkin työntekijöitä rohkeasti auttamistyön ammattilaisina puuttumaan kunniaan liittyviin konflikteihin.

Roimaan ystävä, teollisen muotoilun opiskelija Satu Sinikumpu teki suuren työn oppaamme eteen tehden siihen upean layoutin. Hän vastasi oppaan koko graafisesta suunnittelusta, ja olemme siitä hänelle hyvin kiitollisia. Tässä liitteenä oleva opas on vain malli, ja se on todellisuudessa tarkoitettu luettavaksi PDF-tiedostomuodossa. Se on painettu tähän A5:na, koska jos se painettaisiin paperiversiona, se olisi nimenomaan A5:na.

7.3 Haastattelun suunnittelu

Saimme opinnäytetyömme alkuvaiheessa idean tehdä pienimuotoisen kartoituksen kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajien tietoisuudesta kunniaan liittyvästä väkivallasta haastattelevalle muutamaa heistä. Tarkoituksenamme oli nimenomaan saada kuva siitä, minkä verran työntekijät tietävät kunniaan liittyvästä väkivallasta, kohtaavat maahanmuuttajia työssään sekä ennen kaikkea saada heiltä ideoita siitä, millaisia asioita tällaisessa oppaassa olisi tärkeää käsitellä. Ajattelimme, että sitä kautta sidomme opinnäytetyömme vahvemmin työelämän tarpeista lähteväksi, vaikkei mikään seurakunta työelämätahomme ollutkaan.

Suunnitellessamme haastatteluja keksimme, että voisimme alkukartoituksen lisäksi myös testata produktiomme lähettämällä sen haastattelemillemme henkilöille. Näin saimme liitettyä alkukartoituksen ja testauksen luontevasti yhteen.

7.3.1 Haastattelukysymysten laadinta

Laatiessamme haastattelukysymyksiä pidimme tärkeänä sitä, että esitämme mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä. Suurin osa 11 laatimastamme kysymyksestä olikin avoimia kysymyksiä. Halusimme aloittaa haastattelut helpolla kysymyksellä, niin kutsutulla avauskysymyksellä, johon haastattelijan on helppo vastata. Haastattelun sääntönä voidaan pitää etenemistä yleisistä kysymyksistä spesifisiin, yksityiskohtaisempiin kysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 107). Tätä ohjetta pyrimme noudattamaan kysymyksiä laatiessamme. Haastattelukysymysten tyyppejä on avauskysymysten lisäksi useita erilaisia, kuten jatko- ja lisäkysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 111). Olimme laatineet haastattelurunkoomme muun muassa tarkentavia kysymyksiä, mutta niiden käytölle ei tullut juurikaan tarvetta. Oli kuitenkin hyvä, että niitäkin oli valmiiksi mietitty.

7.3.2 Haastateltavien hankinta

Suunnitellessamme kartoitushaastattelua ajattelimme alun perin haastattelevamme 3–4 työntekijää, mutta lopulta määrä kasvoi viiteen haastateltavaan. Haastateltavat on valittu täysin satunnaisesti. Yleensäkin henkilöitä valitaan haastateltaviksi siksi, että he edustavat jotain ryhmää, esimerkiksi miehiä tai naisia, eläkeläisiä tai nuoria (Hirsjärvi & Hurme 2009, 83). Meidän haastattelemamme ihmiset on valittu haastateltaviksi siksi, että he ovat seurakunnan lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajia. Olemme satunnaisesti etsineet työntekijöiden yhteystietoja ja ottaneet heihin yhteyttä.

Haastateltavia etsiessämme yksi kieltäytyi haastattelusta. Kieltäytynyt henkilö kuitenkin suositteli samasta seurakunnasta toista haastateltavaa, joka lupautuikin haastateltavaksi. Yksi haastateltavista myös epäröi ennen haastatteluun lupautumistaan, koska ei omien sanojensa mukaan tiennyt paljoakaan kunniaan liittyvästä väkivallasta. Vetoaminen tietämättömyyteen onkin tavallinen haastateltavan veruke (Hirsjärvi & Hurme 2009, 88). Onnistuimme kuitenkin suostuttelemaan hänet haastateltavaksi kertomalla, ettei haastattelu vaadi mitään tietoa aiheesta. Hirsjärvi ja Hurme ovat esittäneet (2009, 85), että koska haastattelijalla ei tavoittele taloudellista etua, eikä pyri vahingoittamaan haastateltavaa, ei suostuttelua haastateltavaksi voida pitää eettisesti arveluttavana. On tietenkin kunnioitettava haastateltavan kieltäytymistä, mutta ystävällinen ja asiallinen suostuttelu on mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 85).

7.4 Haastattelun toteutus ja tulokset

Haastattelimme yhteensä viittä seurakunnan työntekijää Espoon ja Helsingin seurakunnista. Neljä haastatteluista on tehty seurakuntien omissa tiloissa ja yksi eräissä kahviloissa. Yhdessä haastattelussa haastateltiin yhtä aikaa kahta henkilöä. Jokainen haastatteluista kesti noin tunnin.

Haastatellut työskentelevät lapsi-, perhe- ja nuorisotyössä monikulttuurisuuspainotteisessa varhaisnuorisotyössä, erityisnuorisotyössä, perhe- ja parisuhdetyössä sekä lapsityössä, johon kuuluu päivä- ja perhekerho- sekä pyhäkoulutyötä. Emme ole taulukoineet työntekijöiden seurakuntia ja paikkakuntia anonymiteetin säilyttämiseksi, vaan ainoas-

taan virkanimikkeet ja työnkuvat. Haastattelimme kahta perhetyönohjaajan virkanimikkeellä työskentelevää henkilöä, ja heidän ajatustensa erottamisen helpottamiseksi heidän virkanimikkeen perään on merkitty kirjaimet A ja B. Rovastikunnan projektityöntekijästä, joka tekee monikulttuurista varhaisnuorisotyötä, käytämme tekstissä nimitystä varhaisnuorisotyönohjaaja selvyiden vuoksi.

Virkanimike:	Työnkuva pääpiirteissään:
Erityisnuorisotyönohjaaja	Erityisnuorisotyö
Rovastikunnan projektityöntekijä	Monikulttuurinen varhaisnuorisotyö
Lapsityönohjaaja	Päivä- ja perhekero- + pyhäkoulutyö
Perhetyönohjaaja (A)	Perhe- ja parisuhdetyö
Perhetyönohjaaja (B)	Lapsi- ja perhetyö

Emme nauhoittaneet haastatteluja emmekä siksi ole myöskään litteroineet niitä. Käsitellessämme haastatteluja käytämme kuitenkin luettavuuden ja ymmärrettävyyden vuoksi muutamia lainauksia. Olemme muokanneet lainaukset yleiskielisiksi, eivätkä ne siis ole sanatarkkoja, vaan suurpiirteisiä lainauksia, joista henkilön esiin tuoma ajatus välittyi.

7.4.1 Tarve tietää lisää kunniaan liittyvästä väkivallasta

Haastattemistamme työntekijöistä perhetyönohjaaja B:tä lukuun ottamatta kaikki tiesivät kunniaan liittyvästä väkivallasta melko vähän. Kahden haastatellun mielessä termi yhdistyi monikulttuurisiin taustoihin.

Mieleen tulee afrikkalaiset kulttuurit, ja islam ensimmäisenä. Enemmän kuitenkin kulttuuri- kuin uskontokysymys. Kantaväestössä romaneilla ehkä tätä, liittyen kasvojen ja suvun kunnian säilyttämiseen. Uhrin ehkä naisia miehiä enemmän. Romaneissa tosin ehkä miehiäkin. Niin sanotusti ”kevytkenkäisiä naisia” ne, joita rangaistaan. Tulee mieleen myös esikoislestadiolaisuus, jossa oma tausta on. Ruumiiseen liittyvät asiat koskee juuri naisia. (Erityisnuorisotyönohjaaja.)

Haastatellut tapaavat maahanmuuttajia työssään vaihtelevasti, mutta kaikki ainakin jonkin verran. Perhetyönohjaaja A kertoi tapaavansa parisuhdetyössä monikulttuurisia pariskuntia. Lapsityönohjaaja ja perhetyönohjaaja A arvelivat kuitenkin, että diakoniatyön

piirissä on enemmän maahanmuuttajataustaisia ihmisiä kuin heidän työssään. Perhetyönohjaaja B kertoi tapaavansa nykyisessä työssään vain yksittäisiä maahanmuuttajia. Erityisnuorisotyönohjaaja kertoi tapaavansa etsivän työn piirissä melko paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria ja arveli heitä olevan noin 30 prosenttia kaikista etsivässä työssä sekä koulutyössä tapaamistaan nuorista. Varhaisnuorisotyönohjaaja arveli, että hänen työnsä on ehkä puoliksi maahanmuuttajien kohtaamista ja puoliksi kantaväestön lasten ja nuorten asennekasvatusta. Hänen työnsä tosin oli haastatteluhetkellä vielä niin alkuvaiheissa, että siitä oli vaikea sanoa mitään kovin tarkkaa.

Kolme haastatelluista ei osannut sanoa, onko hän kohdannut työssään kunniaan liittyvää väkivaltaa. Erityisnuorisotyönohjaaja sanoi uskovansa olleensa ja olevansa tekemisissä sellaisten nuorten kanssa, mutta että ei ole saanut tietoonsa tällaisia asioita. Perhetyönohjaaja A taas kertoi asiakkaanaan olleesta romaniniaisesta, joka oli joutunut kunniaan liittyvän väkivallan uhriksi. Perhetyönohjaaja B kertoi, ettei ole nykyisessä työssään kohdannut kunniaan liittyvää väkivaltaa, mutta aiemmassa työssään monikulttuurisena lastentarhanopettajana kylläkin. Hänen silloin kohtaamansa kunniaan liittyvä väkivalta oli perheiden sisällä tapahtuvaa ja erityisesti kasvaviin tyttöihin kohdistuvaa. Perhetyönohjaaja B kertoi hänellä ja muilla työntekijöillä olleen vahvan epäilyksen siitä, että joitakin tyttöjä vietiin vanhempien kotimaahan ympärileikattavaksi. Todisteena epäilyksille väkivallasta olivat lasten omat kertomukset työntekijöille.

Vaikka useimpien haastateltujen tieto kunniaan liittyvästä väkivallasta oli melko vähäistä, jokainen heistä sanoi, että lähtisi hakemaan apua, jos kohtaisi sitä työssään. Haastatellut toivat esiin yhteydet muun muassa lastensuojeluun, poliisiin ja koulukuraattoriin. Toisaalta esiin tuotiin myös avuttomuutta ilmiön edessä:

Suurta avuttomuutta tuntisin, ajatuksena 'mitä ihmettä mä teen?' Kulttuuriset lähtökohdat on niin erilaiset, aina ei ole edes yhteistä kieltä. (Erityisnuorisotyönohjaaja.)

Perhetyönohjaaja B, joka kertoi kohdanneensa kunniaan liittyviä konflikteja aiemmassa työssään, sanoi tehneensä niistä lastensuojeluilmoituksia, ja toimisi näin edelleen. Hän myös keskusteli perheen kanssa tilanteista. Yli 18-vuotiaalle hän pyrki avaamaan väkivallan vääryyttä ja auttaisi hakemaan apua.

Varhaisnuorisotyönohjaaja peräänkuulutti tukena ja apuna olemista nuorelle. Hän mietti, että tahtoisu erityisesti olla rohkaisemassa ja lohduttamassa tällaista nuorta ja kertoa hänelle Jumalasta. Sitten alettaisiin etsiä tilanteeseen apua. Hän mietti myös kontaktin ottamista järjestöön, jossa tiedettäisiin asiasta enemmän.

7.4.2 Vahvaa Raamatusta löytyvää näkemystä

Työntekijät olivat miettineet Raamatusta löytyviä ajatuksia monikulttuurisuudesta. Haastatellut toivat esiin erityisesti Vanhasta testamentista löytyviä ohjeita muukalaisten kohtelusta sekä ylipäättään Vanhan testamentin maahanmuuttoon liittyviä kertomuksia. Neljä haastatelluista puhui myös Raamatussa olevasta yhdenvertaisuusajatuksista ja siihen liittyen muun muassa siitä, kuinka Kristuksen kirkolla ei ole kansallisuuksien eikä maiden rajoja. Varhaisnuorisotyönohjaaja mietti paljon Jeesuksen opetuksia ja esimerkiksi Vuorisaarnaa ja lähetyskäskyä. Erityisnuorisotyönohjaaja otti esille Pyhän Hengen vuodattamisen opetuslapsiin, ja mietti, kuinka monikulttuurista oli, kun jokainen opetuslapsi sai eri kielen puhuttavaksi. Ylipäättään kaikkien viiden haastatellun puheissa ja pohdinnoissa kuului selvä ajatus siitä, että Raamattu puhuu vahvasti kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden puolesta ja että kuinka Jumalan rakkaus ei katso ihonväriä tai kansalaisuutta.

Kirkon, seurakuntien ja seurakunnan työntekijöiden roolit kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisessa nähtiin vaihtelevasti. Erityisnuorisotyönohjaaja mietti, että kirkko voisi mielipidevaikuttajana tehdä tässä asiassa paljonkin töitä. Toisaalta hän myös mietti, että seurakuntien toimintamahdollisuudet ovat usein aika rajalliset, koska iso osa niistä ihmisistä, joiden elämään kunniaan liittyvä väkivalta kuuluu, eivät ole kirkon jäseniä. Työntekijöiden vastuuna hän näki muun muassa herkkyyden tilanteille ja tietoisena asiasta olemisen.

Perhetyönohjaaja B sanoi, että seurakunnan vaikuttaminen kunniaan liittyvässä väkivallassa rajoittuu keskusteluun. Työntekijän vastuuna hän näki konkreettisesti lastensuojeluilmoituksen tekemisen sekä työnteon asianomaisten kanssa niin pitkälle kuin mahdollista on. Hän sanoi seurakunnan voivan tarjota sielunhoidollista apua ja pitää kristillistä arvomaailmaa esillä. Hän toi esiin, ettei usko sormella osoitteluun ja tuomitsemiseen.

Kristittyinä tulee pitää huolta kaikista, kantaa vastuuta, olla valona maailmassa. Me heijastetaan Jumalan rakkautta ja kirkkautta. Jumalan palvelijana olen, ja silloin on velvollisuus huolehtia kaikista, myös niistä, jotka eivät kuulu kirkkoon! Ei rajoitu niihin, jotka kuulu ev.lut. kirkkoon tai on kristittyjä. – – Auttamista pitää olla myös muiden kuin kristittyjen parissa, koska kun me autetaan, me välitetään. (Varhaisnuorisotyönohjaaja)

Varhaisnuorisotyönohjaaja toi lisäksi esiin, että hänen mielestään seurakunnalla tulisi olla avoimet ovet ja että akuutissa kriisissä olevalle henkilölle kirkon pitää pystyä antamaan turvapaikka, niin sanotusti pitää syli avoinna, koska Jeesuksella on syli avoinna. Mielestämme tämä onkin hyvä ajatus kaikille kirkon työntekijöille.

7.4.3 Vihjeitä oppaaseen

Työntekijät pitivät opasta ajatellen tärkeänä ilmiön riittävää määrittelyä ja selittämistä ja merkkejä siitä, miten kunniaan liittyvän väkivallan voi tunnistaa. Kaksi haastatelluista ehdotti luetteloa järjestöistä tai muista apua tarjoavista tahoista. Perhetyönohjaaja B pohti, että olisi tärkeää antaa neuvoja siitä, mistä työntekijä voisi saada työnohjausta kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdatessaan.

Tekemämme haastattelut antoivat meille pienen, mutta kuitenkin avartavan katsauksen siihen, millaista tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta pitäisi saada ja minkälaisia teemoja pitäisi käsitellä. Pidämme tärkeänä sitä, että saimme työntekijöiltä itseltään vihjeitä siitä, millaisia asioita he kokisivat tarpeellisiksi tietää.

7.5 Produktion testaus

Testasimme oppaamme lähettämällä sen sähköpostilla niille viidelle seurakunnan työntekijälle, joille teimme alkukartoitushaastattelun. Pyysimme heitä kommentoimaan oppaan sisältöä ja toimivuutta. Määräaikaan mennessä saimme neljältä työntekijältä vastaukset. Yksi palautteista annettiin puhelimitse ja loput kolme sähköpostilla.

Vain yhdeltä palautetta antaneista saimme ideoita oppaan selkeyttämistä ja parantamista varten. Onneksi häneltä saimme kuitenkin runsaasti rakentavaa palautetta ja hyviä vink-

kejä siitä, miten opas palvelisi paremmin tarkoitustaan. Tämän työntekijän kommenttien pohjalta opasta muokattiin melko paljon. Palautteen perustella muun muassa joitakin otsikoita vaihdettiin, tekstejä muokattiin selkeämmiksi ja muutamia kohtia laajennettiin. Rakentavaa palautetta antanut työntekijä antoi lisäksi runsaasti positiivista palautetta ja uskoi, että voisi hyötyä oppaasta omassa työssään.

Muiden kolmen antamat palautteet sisälsivät positiivista palautetta oppaasta. Opasta kuvattiin muun muassa selkeäksi ja kattavaksi. Loppuun listattuja yhteystietoja pidettiin hyvinä. Esimerkkikertomus sai paljon positiivista palautetta, ja sitä kuvattiin mielenkiintoiseksi sekä asiaa selkiyttäväksi.

Vastanneet työntekijät pitivät laatikoista, joihin on kiteytetty keskeisiä asioita. Niitä pidettiin tarpeellisina ja kuvattiin, että ne hyvällä tavalla tiivistävät tekstin pääsisältöjä.

Saimme kiitosta siitä, että teimme opinnäytetyömme tällaisesta aiheesta. Eräs vastanneista sanoi toivovansa, että seurakunnat saisivat oppaan käyttöönsä.

8 TUNNISTA, PUUTU, AUTA

8.1 Seurakunnan rooli kunniakonflikteihin puuttumisessa

Seurakunnan työntekijät ja aivan erityisesti muun muassa lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajat tekevät ihmisläheistä auttamistyötä. Työssä keskeisintä pitäisi olla evankeliumin eli sanoman Jeesuksesta eteenpäin vieminen. Kristillisessä perinteessä ajatellaan, että sanojen lisäksi viestiä Jeesuksesta on vietävä eteenpäin palvelen ja auttaen toisia ja sitä kautta kertoen Jeesuksen rakkaudesta ja pelastuksesta, jota Hän tarjoaa kaikille. Tämä näkemys on nostettu Raamatusta, joka kuvaa monissa kohdissa äärimmäisen hyvän tekemisen ja oikeudenmukaisuuteen pyrkimisen tärkeyttä, esimerkiksi tässä Jumalan sanoilla ihmisille näin:

Toisenlaista paastoa minä odotan: että vapautat syyttömät kahleista, irrotat ikeen hihnat ja vapautat sorretut, että murskaat kaikki ikeet, murrat leipää nälkäiselle, avaat kotisi kodittomalle, vaateta alastoman, kun hänet näet, etkä karttele apua tarvitsevaa veljeäsi. (Jes. 58:6–7)

Tätäkin taustaa vasten näemme seurakunnan roolin kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisessa erityisen tärkeänä – eikö sitä voida ajatella juuri ”ikeiden murskaamisena”. Mikä olisikaan parempi tapa viedä evankeliumia maahanmuuttajatyölle ja myöhemmin myös hänen perheelleen, kuin puuttumalla hänen kokemaansa väkivaltaan ja olemalla tukena tilanteen selvittämisessä. Ajattelemme, että seurakunnilla on vastuunsa ottaa maahanmuuttajien ongelmat vakavasti.

8.2 Kulttuurinen herkkyyys

Kulttuurien parissa työskentelyyn liittyy aina mahdollisuus saada uusia rikastuttavia kokemuksia. Tämä vaatii kuitenkin kulttuurien ymmärtämistä ja ennakkoluulotonta lähestymisotetta. Kulttuurinen herkkyyys on taitoa tunnistaa erityispiirteitä eri kulttuureissa sekä kykyä peilata omaa kulttuuria ja sen vaikutusta omaan tapaan toimia. Omien asenteiden, arvojen ja stereotyyppien tiedostaminen kuuluu kulttuuriseen herkkyyteen.

Kulttuurisen herkkyyden kasvaessa lisääntyy myös yksilön kulttuurien välinen ymmärrys ja osaaminen. Kulttuurisesti herkkä ihminen hahmottaa kulttuurien välisen erilaisuuden lähtökohtaisesti myönteisesti. (Juujärvi ym. 2007, 267; Neliapila-hanke i.a.)

Seurankunnan työntekijän suhtautumisessa maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen tarvitaan kulttuurista herkkyyttä, jota on tilan antaminen erilaisista kulttuureista tuleville ihmisille sekä heidän erilaisille elämäntavoille ja arvoille. Toisin sanoen on hyvä, että seurakunnan toimintaa ja elämää ei pyritä saamaan yhteen muottiin ja normalisoimaan. On tärkeä ymmärtää, että erilaisista kulttuureista tulevat ihmiset saattavat antaa eri asioille erilaisia merkityksiä ja tulkita ympäröivää todellisuutta kovin eri tavoin. Myös työntekijän on hyvä tiedostaa oman kulttuurin vaikutus omaan toimintaan ja peilata omia näkemyksiään muiden näkemyksiin. Kulttuuriseen herkkyyteen kuuluu myös kysyä itseltään, että ohjaavatko omaa toimintaa kohdatun ihmisen toiminta vai omat ennakkokäsitykset. (Honkasalo & Souto 2008, 131; Neliapila-hanke i.a.)

Jos ihmisten, niin seurakunnan työntekijöiden kuin myös lasten, nuorten ja perheiden, tavat ymmärtää todellisuutta ja erot kokemuksissa poikkeavat toisistaan merkittävästi, ei työn toiminnalla ja päämäärällä ole yhteistä näkemystä. Tällöin nousee olennaiseksi seurakunnan työntekijöiden ymmärrys ja tietous eri kulttuureista, jotka ovat keskeisiä osaamisen alueita monikulttuurisessa työskentelyssä. Tutustuessaan ja kerätessään tietoa eri kulttuureista työntekijän on suhtauduttava kriittisesti tietolähteidensä yleistyksiin ja mahdolliseen tapaan suurennella kulttuurien eroja. Vaikka lapsen, nuoren sekä heidän perheidensä kannalta on tärkeää, että työntekijä ainakin pyrkii tuntemaan heidät ja heidän kulttuurinsa, tämä on usein tietenkin mahdoton vaatimus. Työntekijä saattaa kohdata useita eri lähtökohdista tulevia ihmisiä, joiden kaikkien kulttuurisia taustoja on haastavaa omaksua. (Honkasalo & Souto 2008, 131–132; Neliapila-hanke i.a.)

On sanottua, että jopa kokeneet ammattilaiset hämmentyvät ja unohtavat ammattitaitonsa kohdatessaan maahanmuuttajan. Avuttomuuden tunne maahanmuuttajan monitahoisten ongelmien edessä saattaa tuntua ylivoimaiselta, vaikka sääli ja ehkä myös turhautuneisuus ihmisen kohtaamista vääryyksistä vaativat toimimaan. Seurakunnan työssä kristillinen arvomaailma ei päästä työntekijää helpolla, vaan haastaa auttamaan. Kulttuurinen herkkyys on myös uskallusta puuttua sellaisiin kulttuuriin toimintatapoihin, kuten kunniaan liittyvään väkivaltaan, joilla on ihmisarvoa ja kansainvälistä ihmisoikeuslai-

nasäädäntöä loukkaava piirre. (Neliapila-hanke i.a.) Se, että ei tiedä jostakin kulttuurista, ei ole syy olla puuttumatta vääryyteen.

8.3 Kunniaan liittyvä väkivalta ja Suomen lainsäädäntö

Suomessa poliisi ei tilastoi kunniaan liittyviä väkivaltatapauksia. Vuonna 2010 Kitke!-hankkeen työntekijät neuvoivat ja ohjasivat viranomaisia ja kunniaan liittyvien eri osapuolia noin 40:ssä eri konfliktissa. Nämä tapaukset ovat vain pieni osa kunniaan liittyvää väkivaltaa, sillä esimerkiksi väkivaltarikoksia ilmoitetaan poliisille vain murto-osa. Suomessa viranomaisten kohtaamissa kunniakonflikteissa on yleensä kyse nuoren ja perheen välisestä konfliktista tai pariskunnan avioerosta. (Ihmisoikeusliitto 2011.)

Viranomaisten suurin haaste on kunniaväkivallan ennaltaehkäiseminen. Ilmiön tunnistaminen vaatii viranomaisilta vähintäänkin perustietoa erilaisten kulttuurien ja yhteisöjen perinteistä ja tavoista. Suomen lainsäädäntö ei tunne kunniaan liittyvää väkivaltaa, mutta sitä sovelletaan lakiin samalla tavalla kuin muitakin rikoksia. Laki on kuitenkin tehty suomalaista yhteiskuntaa palvelemaan, ja siksi sen toimivuutta kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla joudutaan pohtimaan. (Holm 2009, 135, 140; Tauro 2009, 15.) Seuraavana joitakin rikosnimikkeitä, joita voidaan käyttää kunniaan liittyvästä väkivallasta syytettäessä.

Häpeää aiheuttaneen henkilön surma, tappoja murha ovat äärimmäisiä esimerkkejä häpeään joutuneen perheen teoista. Se, miksi Suomen rikoslaki teon määrittelee, riippuu teon tahallisuudesta ja suoritustavasta. Lievimmästä vakavimpaan, surma (21 luku 3§), tappo (21 luku 1§) ja murha (21 luku 2§) ovat tarkoituksellisia henkirikoksia. Myös niiden yritykset ovat rangaistavia. (Rikoslaki 1889/39.) Määritelmät henkirikoksista vaihtelevat eri maissa ja niiden rikoslaissa. Suomessa ei ole todistetusti tapahtunut vielä kunniaan liittyvää henkirikosta. Varatuomari Pia Holmin mukaan henkirikos tulisi lähtökohtaisesti luokitella murhaksi, mikäli teon motiivina on kunnian palauttaminen. Syytä tähän on se, että kunniamurhan taustalla on usein vakaa ja suunnitelmallinen harkinta. Sen toteutus on usein myös julma tai raaka. Holm ei myöskään näe kulttuurin ja yhteisön teolle antaman hyväksynnän olevan tuomiota lieventäviä asianhaaroja. Tällöin

tekoa ei voitaisi Suomen lain valossa luokitella surmaksi. (Holm 2009, 141; Karalahti 2008, 31.)

Kunnian nimissä tehdään myös erilaisia pahoinpitelyrikoksia. Niitä ovat lievimmästä vakavimpaan lueteltuna lievä pahoinpitely (luku 21 7 §), pahoinpitely (luku 21 5§) ja törkeä pahoinpitely (luku 21 6§). Myös pahoinpitelyn tai törkeän pahoinpitelynyritys on rangaistava teko. Rikosnimike määräytyy henkirikoksen tapaan rikoksen tunnusmerkistön mukaan. Kunnia ei ole lieventävä motiivi rangaistuspäätöksessä. Ruumiillista pahoinpitelyä yleisempää on henkinen väkivalta, kuten toisen henkilön jatkuva pelottelu, alistaminen ja halventava kohtelu. Nämä voivat täyttää pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkit, mutta joiden toteen näyttäminen on vaikeaa. Fyysinen pahoinpitely, kuten kuristaminen, potkiminen ja lyöminen jättävät usein jälkiä todisteeksi pahoinpitelystä. (Holm 2009, 142; Karalahti 2008, 32–33; Rikoslaki 1889/39.) Tyttöjen ympärileikkausta ei ole kriminalisoitu erikseen Suomen laissa, sillä se saa jo sellaisenaan rikosnimikkeekseen törkeän pahoinpitelyn. Ympärileikkauksen perusteena ei voida myöskään pitää uskonnonvapautta. (Holm 2009, 142.)

Vuoden 2011 alusta tuli voimaan laki syyteoikeudesta, joka asettaa lievän pahoinpitelyn virallisen syytteen alaisiksi muun muassa silloin, kun se on kohdistunut alaikäiseen tai tekijälle läheiseen henkilöön. Aiemmin lievästä pahoinpitelystä aloitettiin esitutkinta ja tekijää rangaistiin vain jos uhri sitä vaati. Uuden lain myötä esitutkinta ja rankaiseminen eivät ole enää riippuvaisia uhrin tahdosta, vaan poliisi selvittää tapahtuneen joka tapauksessa. Tämä uusi laki antaa myös kunniaan liittyvän väkivallan uhreille erityistä suojaa, jota he tarvitsevat perheen tai yhteisön painostuksen alaisina. (Rikoslaki 1889/39.)

Rikosnimikkeistä vapauden riisto (25 luku 1§) tai törkeä vapauden riisto (25 luku 2§) voidaan puhua silloin kun esimerkiksi perheen miespuoliset jäsenet rajoittavat naisen liikkumista. Tytärtä saatetaan kieltää menemästä kouluun, hänen liikkuminen saatetaan estää esimerkiksi lukitsemalla hänet asuntoon tai huoneeseen. Laittoman uhkauksen (25 luku 7§) tunnusmerkit täyttää esimerkiksi veljen uhkaus tappaa sisar, jos tämä kulkee ulkona miespuolisten kavereiden kanssa tai ei pukeudu kulttuurinsa tavoin. (Holm 2009, 142; Karalahti 2008, 34.)

Kuten olemme jo aiemmin maininneet, avioliittoon pakottaminen on Euroopan mitta-kaavassa yleisin kunniaväkivallan muoto. Sen vastustamiseksi esimerkiksi Ruotsin lain-säädäntö on kieltää pakkoavioliiton ja Iso-Britanniassa toimii jo aiemmin mainittu val-tiollinen pakkoavioliittoja vastaan taisteleva Forced Marriage Unit (Foreign & Com-monwealth office i.a).

Ihmisoikeusliiton pääsihteerin Kristiina Kouroksen (2007) Suomessa muslimien kes-kuudessa tekemän kyselyn mukaan maassamme elää niin järjestetyissä kuin pakkoa-violiitoissa olevia ihmisiä. Pakkoavioliittoa ei ole kriminalisoitu laissamme erikseen, mutta Suomen avioliittolaki sanoo, että henkilön tulee itse haluta avioliittoa eikä häntä saa pakottaa avioitumaan. Tätä tukevat myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joihin Suomi on sitoutunut. Avioliittoon pakottaminen esimerkiksi väkivallalla uhkaa-malla, voi täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkit. Väkivallan käyttö on taas pahoin-pitelyrikos. (Holm 2009, 143; Karalahti 2008, 33–34; Kouros 2007, 29.)

Kunniaan liittyvän väkivallan yhteisöllisen luonteen vuoksi rikoksen tekijöitä saattaa olla useampia. Tällöin olennaista muistaa, että rikoslaissa avunanto (5 luku 6§), ennen rikosta tai rikoksen aikana, on rangaistavaa. Myös yllytyksestä rangaistavaan avunan-toon rangaistaan avunantona (15 luku 10§). Yhteisö saattaa myös suojella rikoksen teki-jää esimerkiksi hävittämällä todisteita ja tämä on laissa tuomittavaa: rikoksen tekijän suojeleminen (15 luku 11§). (Rikoslaki 1889/39.)

Uusin lastensuojelulaki astui voimaan vuoden 2008 alusta. Yksi sen merkittävimmistä tavoitteista oli lisätä viranomaisten valmiutta ilmoittaa lastensuojelun tarpeesta mahdol-lisimman nopeasti. Laki myös laajensi ilmoitusvelvollisten piiriä ja selkiytti ilmoitus-velvollisuuden alaisuuteen kuuluvia asiakokonaisuuksia. Lastensuojelun tarve alkaa, jos lapsesta ei pidetä tarpeeksi hyvää huolta tai lapsen etu toteudu. (Esko 2008, 39; Lasten-suojelulaki 683/1983.)

Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suoje-luun. (Lastensuojelulaki 683/1983.)

Lastensuojelulaki määrittää nuoreksi 18–20-vuotiaan. Lapsesta puhuttaessa laissa tarkoitetaan alle 18-vuotiasta, mutta esimerkiksi kirkon nuorisotyössä 15-vuotiasta rippikouluikäistä voidaan kutsua nuoreksi. (Lastensuojelulaki 683/1983.)

Lastensuojelun työntekijät kohtaavat kunniaan liittyvää väkivaltaa yleisimmin murrosikäisten tyttöjen kohdalla. Väkivalta ilmenee usein tyttöjen toiminnan kontrolloimisena. Puututtaessa kunniaan liittyvään väkivaltaan on tärkeää, että lapsen omaa osallisuutta lisätään. Lapsen kuulemisessa on hyvää pitää mielessä, että hän on luultavasti elänyt ristiriitaisessa ja painostavassa tilanteessa jo pitkään. Lapsi saattaa ristiriidoista huolimatta hakea vanhempiensa ja yhteisönsä hyväksyntää: ongelmista ei ole helppo kertoa avoimesti ja yhteisöä vastaan asettuminen on vaikeaa, sillä yksilön identiteetti on muodostunut juuri yhteisön kautta. (Holm & van Djiken 2009, 197.)

Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen ei kuulu vain poliisille tai lastensuojelun työntekijöille. Lastensuojelulain 5 luku 25§ toteaa ilmoitusvelvollisuuden koskevan laajasti eri ammattikuntia, kuten muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa työskenteleviä. Ilmoitus tulee tehdä huolimatta salassapitosäännöksistä eli ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää edellä mainittujen ammattilaisten salassapitovelvollisuuden. Ne lasten parissa työskentelevät, joita ilmoitusvelvollisuus ei koske, voivat tehdä ilmoituksen muiden kansalaisten tapaan. Ilmoittaminen on tällöin kunkin omantunnon asia. Myös uhri voi itse tehdä lastensuojeluilmoituksen omasta tilanteestaan. (Lastensuojelulaki 683/1983; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

Vaikka lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus ei velvoita kuin osaa kansalaisista, rikoslaki tuomitsee törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisen (15 luku 10§).

Joka tietää – – itsemääräämisoikeuden vaarantamisen – – murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn – – törkeän terveyden vaarantamisen – – kaappauksen – – olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (Rikoslaki 1889/39).

Huomioitavaa on, että tästä ei tuomita rangaistukseen henkilöä, joka rikoksen estämiseksi olisi joutunut antamaan ilmi ”puolionsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen” (Rikoslaki 1889/39). Tämä lisäys ei luonnollisesti edesauta tiiviissä yhteisöissä tapahtuneiden rikosten tekijöiden vastuuseen saattamista.

8.4 Kunniaan liittyvän väkivallan kanssa työskentely

8.4.1 Hälytyskellot soimaan! – Merkkejä kunniaväkivallasta

Jotta voitaisiin tunnistaa tai edes epäillä kunniaan liittyvää väkivaltaa, henkistä tai fyysistä, on osattava hahmottaa, ketkä ovat riskiryhmässä. Yleistää ei voida, mutta jotta edistetään puuttumista, on voitava sanoa, että kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy usein eniten maahanmuuttaja- ja monikulttuurisissa perheissä. Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu useimmiten perheiden teini-ikäisiin tyttöihin. Usein kunniakonflikteja tapahtuu islaminuskoisissa perheissä. Nämä ovat kuitenkin vain suuntaviivoja, ja on tärkeää muistaa, että kunniaan liittyvää väkivaltaa voi kohdata myös esimerkiksi kristitty tai hindulainen maahanmuuttajatyttö tai välillisesti maahanmuuttajapoikakin.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa voi alkaa epäillä, jos nuori ei liiku missään ilman jotakin perheenjäsentä tai sukulaista. Masennus, surumielisyys, vetäytyminen, itsetuhoisuus, väsymys ja ylipäättään aiemmasta merkittävästi poikkeava käytös voivat myös olla merkkejä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Useat poissaolot koulusta ja erityisesti koulun käynnin lopettaminen voivat myös kertoa kärjistyneestä konfliktitilanteesta. Myös esimerkiksi harrastustoiminnan äkillinen keskeytyminen tai opiskelu-/harrastusmotivaation lasku voi kertoa kunniakonfliktitilanteesta. Samoin se, että jos nuorten tyttöjen pukeutumisesta ollaan yliherkkiä ja sääntöjen rikkomisesta tiedetään rangaistavan. (Holm, Karimi & van Dijken 2009, 186.)

Riskitekijäksi voidaan nähdä nuorten vanhempien sisarten avioituminen hyvin nuorena ja sen, jos tiedetään perheessä tai suvussa esiintyneen aiemmin järjestettyjä avioliittoja

tai pakkoavioliittoja. Suvussa voi myös olla tapana avioitua keskenään ja avioliittojärjestelyihin voi liittyä taloudellisia tai heimojen välisiä sopimuksia. Riskin voi aiheuttaa myös se, jos tyttö on luvattu aiemmin jollekin toiselle miehelle, mutta hän tahtookin mennä naimisiin jonkun toisen kanssa. (Holm ym. 2009, 187.)

Jos työntekijä epäilee kunniaan liittyvää väkivaltaa tapahtuneen tuntemansa nuoren elämässä, on asia syytä ottaa puheeksi kahden kesken. Työntekijä voi kertoa tytölle olevansa tästä huolestunut ja miettivänsä, onko kaikki hyvin. On hyvä kertoa, että haluaa auttaa tyttöä ja hän voi halutessaan puhua. Työntekijän on hyvä korostaa olevansa juuri tyttöä varten. Usein kunniakonfliktitilanteessa elävä tyttö saattaa ajatella, että kukaan ei ymmärrä häntä ja että hän ei voi puhua kenellekään. Tällöin on usein kullannarvoista kuulla, että joku turvallinen aikuinen rohkaisee puhumaan ja antaa nuorelle tilaa kertoa kokemuksistaan.

Jos nuori kertoo kunniaan liittyvästä väkivallasta, on olennaista suhtautua asiaan rauhallisesti ja kuunnella nuorta. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin kohtaamisessa pätevät samat säännöt kuin muissa vaikeissa tilanteissa olevien ihmisten kanssa kohtaamisessa. Työntekijä on auttajan roolissa, hän voi tukea, lohduttaa ja kuunnella. On tärkeää näyttää, että kestää kuunnella tytön huolia, eikä näyttää omaa mahdollista ahdistusta.

Nuorelle voi kertoa hänen oikeuksistaan ja Suomen lainsäädännöstä. Hänelle on kerrottava, että tilanteessa, jossa väkivallan uhka on suuri tai väkivaltaa on jo tehty, on otettava yhteys lastensuojeluun ja myös poliisiin. Aina ei kuitenkaan ole tarpeellista pyrkiä siihen, että nuori käyttää maksimaalisesti hyväkseen yhteiskuntamme hänelle tarjoamat oikeudet. Nuoren kannalta on usein parempi vaihtoehto, että perheen kanssa pyritään yhteistyöhön ja sitä kautta ratkaisuun. Harva nuori tahtoo kokonaan eroon perheestään, vaikka tilanne perheessä olisi kriisiytynyt. (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011.)

Nuorelle voi turvallisesti ja rauhallisesti kertoa, miten tilanteessa on edettävä. On hyvä tuoda esiin sitä, että hänen ei tarvitse jäädä asian kanssa yksin ja että tällaisia tilanteita voidaan ratkaista. Nuoren on saatava kuulla, että väkivalta häntä kohtaan on väärin ja että hän on arvokas ja tärkeä. Samalla on myös hyvä tuoda esiin ymmärrystä tilantee-

seen ja näkemystä siitä, että tytön perheen kanssa voidaan selvittää näitä asioita ja keskustella niistä. Tärkeää on tuoda esiin toivon näkökulmaa ja pitää sitä vahvasti esillä.

8.4.2 Työskentelystä

Kunniaan liittyvän väkivallan kanssa työskentely voidaan jakaa kahteen osaan: ennaltaehkäisevään työhön ja vastaavasti työhön, jossa konfliktitilanne on jo olemassa ja se pyritään ratkaisemaan. Kunniaan liittyvän väkivallan kohtaaminen on haastavaa, kuten on kaikenlaisen väkivallan. Kunniaan liittyvässä väkivallassa usein vaikeuteen tuo lisänsä erilaiset kulttuuritaustat ja mahdollisesti kielimuuri. Uskomme kuitenkin, että jokainen sosiaali-, terveys- ja kirkon alan ammattilainen ja muut ihmisläheistä auttamistyötä tekevät ihmiset pystyvät kohtaamaan kunniaan liittyviä konflikteja ammatillisesti, kun vain tietävät ilmiöstä riittävästi.

On sanottu, että joskus näyttää siltä, kuin työntekijät unohtaisivat kaiken ammatillisen pätevyytensä kohdatessaan vieraasta kulttuurista tulevia asiakkaita. Voidaan puhua kuvitellusta kulttuurisesta toiseudesta (Forsander, Ekholm & Saleh 1994, 52–53). On muistettava, että meissä ihmisissä on loppujen lopuksi enemmän samanlaisuutta kuin erilaisuutta, vaikka kulttuureissa suuria eroja onkin. Työskenneltäessä sellaisen perheen kanssa, jossa on meneillään kunniakonflikti, on ensisijaista muistaa, että ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, kulttuuritaustasta huolimatta. On katsottava ensiksi ihmistä eikä hänen kulttuuriaan. Liiallinen kulttuurien eroihin keskittyminen tuottaa turhaan vaikeutta kohtamiseen.

8.4.3 Ennaltaehkäisevä työ

Kun kunniaan liittyvä väkivaltatilanne tulee ilmi, se on usein jo kärjistynyt ja jatkunut kauan. Siksi ennaltaehkäisevän työn merkitystä ei voida kyllin korostaa. Ennaltaehkäisevän työn kannalta tärkeitä teemoja ovat kotouttamiseen liittyvät toimenpiteet ja maahanmuuttajayhteisöjen osallistuminen. Mitä paremmin sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan sujuu, sitä todennäköisemmin vältetään kunniaan liittyviltä konflikteilta. Työtä voidaan tehdä esimerkiksi tarjoamalla maahanmuuttajille omankielistä tietoa valtaväes-

tön arvoista, suomalaisesta kulttuurista sekä muun muassa tasa-arvoon ja väkivaltaan liittyvästä lainsäädännöstä. (Holm, Hildén, Karimi, Razmyar, Suomenaro & van Dijken 2009, 213.) Seurakunnan työntekijät voivat omalta osaltaan olla viemässä tällaista tietoa eteenpäin maahanmuuttajille.

Ennaltaehkäisevää työtä seurakunnissa voisi olla esimerkiksi erilaiset maahanmuuttaja- ja monikulttuurisille perheille suunnatut keskusteluryhmät. Erilaisia ryhmiä voisi järjestää esimerkiksi maahanmuuttajatyttöille, -pojille, -äideille ja -isille. Haasteeksi muodostuu ihmisten tavoittaminen ja ryhmiin saaminen. Ryhmät voivat olla matalan kynnyksen paikkoja, joihin on helppo tulla ja kohdata muita ihmisiä. Niissä voi olla mahdollisuus keskustella kulttuurieroista ja Suomen kulttuurista.

Ylipäätään seurakunnat voisivat pyrkiä tavoittamaan maahanmuuttajataustaisia ihmisiä enemmän. Se antaa heille osallistumismahdollisuuksia, ja on siten itsessään edistämässä kotoutumista. Lasten ja nuorten kautta voidaan tavoittaa vanhempia.

8.4.4 Kunniakonflikteihin puuttuminen

Kunniaan liittyvän konfliktin selvittelyssä on uhrin ja perheen lisäksi ulkopuolinen auttajataho. Auttajatahot voidaan jakaa niihin, jotka puuttuvat tekoihin ja niiden seurauksiin sekä niihin, jotka puuttuvat tekojen taustalla oleviin syihin. Erityisesti tekojen seurauksiin puuttuvat viranomaistahot, kuten poliisi, lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja koulu, joiden toimintaa ohjaa laki. He puuttuvat tilanteeseen silloin kun väkivallan uhka on selkeä tai väkivaltaa on jo tehty. Laki suojelee kaikki Suomessa asuvia ja ohjaa toimintaa. Tekojen taustalla oleviin syihin taas puuttuvat eri järjestöt, kuten Ihmisoikeusliiton Kitke!-hanke sekä Monika-naiset. Väestöliitolta saa apua yleiseen kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Myös esimerkiksi kirkon ja sosiaalialan työntekijät voivat omassa työssään pyrkiä tällaiseen työtapaan. (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011.)

Jos kunniakonfliktitilanteessa otetaan yhteyttä vain poliisiin ja lastensuojeluun ja toimittetaan tyttö esimerkiksi turvakotiin, ongelmien syviä syitä ei saada ratkaistua. Tilanteen pinnallinen käsittely on kuin liimaisi laastarin märkivän, puhdistamattoman haavan

päälle. Erityisesti jos tytöllä on nuorempia sisaruksia, on tärkeää ratkaista ongelman syyt syvemältä, sillä muuten konfliktit toistuvat jälleen seuraavan tyttären kasvaessa teini-ikään. (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011.)

Oleennaista kunniakonflikteihin puuttumisessa on, että auttajalla on riittävästi tietoa kunniaan liittyvistä konflikteista ja niiden taustalla vaikuttavista perinteistä ja kollektiivisesta kulttuurista. Kun auttaja osoittaa perheelle tietävänsä heidän kulttuuristaan ja ymmärtävänsä kunniakonfliktin syyt, voidaan tilanteesta käydä rakentavaa keskustelua. Yleensä ei auta, että vain toistetaan väkivallan tekijälle Suomen lain pykälää ja vaaditaan heitä noudattamaan niitä. On rakentavampaa selittää perheelle, miksi ajattelemme Suomessa näin ja mihin lait perustuvat. On hyvä myös selventää perheelle, että myös Suomessa on ajateltu aiemmin eri tavalla kuin nykyään, mutta viime vuosikymmenten aikana on pyritty voimakkaasti väkivallattomuuteen ja sukupuolten tasa-arvoisuuteen. Nämä pyrkimykset perustuvat rationaaliseen ajatteluun ja perusteelliseen tutkimukseen siitä, kuinka vahingoittavaa väkivalta on. (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011.) Myös esimerkiksi keskusteltaessa tyttöjen ympärileikkauksesta voidaan tuoda esiin sen aiheuttamat merkittävät terveysriskit.

On tärkeää osoittaa empatiaa ja ymmärrystä kaikkia, myös väkivallan tekijää kohtaan. On muistettava, että tällaisessa tilanteessa tekijä voi tuntea arvonsa perheen päänä olevan viety ja että hänet on häpäisty. Siksi on tärkeää osoittaa ymmärrystä väkivaltaa hyväksymättä. Isän tai muun väkivallan tekijän mielipiteisiin vaikuttaminen on usein huomattavasti tehokkaampaa ja järkevämpää kuin toiminta hänen selkensä takana. On tärkeää varoa isän häpäisemistä erityisesti hänen lapsensa edessä, koska tällöin konfliktitilanteen ratkaiseminen voi käydä vaikeaksi. (Ekholm & Salmenkangas 2008, 59.)

Kunniakonfliktitilanteessa sekä uhria että tekijää on suojeltava. Uhria on suojeltava konkreettisesti väkivallalta ja sen uhalta, itsetuhoisilta ajatuksilta ja itsemurhayrityksiltä, harkitsemattomalta toiminnalta ja käytökseltä sekä perheenjäsenten ja yhteisön painostukselta. (Rebwar Karimi, henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011.)

Dialoginen vuorovaikutus on olennaisen tärkeää, kun toimitaan kunniakonfliktien osapuolten kanssa. Dialogisella vuorovaikutuksella voidaan saada aikaan parhaimpia ja kestävimpiä ratkaisuja. Voidaan sanoa, että uuden ymmärryksen syntymisen ensimmäi-

nen ehto on monologisen kielen kehittäminen dialogisuudeksi. Työntekijältä tämä edellyttää ammattitaitoa dialogisen keskustelun aikaansaamiseksi. (Seikkula & Arnkil 2009, 56.) Dialogisessa keskustelussa perhettä kuunnellaan, eikä työntekijä vain sanele, miten nyt toimitaan.

8.5 Kestävään ratkaisuun

Kun työntekijät työskentelevät tavoitteellisesti dialogisuuden ja empaattisuuden periaatteiden mukaisesti voidaan päästä perheiden ja yhteisöjen käsityksiä muuttaviin keskusteluihin ja lopputuloksiin. Tällainen työskentely yleensä auttaa kunniakonfliktitilanteessa ollutta tyttöä paljon enemmän kuin esimerkiksi se, että hänet olisi vain viety turvakohtiin niin, ettei todellisiin taustalla oleviin ongelmiin olisi ollenkaan puututtu. Tavoitteellisella yhteistyöllä, jolla pyritään yhteisymmärrykseen ja toisen kulttuuria kunnioittavaan, mutta silti väkivallan torjuvaan työskentelyyn ja lopputulokseen, on myös eniten vaikutuksia tytön tulevaisuuteen. Yhteistyö vaikuttaa merkittävästi myös esimerkiksi siihen, mitä nuoren pikkusisaret kokevat tullessaan murrosikään – heidän ei toivottavasti tarvitse enää kokea kunniaan liittyvää väkivaltaa. Tällaisen työn voidaan katsoa olevan kulttuurien välistä yhteistyötä, jolla pyritään kitkemään pois ihmisoikeusloukkaukset.

Kulttuurien välinen yhteistyö voidaan nähdä kotouttavana työnä, joka sopeuttaa maahanmuuttajia suomalaisen kulttuurin arvoympäristöön, joka kieltää väkivallan ja tunnustaa naisen ja tytön itsemääräämisoikeuden pohjautuen yleisiin ihmisoikeussopimuksiin. Jokaista voidaan keskustelevalta ja ymmärtävällä yhteistyöllä vaatia noudattamaan näitä periaatteita ja tähdentää, ettei niiden tarvitse kuulua mihinkään kulttuuriin. On muistettava, ettei väkivallan vastustaminen ole millään tavalla ristiriidassa asiakkaan kulttuurin kunnioittamisen kanssa, joka on maahanmuuttajatyön keskeinen periaate. Väkivaltaa ei voida oikeuttaa kulttuurisilla, yksilön elämäkokemuksiin liittyvillä eikä millään muillakaan perusteilla. (Ekholm & Salmenkangas 2008, 55.)

On myös tärkeää muistaa, että prosesseille, joissa tähdätään asenteiden ja näkemysten muutokseen, on annettava riittävästi aikaa. Toiminnan pitää olla nopeaa, että kaikkien turvallisuus voidaan varmistaa, mutta on ymmärrettävä, etteivät nopea toiminta ja hy-

vätkään keskustelut välttämättä takaa vielä sitä, että asenteet ovat muuttuneet. Asenne-
muutokset ovat usein hyvin hitaita ja joskus kipeitäkin prosesseja, joissa ihmiset joutu-
vat luopumaan heille tutuista ajattelu- ja käyttäytymismalleista. (Ekholm & Salmenkan-
gas 2008, 62).

9 POHDINTA

Vajaa vuosi tiiviisti kunniaan liittyvän väkivallan, kunnian ja häpeän, naisen aseman ja seksuaalisuuden, islamin seksuaalietiikan ja maahanmuuton parissa on ollut meille antoisaa ja opettavaista. Olemme oppineet varmasti enemmän kuin olisimme voineet uskoakaan muun muassa kunniaan liittyvien konfliktien monisyisyydestä, erilaisista kulttuurikäsitteistä ja monikulttuurisuustyöstä. Olemme joutuneet ja ennen kaikkea saaneet peilata jatkuvasti omia käsityksiämme lukemaamme ja kuulemaamme.

Ajatuksemme siitä, että kunniaan liittyvästä väkivallasta puhuminen on tärkeää, on vain vahvistunut opinnäytetyötä tehdessämme. Se, mitä olemme itse oppineet opinnäytetyöprosessimme aikana, on osoittanut meille tietoisuuden aiheesta vaikuttavan merkittävästi siihen, millä tavalla ongelmat voi kohdata. Toisaalta se on vakuuttanut meidät erityisesti siitä, että kunniaan liittyvään väkivaltaan on mahdollista puuttua, vaikkei välttämättä olisikaan maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyön ammattilainen.

Opinnäytetyöprosessimme aikana olemme joutuneet useita kertoja huomaamaan, kuinka vähän ihmiset Suomessa kunniaan liittyvästä väkivallasta tietävät. Kertoessamme opinnäytetyöstämme ihmisille, vain harvat tiesivät, mitä kunniaan liittyvä väkivalta on. Useimmiten vastassa on ollut hämmentyneitä ja kysyviä ilmeitä. Ihmisillä on kunniaan liittyvästä väkivallasta paljon harhakäsityksiä ja väärää tietoa – tai vaihtoehtoisesti ei minkäänlaista käsitystä asiasta. Kertoessamme ystäville, sukulaisille, tutuille ja opiskelutovereille opinnäytetyöstämme olemme usein tunteneet pientä ylpeyttä siitä, että uskalsimme tarttua tällaiseen Suomessa vielä melko tuntemattomaan ja vähän puhuttuun ilmiöön. Samalla olemme valistaneet jokaista siitä, mitä kunniaan liittyvä väkivalta on.

Sen lisäksi, että olemme saaneet valmiuksia kertoa ihmisille kunniakonflikteista ja niiden kohtaamisesta, olemme ennen kaikkea itse saaneet tulevia työtehtäviämme ajatellen varmuutta siitä, että meidänkin on mahdollista puuttua kunniaan liittyvään väkivaltaan. Uskomme, että tulevilla työpaikoillamme voimme myös puhua aiheesta ja kannustaa työyhteisöä huomaamaan vastuunsa ja mahdollisuutensa auttaa kunniakonfliktitilanteissa.

Koemme, että opinnäytetyön teko on antanut meille paljon ammatillisia valmiuksia kunniankonfliktien osapuolten lisäksi myös maahanmuuttajien kohtaamiseen ylipäätään, koska opinnäytetyössämme olemme käsitelleet muun muassa erilaisia kulttuurikäsitteitä, pakolaisuutta ja Suomen kirkon maahanmuuttajatyötä. Näkemyksemme maahanmuuttajatyön tärkeydestä on vahvistunut entisestään. Vahvistunut on myös henkilökohtaiseen kristilliseen vakaumukseemme perustuva, Raamatusta nouseva ajatus siitä, että Jeesuksen rakkaus kuuluu kaikille, ja että meille kristittyinä yksi hyvä tapa viedä sitä eteenpäin on suhtautua maahanmuuttajatyöhön mahdollisuutena tavoittaa ja kohdata ihmisiä rakkaudella.

On ollut hienoa huomata, että myös omat ajatuksemme kunniaan liittyvästä väkivallasta ovat muuttuneet. Vielä opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa suhtautumisemme siihen oli paljon nykyistä jyrkempää ja yksioikoisempaa. Siinä mielessä suhtautumisessa on nyt samanlaista, että edelleen olemme vahvasti ja kiistattomasti sitä mieltä, että väkivalta on selkeästi väärin eikä sitä pidä ikinä hyväksyä. Kulttuurilla ei saa koskaan oikeuttaa toisen ihmisen vahingoittamista ja alistamista. Olemme saaneet kuitenkin Kitke!-hankkeen asiantuntijoiden kanssa käymistämme keskusteluista, lukemastamme kirjallisuudesta ja opinnäytetyöprosessin aiheuttamasta pohdinnasta oppia paljon kulttuurien kohtaamisesta ja siitä, etteivät asiat ole aina niin yksinkertaisia.

Ymmärryksemme siitä, että esimerkiksi perheen kunnian takia väkivaltaa tyttärtään kohtaan käyttävä isä tai tyttärensä ympärileikattavaksi vievä äiti usein todella ajattelee toimivansa sekä tyttärensä että koko perheen ja suvun parhaaksi, on lisääntynyt. Nämä ajatukset ovat kannustaneet meitä entisestäänkin hankkimaan tietoa niin sanotuista kunniankulttuureista, jotta voisimme paremmin ymmärtää niistä lähtöisin olevien ihmisten ajatus- ja kokemusmaailmaa ja sitä kautta kunniaan liittyvän väkivallan pohjalla olevaa kunniankäsitettä. Uskomme, että tällainen ymmärrys lisää valmiuksiamme kohdata kunniankulttuureista tulevia ihmisiä.

Loppuun haluamme jättää Kitke!-hankkeen asiantuntija Rebwar Karimin (henkilökohtainen tiedonanto, 13.10.2011) ajatuksen siitä, että jokaisesta voi tulla auttava osaaja kunniaan liittyvien konfliktien tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa. Tämä ajatus saakoon olla rohkaisemassa jokaista auttajaa, oli hän sitten kirkon lapsi-, perhe tai nuorisotyönohjaaja, lastenkodin ohjaaja, sosiaalityöntekijä, kunnan nuoriso-ohjaaja tai mikä

tahansa, kohtaamaan kunniaan liittyvien konfliktien eri osapuolet ja toimia tilanteessa ammattimaisesti dialogisuuden ja kokonaisvaltaisen työtteen näköaloja esillä pitäen. Ihminen on ensiksi ihminen, sitten vasta kulttuurinsa edustaja. Toiveemme on, että op-
paamme päätyisi mahdollisimman monien kirkon työntekijöiden käyttöön ja voisi todella olla auttamassa heitä puuttumaan kunniaan liittyvään väkivaltaan ja huomaamaan sekä mahdollisuutensa että vastuunsa siinä.

LÄHTEET

- Armstrong, Sally 2009. Loistavan auringon tyttäret: Afganistan talebanin jälkeen. Helsinki: Like.
- Ashees, Sirkku 2008. Kunnia ja Murha Jordaniassa. Kunniamurhauutisoinnin diskurssianalyttinen tarkastelu ihmisoikeuksien valossa. Tampereen yliopisto. Poliitikantutkimuksen laitos. Kansainvälinen politiikka. Pro gradu.
- Benouaret, Eija Susanne 2011. Sosiaalialan ammattilaiset kunnian, häpeän ja kunniaväkivallan jäljillä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu.
- Berner, Anna-Sofia 2011. Kouros: ”Suomessa viranomaiset tukevat ihmisoikeusloukkauksia”. Helsingin Sanomat. 2.10.2011.
- Brooks, Geraldine 2001. Islamin naisten salattu elämä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Cantell, Matti; Lappalainen, Rilli; Salmio, Tiina & Varis, Tuovi 2000. Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Helsinki: LK-kirjat.
- Drew, Alan 2010. Vesipuutarhat. Keuruu: Otava.
- Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai 2008. Puhumalla paras. Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Vaasa: Sisäasiainministeriö.
- Esko, Martti 2008. Aika vaieta – aika puhua ja toimia. Teoksessa Heli Pruuki (toim.) Nuorten sielunhoidon käsikirja. Helsinki: LK-kirjat, 38-45.
- Foreign & Commonwealth Office. A choice by right. The report of the working group on forced marriage. Viitattu 14.9.2011.
<http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/a-choice-by-right>
- Forsander, Annika; Ekholm, Elina & Saleh, Raya 1994. Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsinki: Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Haijjar, Lisa 2004. Domestic Violence and Shari’a: a comparative study of muslim societies in the Middle East, Africa and Asia. Teoksessa Lynn Welchman (toim.) Women’s Rights & Islamic Family Law. Perspectives on Reform. London: ZedBooks Ltd, 233–271.
- Hirsi Ali, Ayaan 2005. Neitsythäkki. Islam, nainen ja fundamentalismi. Keuruu: Otava.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun

- teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hilska, Päivi 2004. Monikulttuurisuuden kohtaaminen. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodelampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 76–88.
- Hofstede, Geert & Hofstede, Gert Jan 2005. Cultures and Organisations. Software of the Mind. New York: McGraw Hill.
- Holm, Hanna 2009. Tiedotustyön rooli. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo van Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 214–222.
- Holm, Hanna; Hildén, Terhi; Karimi, Rebwar; Razmyar, Nasima; Suomenaro, Eeva & van Dijken, Marjo 2009. Keinoja ennaltaehkäisyyn. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 213–214.
- Holm, Hanna; Karimi, Rebwar & van Dijken, Marjo 2009. Puuttumisen vaiheet. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 186–187.
- Holm, Hanna & van Dijken, Marjo 2009. Nuoruus ja kunnia. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 196–198.
- Holm, Pia 2009. Kunniaväkivalta oikeudellisesta näkökulmasta. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 135–148 .
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari 2008. Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy, 115–138.
- Hämeen-Anttila, Jyrki 2010. Islamin käsikirja. Helsinki: Otava.

- Hildén, Terhi; Karimi, Rebwar & Suomenaro, Eeva 2011. Taustamuistio. Ihmisoikeusliitto. Viitattu 25.8.2011 ja 24.10.2011.
http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/TaustamuistioKitke.pdf
- Jasinskaja-Lahti, Inga; Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Johansson, Janneke 2011. Ihmisoikeusliiton KokoNainen-hankkeen asiantuntija. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto. 29.8.2011
- Jokinen, Arto 2000. Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Erkki 2010. Suomen Raamattuopiston pastori. Muukalaisuuden kulttuuri. Luentomateriaali. Kauniainen.
- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Jyrkiäinen, Senni 2009. Kontrolli ja kunnia. Koulutetut naiset ja julkisen tilan haasteet Ylä-Egyptissä. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 83–99.
- Karalahti, Arto 2008. Kunniaväkivalta – Kunniamurha kunniaväkivallan muotona. Turun yliopisto. Oikeuslääketieteellinen tiedekunta. Sosiologia ja kriminologia.
- Karimi, Rebwar. Ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeen asiantuntija. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 13.10.2011.
- Karimi, Rebwar 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 159–160.
- Keskinen, Suvi 2009. ”Me” ja ”muut”? Kunniaan liittyvä väkivalta median kuvauksissa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 17–29.
- Kirkkohallitus Kasvatus- ja nuorisotyö 2010. Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio

ja visio sekä strategia 2010. Viitattu 13.8.2011

http://www.evl-slk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyön_strategia04.pdf

Kirkon ulkoasian osaston asettaman työryhmän mietintö 1996. Kirkko ja pakolaiset kasvokkain. Kirkon pakolaistyö kansainvälistyvässä Suomessa.

Korva-Perämäki, Minna 2010. Kunniaväkivallan syvät juuret. Riku 15 (2), 19.

Kanerva, Marjaana 2010. Mies ja nainen Suomessa ja omassa maassa. Teoksessa

Marjaana Kanerva (toim.) Pieni opas monikulttuurisille pareille. Koulutuskeskus Agricola, 17–19.

Koraani. Arabian kielestä suomentanut Jaakko Hämeen-Anttila 1997. Helsinki: Basam Books Oy.

Kouros, Kristiina 2007. Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön. Ihmisoikeusliitto ry:n selvitys. Viitattu 2.9.2011.

http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/muslimienperhearvot.pdf

Kouros, Kristiina & Villa, Susan (toim.) 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Otava.

Kunnas, Tarmo 2002. Mitä jäljellä moraalista. Helsinki: Kirjapaja.

Kuokkanen, Katja 2011. Auttajat eivät osaa puuttua. Helsingin Sanomat 28.2.2011, A5.

Kuokkanen, Katja 2011. ”Isällä on tosi painava käsi”. Helsingin Sanomat 27.2.2011, A14.

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön opas
paita 2005:15. Viitattu 25.9.2011.

<http://pre20090115.stm.fi/aa1124431858175/passthru.pdf>

Laakkonen, Risto 2009. Maahanmuuton historia. Monitori-lehti 3. Viitattu 10.8.2011

<http://www.intermin.fi/intermin/periodic.nsf/vwarchivedlist1/2FA079711A2107ECC2257632002285C6>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 1.10.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Maahanmuuttovirasto 2010. Maahanmuuton vuosikatsaus 2010. Sisäasiainministeriön julkaisuja. Viitattu 22.11.2011

<http://maahanmuuttovirasto.fi/netcomm/content.asp?path=2762>

Murdoch, Paul 1996. Puolikuu ja pohjantähti. Muslimit keskellämme. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Mokka, Roope & Neuvonen, Aleksi 2007. Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Sitran raportteja, 69. Helsinki: Edita Prima.

- Neliapila-hanke. Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen -koulutusmateriaali.
Viitattu 9.9.2010. <http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/4.1.html>
- Nivala, Mauno 2005. Nuorisodiakonia ja kirkon erityisnuorisotyö. Teoksessa
Nuorisotyön käsikirja. Toim. Terhi Paananen ja Hans Tuominen. Helsinki:
Kirjapaja Oy. S. 138–146
- Office of the High Commissioner for Human Rights i.a a. Universal Declaration of
Human Rights. Viitattu 23.9.2011.
<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>
- Office of the High Commissioner for Human Rights i.a b. Committee on the Elimina-
tion of Discrimination against Women. Viitattu 23.9.2011.
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/index.htm>
- Pentikäinen, Marja 2005. Loputtomalla matkalla. Kertomuksia pakolaisuudesta.
Toimittanut Lassi Saressalo. Helsinki: Etnika Oy.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992
käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 19.9.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi
- Salmenkangas, Mai 2006. Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan
puuttumiseksi. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 2.10.2011.
<http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/attach/kunniav.pdf>.
- Shah, Hannah 2010. Imaamin tyttären raju pako vapauteen. Helsinki: Kuva ja Sana.
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki:
Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin tutkimuskeskus.
- Silfverhuth, Olli-Pekka 2005. Kansainvälisyys on kirkossa. Teoksessa Nuorisotyön
käsikirja. Toim. Terhi Paananen ja Hans Tuominen. Helsinki: Kirjapaja
Oy. S. 147–155
- Silvo, Juha (toim.) 1999. Kansan kirkosta kansojen kirkoksi. Kirkkohallituksen
asettaman monikulttuurisuustyöryhmän mietintö. Kirkkohallitus: Helsinki.
- Sisäasiainministeriö 2010. Maahanmuuton vuosikatsaus 2010. Viitattu 15.7.2011.
<http://www.migri.fi/download.asp?id=Maahanmuuton+vuosikatsaus+2010;2104;%7BCCCFF28DC-2F25-4A0E-8423-DA7263544964%7D>
- Släen, Anne 2009. Lupa tappaa? Katsaus shari'an ja kunniamurhien väliseen yhteyteen.
Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina.

Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 101–115.

- Stowasser, Barbara Freyer 1984. The Status of Women in Early Islam. Teoksessa Freda Hussein (toim.) Muslim Women. New York: St Martin's Press, 11–40.
- Sundström, Jessica 2009. Kunnia suomalaisten miesten väkivallassa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri 68–81.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a a Viitattu 13.8.2011
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/BB22B8B72B6F6A06C22572E5003A8E9E?OpenDocument&lang=FI>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a b Viitattu 13.8.2011
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/42F4A1E240018523C2257384003CF0AD?OpenDocument&lang=FI>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a a. Viitattu 8.10.2011.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D712D33CF3AE78EDC22577590034D3AE/\\$FILE/Perhekeskeinen_nuorisotyö_Kuopiossa.ppt](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D712D33CF3AE78EDC22577590034D3AE/$FILE/Perhekeskeinen_nuorisotyö_Kuopiossa.ppt)
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a b. Viitattu 8.10.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2B784A>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a c. Viitattu 8.10.2011.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2EE840>
- Talib, Mirja-Tytti & Lipponen, Päivi 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuoren identiteettipuhetta. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura.
- Tammisalo-Savolainen, Tuuli 2009. Suojattu yhteisö: Kunniaväkivalta kollektiivisena ilmiönä Suomessa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 31–49.
- Tauro, Tanja 2009. Johdanto. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo von Djiken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 8–15.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011. Sosiaaliportti.fi-sivusto. Viitattu 1.10.2011.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarve/lastensuojeluilmoitus/>
- Tiilikainen, Marja (toim.) 2004. Ihmisoikeusliitto ry. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Kajaani: Kainuun Sanomat.
http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/kokonainenohjeistus.pdf
- Tilastokeskus 2005. Uutta tietoa maahanmuuttajien elämästä Suomessa. Viitattu 28.10.2011
http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2005/tiedote_013_2005-03_14.html
- United Nations Population Fund. State of Population 2000. Viitattu 14.9.2011.
<http://www.unfpa.org/swp/2000/english/ch03.html>.
- Uskontojen uhrien tuki UUT ry 2002. Yleistä Jehovan todistajista. Viitattu 27.10.2011
<http://www.uskontojenuhrientuki.fi/uskonyhteisot/jehovan-todistajat/72-yleistae-jehovan-todistajista>
- Väestöliitto 2011. Viitattu 8.10.2011.
http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/julkaisut_ja_tyomallit/monikulttuurinen_parisuhde/

LIITE 1: Kunnia ja perinteet väkivaltana – tunnista, puutu, auta! Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisesta, siihen puuttumisesta ja avun hakemisesta.

Opas on tarkoitettu luettavaksi PDF-muotoisena.

Kunnia ja perinteet väkivaltana
Tunnista, puutu, auta!

Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönhojajaille

Opas kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyön ohjaajille
kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamisesta,
siihen puuttumisesta ja avun hakemisesta.

Tekijät

Sanna Lamminpää ja Maria Roimaa

Diakonia-ammattikorkeakoulu

[Graafinen suunnittelu ja kuvitus](#)

Satu Sinikumpu

[Valokuvat](#)

www.sxc.hu

Satu Sinikumpu (23)

Sisältlys

1. Johdanto	4
2. Mitä kunniaan liittyvä väkivalta on? Miten se ilmenee?	6
3. Mistä kunniaan liittyvä väkivalta johtuu? Naisen seksuaalisuudesta Patriarkalisuudesta Yhteisöllisestä kulttuurista Mikä on islamin vaikutus?	10
4. Tapahtuuko sitä Suomessa? Miten kunniaan liittyvä väkivalta eroaa perheväkivallasta?	14
5. Hälytyskellot soimaan! - Tunnistaminen ja kohtaaminen Miten kohdata kunniaan liittyvää väkivaltaa kokenut?	16
6. Kunniakonfliktien kanssa työskentely Ennaltaehkäisevä työ Tyypillisimmät kunniakonfliktitilanteet Konfliktin selvittämisen osapuolet Auttajan rooli	18
7. Esimerkkitapaus: Mariamin tarina Kysymyksiä tarinasta Esimerkkejä siitä, miten Mariamin tapauksessa voisi toimia	23
8. Apua on saatavilla	26
9. Lopuksi	27
10. Lähteet ja muuta hyödyllistä kirjallisuutta sekä internetsivuja	28

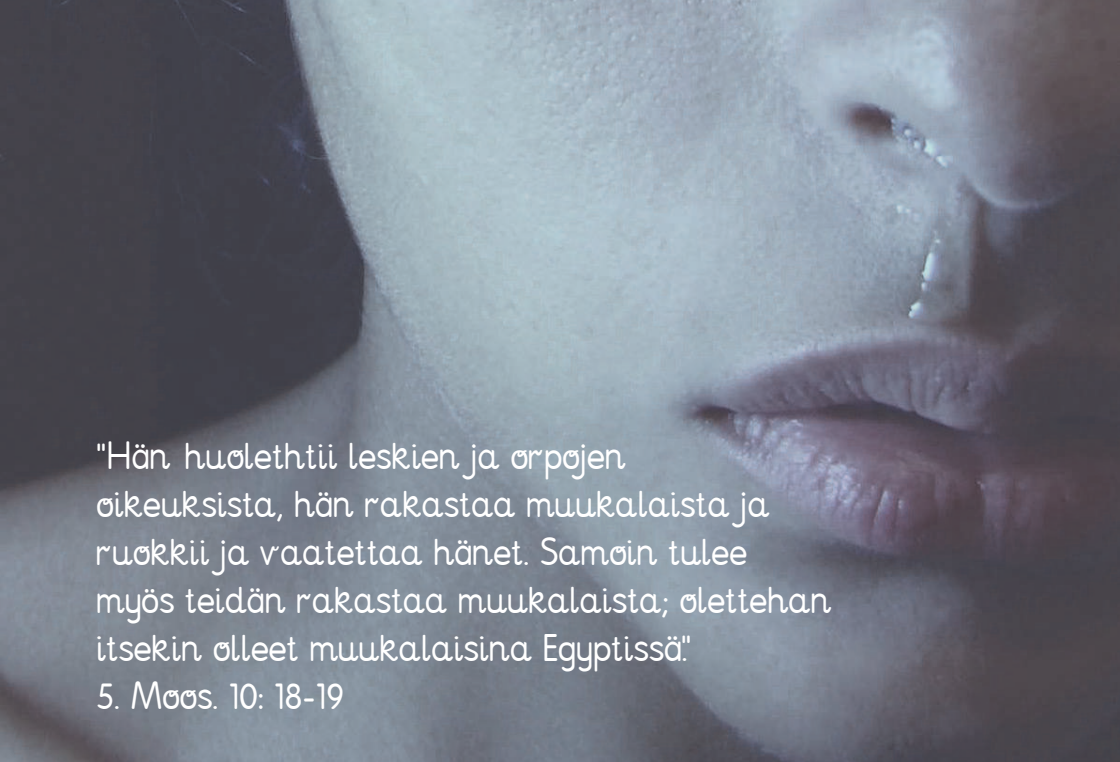
1. Johdanto

Kunniaan liittyvä väkivalta on monille suomalaisille tuttu käsite lähinnä mediasta. Siitä on puhuttu erityisesti Ruotsissa vuonna 2002 tehdyn kurditaustaisen naisen, Fadime Sahindalin, murhan kautta. Murhan tekijäksi paljastui hänen isänsä. Viime vuosina Suomessa on kuitenkin herätty siihen, että kunniaan liittyvä väkivalta on todellisuutta joidenkin maahanmuuttajayhteisöjen ja monikulttuuristen perheiden keskuudessa meilläkin. On myös ymmärretty, että kunniaan liittyvä väkivalta on paljon muutakin kuin sen rajuin muoto eli murha.

Helsingin Sanomissa oli helmikuussa 2011 uutinen siitä, kuinka auttajat Suomessa eivät osaa puuttua kunniaan liittyvään väkivaltaan. Uutista edelsi artikkeli ilmiön todellisuudesta maassamme. Helsingin Sanomien artikkeleissa kerrottiin, että erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa maahanmuuttajia on enemmän kuin muualla Suomessa, viranomaisilla on ollut enenevissä määrin kohtaamisia kunniaan liittyvän väkivallan uhrien ja heidän läheistensä kanssa. Tiedossa on tapauksia myös pienistä kaupungeista. Tällainen keskustelu sai meidät entistäkin vakuuttuneemmaksi siitä, kuinka tärkeää on tuoda tätä ilmiötä ihmisten tietoisuuteen.

Isona apuna oppaan kokoamisessa ovat olleet Ihmisoikeusliiton Kitkel-hankkeen asiantuntijat Rebwar Karimi ja Eeva Suomenaro, joiden kanssa olemme käyneet keskusteluja kunniaan liittyvän väkivallan teemasta. Kitkel-hanke on asiantuntija kunniaan liittyvän väkivallan käsittelyssä ja tarjoaa muun muassa yhteistyömahdollisuuksia, koulutusta ja neuvontaa.

Tässä oppaassa tarkoituksenamme on selkeästi ja yksinkertaisesti kertoa, mitä kunniaan liittyvä väkivalta on, miten se voi ilmetä, kuinka siihen voi puuttua ja mistä voi pyytää apua puuttumiseen. Käsittelemme hieman myös kulttuuritaustoja ja käsityksiä, jotka voivat johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Tärkeässä osassa ovat käytännön ohjeet ja neuvot siitä, kuinka uhria voi auttaa. Lopussa on kuvitteellinen, mutta totuudenmukainen tapauskertomus, Mariamin tarina, jonka tarkoituksena on avata kunniaan liittyvän väkivallan ongelmaa. Olemme suunnanneet tämän oppaan kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille. Kirkko on Suomessa niin suuri osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, että myös kirkon työntekijöiden on tärkeää oppia tunnistamaan yhteiskunnassa lisääntyvät vaikeat ongelmat. Raamattu kertoo meille kiistattomasti jokaisen ihmisen ihmisarvosta Jumalan silmissä. Raamattu myös antaa runsaasti ohjeita siitä, kuinka meidän tulisi kohdella ”muukalaisia”.

"Hän huolehtii leskien ja orpojen oikeuksista, hän rakastaa muukalaista ja ruokkii ja vaatettaa hänet. Samoin tulee myös teidän rakastaa muukalaista; olettehan itsekkin olleet muukalaisina Egyptissä."

5. Moos. 10: 18-19

Seurakunnan lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajilla on luonnollinen mahdollisuus kohdata maahanmuuttotaustaisia ja monikulttuurisia lapsia, nuoria ja perheitä. Koulutyö ja erityisnuorisotyö sekä muun muassa etsivä nuorisotyö ovat tärkeässä roolissa sellaisten lasten ja nuorten kohtaamisessa, jotka eivät kuulu kirkkoon.

Haluamme tämän oppaan kautta tuoda kirkon työntekijöiden tietoisuuteen kunniaan liittyvän väkivallan monisyistä maailmaa. Toivomme, että työemme voisi lisätä ymmärrystä ja antaa ajatuksia kulttuurien kohtaamiseen ja konflikteissa auttamiseen. Ennen kaikkea haluamme työemme herättävän seurakuntien työntekijät huomaamaan vastuunsa kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumisessa sekä työnsä että kristillisen vakaumuksensa pohjalta. Kristittyinä meillä on erityinen vastuu pitää niiden puolta, jotka eivät siihen itse pysty. Ottamalla tosissamme ihmisten hädän myös näissä kysymyksissä ja auttamalla heitä voimme olla välittämässä heille todistusta Jeesuksen rakkaudesta.

2. Mitä kunniaan liittyvä väkivalta on?

Ennen kuin lähemme käsittelemää kunniaan liittyviin konflikteihin puuttumista, on tiedettävä, mistä on kyse. Lyhyesti kunniaan liittyvä väkivalta voidaan määritellä esimerkiksi seuraavasti:

Kunniaan liittyvä väkivalta on henkilön fyysistä tai psyykkistä painostamista tilanteessa, jossa kyseistä henkilöä epäillään yhteisöllisten siveysperiaatteiden loukkaamisesta teolla, joka aiheuttaa julkista häpeää patriarkaalisen arvomaailman näkökulmasta.
(Reburar Karimi)

Kunniaan liittyvä väkivalta on siis psyykkistä tai fyysistä väkivaltaa, jonka tarkoituksena on taivuttaa yksilöä noudattamaan yhteisön siveysperiaatteita. Ennen kaikkea kunniaan liittyvä väkivalta koskee kuitenkin näiden siveysperiaatteiden rikkomista tai epäilystä siitä, että periaatteita on rikottu. Se on vahvasti sidoksissa sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen ja on yleensä tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa ja miesten tekemää. Kuitenkin pojatkin voivat olla kunniaan liittyvän väkivallan uhreja esimerkiksi puolustaessaan naisia tai ollessaan pakko-avioliiton toisena osapuolena. Mahdollista on myös, että miehet tai pojat kokevat väkivaltaa, koska heidän katsotaan aiheuttaneen tytön kunniantoman aseman. Usein naiset ovat painostamassa perheen miehiä väkivaltaisuteen perheen kunnian, nimen ja aseman säilymisen varmistamiseksi. Perheiden sisäinen kommunikaatio lasten ja vanhempien välillä kulkee yleensä äidin kautta isälle. Äiti naisena ymmärtää kunniaan liittyvien asenteiden vaikutuksen ja yhteisön reaktiot, jos perheen tytär haastaa perinteisen elämäntavan. Äidin ja tyttären läheinen suhde tuo esiin ongelmat konfliktitilanteessa.

Käytämme kunniaan liittyvästä väkivallasta vaihtelevasti nimityksiä kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniaan liittyvät konfliktit. Vältämme kunniaiväkivalta-termin käyttöä. Kunniaiväkivalta-termiä pidetään vaikeana, koska se voi antaa ymmärtää, että väkivallassa ajateltaisiin olevan jotain kunniallista. On kuitenkin pidettävä kiinni siitä ajatuksesta, että väkivallassa ei ole mitään kunniallista, vaikka väkivallalla tekijä ja yhteisö pyrkivätkin palauttamaan perheen kunnian. Tällaisesta väkivallasta käytetään kuitenkin yleensä nimitystä kunniaan liittyvä väkivalta, koska se liittyy niin olennaisesti tekijänsä kunniaikäilykseen. On myös huomattava, että joskus konflikti-sanana käyttö on kuvaavampaa, koska väkivalta saa ihmiset usein ajattelemaan ainoastaan fyysistä väkivaltaa. Kunniaan liittyvä väkivalta on kuitenkin fyysisen väkivallan lisäksi myös henkistä, ja joskus "vain" henkistä väkivaltaa.

Miten se ilmenee?

Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä painostuksena, uhkailuna, rajoittamisena, vahtimisena, fyysisenä väkivaltana ja äärimmillään murhana tai itsemurhaan pakottamisena. Myös pakkoavioliittojen voidaan katsoa olevan kunniaan liittyvää väkivaltaa, sillä usein niiden tarkoituksena on varmistaa nuorten siveys ja kunnia.

Kunniamurhaan päädyttäessä kunnia ajatelleen olevan jo menetetty ja se halutaan palauttaa ennalleen naisen hengellä. Maailmassa tehdään vuosittain arviolta noin 5 000 kunniamurhaa, mutta määrästä on esitetty myös paljon suurempia arvioita, sillä kunniamurhista vain pieni osa päättyy viranomaisten tietoon. Osasta kunniamurhia ei tehdä poliisitutkintaa tai ne ilmoitetaan "tavallisina" murhina tai itsemurhina. On vaikeaa edes arvailla kunniamurhien todellista määrää.

Kunniaan liittyvän väkivallan ensimmäinen muoto voi usein olla voimakas itsekontrolli, jolla tyttö pyrkii hallitsemaan omaa käytöstään. Tyttö tietää, mitä häneltä odotetaan ja huomioi yhteisönsä kunniaan liittyvät asenteet. Hän ymmärtää kunnian säilyttämiseen liittyvät ehkä kertomattomatkin totuudet. Kunniakonfliktin mahdollisuus on olemassa, vaikka varsinaista konfliktia ei olisikaan. Odotukset vaikuttavat arkeen, ja vaikuttavat nuoren valintoihin. Ristiriitoja perheessä voivat aiheuttaa elämänratkaisut, jotka suomalaisessa yhteiskunnassa ovat normaalisti hyväksytyjä. Näitä ovat esimerkiksi lapsuudenkodista toiselle paikkakunnalle muuttaminen tai nuoren täysi-ikäisen naisen omaan asuntoon muuttaminen, eri sukupuolten väliset ystävyysuhteet tai länsimainen pukeutuminen.

Kunniaan liittyvän väkivallan muotoja ovat esimerkiksi:

- Painostus
- Uhkailu
- Vahtiminen
- Rajoittaminen
- Fyysinen väkivalta
- Tyttöjen ympärileikkaus
- Pakkoavioliitot
- Äärimmillään itsemurhaan pakottaminen tai murha

Vahtiminen ja rajoittaminen voivat olla esimerkiksi tytön menojen tarkkaa vahtimista, vaatimuksia pysyä kotona tai koulunkäynnin rajoittamista tai estämistä. Se voi myös olla tytön vastentahtoista saattamista aina esimerkiksi kouluun ja harrastuksiin.

Uhkailua voi esiintyä silloin, kun tyttö halutaan taivuttaa noudattamaan perinteitä. Siihen voi liittyä jopa uhkaus hengen menettämisestä.

Painostus voi esiintyä esimerkiksi perheen vaatimuksina tietää kaikista tytön menemisistä. Painostusta voi olla myös vaatimus mennä naimisiin omaan etniseen taustaan kuuluvan miehen kanssa ja ylipäättään noudattaa määrättyjä tapoja.

Pakkoavioliitto on Euroopassa ehkä yleisin kunniaväkivallan muoto. Ero järjestettyyn avioliittoon on siinä, että pakkoavioliittoon nimensä mukaisesti pakotetaan ja toinen tai molemmat liiton osapuolet vastustavat sitä. Järjestettyyn avioliittoon tarvitaan molempien puolisoitten suostumus. Myös poika voi joutua pakkoavioliiton uhriksi. Pojat ovat harvoin muunlaisen kunniaan liittyvän väkivallan uhreja, vaikka joskus näinkin voi olla.

Pakkoavioliitto on vanhempien tai suvun järjestämä avioliitto, jota toinen tai molemmat osapuolet vastustavat. Osapuolia painostetaan henkisesti ja/ tai fyysisellä väkivallalla.

Järjestetty avioliitto on vanhempien tai suvun järjestämä avioliitto, johon tarvitaan molempien osapuolten suostumus tai toivomus.

Pakkoavioliitto solmitaan usein sukulaisen tai perhetuttavan kanssa ja se on tavallisesti vanhempien tai suvun järjestämä. Avioliittoon pakotetaan painostamalla. Syy pakkoavioliitolle voi olla kunnian suojelemiseen liittyvä. Liittoja voidaan selittää myös kulttuurisen, kansallisen tai uskonnollisen identiteetin vahvistamisella. Joskus syynä on kansalaisuuden tai oleskeluluvan varmistaminen ulkomailta muuttavalle henkilölle. Pakkoavioliiton ja kunniaan liittyvän väkivallan yhteys ilmenee siten, että pakkoavioliittoa perustellaan epätoivotun käytöksen, kuten esiaviolisten suhteiden kontrolloimisena. Tyttö saatetaan lähettää vanhempien kotimaahan "lomalle", vaikka matkan tarkoitus on naittaa tämä kotimaassa vieraalle miehelle tai esimerkiksi sukulaiselle. Myös avioliitosta kieltäytyminen voidaan tulkita perheen kunnian häpäisyksi.

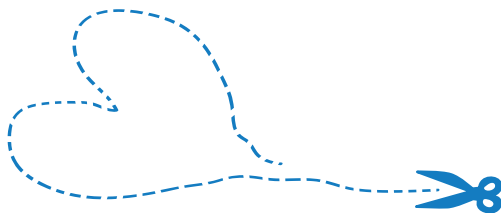
Fyysinen väkivalta voi olla millaista tahansa fyysistä väkivaltaa, pahoinpitelyä ja hakkaamista. Sen tarkoituksena voi olla rangaista tyttöä tehdyistä tai epäilyistä rikkomuksista tai taivuttaa tyttö vallan alle.

Tyttöjen ympärileikkaus, jota usein kutsutaan tyttöjen sukupuolielinten silpomiseksi, on kunniaan liittyvän väkivallan yksi rajuimmista fyysisistä muodoista. Sen tarkoituksena on yleensä ehkäistä yhteisön siveysperiaatteiden rikkomista. Tyttöjen ympärileikkauksen tarkoituksena on rajoittaa tytön seksuaalisuutta sekä varmistaa tytön neitsyyden säilyminen avioliittoon asti ja näin taata tytön kunniallisuus. Tyttöjen ympärileikkaus on kaikissa eri muodoissaan Suomessa rangaistava teko ja se luokitelleen rikoslaissa törkeäksi pahoinpitelyksi.

On muistettava, että useimmat vanhemmat, jotka tahtovat ympärileikkauksen tyttärelleen tehtävän, ajattelevat toimenpiteen olevan välttämätön tytön elämän kannalta. Mielestään he ajattelevat tyttärensä parasta. Niissä maissa, joita perinnettä harjoitetaan, se on usein tärkeä osa naisen identiteettiä ja kunniaa, ja ajatellaan, että se kuuluu tehdä. Tyttöä, jota ei ole ympärileikattu, voidaan pitää kunniantomana ja avioliittoon kelpaamattomana. Ihmisoikeuksia määrittelevillä sopimuksilla ja laeilla luodaan pohjaa tyttöjen ympärileikkausten vastaiselle työlle. Erityisen tärkeää työtä on asenteisiin vaikuttaminen ja tyttöjen ympärileikkausten ennaltaehkäisy.

Ympärileikkauksen tavoin muukin kunniaan liittyvä väkivalta pitää taustallaan saman ajatuksen: vanhemmat tai muut perheenjäsenet todella ajattelevat tyttärensä ja perheensä parasta. Usein kunniaan liittyvää väkivaltaa toteuttavat ihmiset eivät välttämättä osaa ajatellakaan, että he voisivat toimia toisin. Perhe saattaa lisäksi kokea painostusta kunniaa turvaavaan tai sen palauttavaan väkivaltaan koko yhteisön taholta. Perinteet ovat syvällä kulttuurissa, ja on totuttu ajattelemaan, että näin kuuluu toimia tällaisessa tilanteessa.

Usein kunniaan liittyvää väkivaltaa toteuttavat vanhemmat ja muut sukulaiset ajattelevat perheensä ja tyttärensä parasta. He toimivat kulttuurinsa tapojen mukaan, eivätkä ehkä ole tulleet ajatelleeksikaan, että toisinkin voisi toimia.

3. Mistä kunniaan liittyvä väkivalta johtuu?

Kunniaan liittyvä väkivalta ei kuulu mihinkään uskontoon eikä se myöskään suoraan kuulu mihinkään tiettyyn kulttuuriin, vaan sitä ilmenee useiden eri uskontojen, yhteisöjen, kansallisuuksien ja kulttuurien keskellä. Voidaan kuitenkin puhua niin sanotuista kunniauskulttuureista, joissa elämä perustuu kunniannormeihin ja kunniasääntöihin.

Naisen seksuaalisuudesta

Voidaan sanoa, että naisen seksuaalisuus on kunniaan liittyvän väkivallan pohjalla. Naisen seksuaalisuus on voima, joka on sekä kiehtonut että kauhistuttanut halki aikojen. Kunniaan korostavissa yhteisöllisissä kulttuureissa naisen kunnia on ensisijaisesti kunniallista käytöstä. Siveyttä ja neitsyyttä pidetään useimmissa yhteisöllisissä kulttuureissa naisille erittäin tärkeänä. Perheen kunniaa voivat horjuttaa esiaviollisen seksin lisäksi myös monet muut teot kuten flirttailu, uskottomuus avioliitossa, avioeron hakeminen ja raskaaksi tai jopa raiskatuksi tuleminen.

Kunniakäsitys voidaan ymmärtää niin, että seksuaalisuus ei ole miehisellä alueella hävettävää, kun taas naisellisella alueella on. Naisille kunnia merkitsee enemmän kuin miehille, sillä naisten riski menettää kunniaa on suurempi. Miehen kunnia ja arvovalta taas ovat riippuvaisia hänen naispuolisten sukulaistensa kuuliaisesta ja säädyllisestä käytöksestä.

Patriarkaalisuudesta

On tärkeää ymmärtää, että kaikilla merkittävillä yhteiskunnilla ja uskonnoilla on samantapaiset juuret naisen seksuaalisuuden kontrolloinnissa. Kunnia on ollut korostuneena myös eurooppalaisessa – eli suomalaisessakin – historiassa. Kulttuurikäsitkset kaikissa suurissa yhteiskunnissa ovat perustuneet yhteisöllisyydelle ja patriarkaalisuudelle. Patriarkaalisuudella tarkoitetaan yhteiskuntajärjestystä, jossa miehet ovat etuoikeutettuja sukupuolensa takia. Kunniaan liittyvä väkivalta juontaakin juurensa perinteiseen patriarkaaliseen ajatteluun.

Yhteisöllisestä kulttuurista

Kunniaan liittyvästä väkivallasta puhuttaessa kulttuurit voidaan jakaa yhteisöllisiin ja yksilöllisiin kulttuureihin. Esimerkiksi Suomessa ja useissa muissa länsimaissa vallalla oleva kulttuuri- ja sitä kautta myös kunniakäsite on yksilöllinen. Siinä yhteiskunnan toiminta lähtee aina yksilöstä, johon kunnian menetys ei vaikuta niin voimakkaasti kuin kunniaa korostavissa kulttuureissa. Yksilökeskeiselle kulttuurille on luontevaa, että yksilön arvomaailma ja moraalit poikkeavat jyrkästikin lähiyhteisöstä ilman, että häntä rangaistaan tästä.

Yhteisöllisissä, usein kunniaa korostavissa kulttuureissa kunnia taas liittyy yhteisöön ja on ensisijaisesti yhteisön kunniaa. Kunniaa korostavassa kulttuurissa kunnia on osa yksilön minäkäsitystä: sillä, kuinka muut ihmiset näkevät yksilön, on suuri vaikutus yksilön asemaan ja rooliin yhteisössä. Ihmisten välinen sosiaalinen kanssakäyminen antaa merkityksen kunnialle. Usein tärkeää ei ole niinkään se, mitä on tapahtunut, vaan se, minkä verran muut yhteisön jäsenet siitä tietävät ja mitä siitä ajattelevat – eli millainen kuva muilla on perheestä tai yksilöstä.

Jälkimoderni aika ja 1700-luvulta alkanut valistuksen aikakausi muokkasivat länsimaissa näkemystä ihmisestä omia valintoja tekeväksi yksilöksi. Samalla muuttui näkemys kunniaista ja häpeästä. Yksilön kunnian perustaksi nousivat tämän omat saavutukset. Ihmisen ajateltiin ensimmäistä kertaa kontrolloivan itse omaa käytöstään ja uskoaan. Ennen kontrolloijina olivat ulkopuolisen toimijat, kuten kirkko. Työnteon arvostus, teollistuminen ja kaupungistuminen ovat historiallisia lähtökohtia yksilölliselle kulttuurille.

Länsimaisesta kapitalismin ja valistuksen ajan laajasta levinneisyydestä huolimatta suurin osa maailman ihmisistä elää edelleen yhteisöllisissä kulttuureissa, joissa he ovat oikeutettuja ja velvoitettuja muita yhteisön jäseniä kohtaan. On tärkeää kuitenkin muistaa, että jokaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa on piirteitä sekä yksilöllisyydestä että yhteisöllisyydestä. Tärkeää on myös muistaa, ettei mikään kulttuuri ole toista parempi.

"Kadullamme kulttuuri keskittyi mitä suurimmassa määrin siihen, miten saada osakseen kunniaa, kuinka säilyttää kunnia tai välttyä aiheuttamasta häpeää itselleen tai perheelleen. Naisille häpeästä ja kunniaista oli tullut pakkomielle, koska he tiesivät, että pakistanilaisessa kulttuurissa jokainen tiettyyn yhteisöön kuuluva nainen ylläpiti koko yhteisön kunniaa. Kadullamme juuret opettivat meille, mikä oli sopivaa käytöstä ja mikä ei. Se sai meidät pelkäämään häpeää ja tavoittelemaan kunniaa." (Shah 2010, 25)

Lainaus on pakistanilaistaustaisen, Iso-Britanniassa asuvan Hannan Shahin ajatuksista. Se kuvaa kunnian ja häpeän kompleksisuutta ja vaikutusta kunnialkulttuurissa elävän naisen elämässä, vaikka hän fyysisesti eläisikin maassa, jossa vallalla on yksilöllinen kulttuuri. Lainaus voi myös kuvata jotain siitä, millaista Suomessakin asuvan maahanmuuttajatyön elämä voi olla. Oma kulttuuri vaikuttaa voimakkaasti silloinkin, kun ei enää eletä sen vaikutuspiirissä. Usein se saattaa vaikuttaa jopa voimakkaammin silloin, kun ympäröivä kulttuuri on erilainen kuin lähtökulttuuri. Oman kulttuurin identiteettiä voidaan haluta korostaa, kun ollaan kaukana kotoa ja koetaan vierautta vallitsevaan kulttuuriin.

Kristittyinä ajatuksemme ihmisarvosta perustuvat Raamattuun, joka antaa jokaiselle ihmiselle yksilöllisen, muista riippumattoman arvon. Johanneksen evankeliumin kahdeksannen luvun jakeista 2-11 löytyvä kertomus Jeesusken kohtaamisesta aviorikoksesta kiinnijääneen naisen kanssa opettaa meille, miten meidän tulisi kohdata ihmiset, olivat he sitten millaisista lähtökohdista tahansa.

Mikä on islamin vaikutus?

Kuten on jo todettu, kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksiselitteisesti osa mitään uskontoa, vaikka usein ihmiset kuvittelevatkin sen kuuluvan islaminuskoon. Kunniaan liittyvä väkivalta ja myös esimerkiksi naisten ympärileikkaukset ovat islamia vanhempia ilmiöitä, joita esiintyy myös muiden uskontojen piirissä. On kuitenkin otettava huomioon, että nykyisin iso osa sellaisesta naisiin kohdistuvasta väkivallasta, joka voidaan määritellä kunniaan liittyväksi väkivallaksi, tapahtuu islamilaisten kulttuurien keskuudessa. Tämä on otettava huomioon jo siksi, että voidaan edistää väkivaltaan puuttumista. Voidaan sanoa, että patriarkaaliset yhteisöt eri puolilla maailmaa ovat ottaneet islamin välineeksi vahvistaakseen yhteiskuntajärjestelmää, jolla oikeutetaan naisten kontrollointi ja miehinen valta.

Kunniaan liittyvä väkivalta

- ei kuulu yksinään islamiin tai mihinkään muuhunkaan uskontoon.
- ei kuulu vain johonkin tiettyyn kulttuuriin tai maahan.
- liittyy yleensä yhteisöllisiin kulttuureihin.

4. Tapahtuuko sitä Suomessaakin?

Kunniaan liittyviä konflikteja voi ilmetä Suomen maahanmuuttajayhteisöissä esimerkiksi silloin, kun perheen nuoret sopeutuvat suomalaiseen kulttuuriin vanhempiin nopeammin. Erityisesti maahanmuuttajaperheen tyttären nopea sopeutuminen voi kärjistää tilanteita. Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluvat ajatukset tasa-arvosta ja vapaudesta kiehtovat tyttäriä ja usein myös vaimoja, kun taas isät ja aviomiehet pelkäävät perheen kunnian menettämistä naisten käyttäytymisen vuoksi.

Suomessa poliisi ei tilastoi kunniaan liittyviä väkivaltatapauksia. Se on väkivallan muoto, joka saavuttaa harvoin poliisin tietoisuuden. On arveltu, että kunniaan liittyvä väkivalta on arkea jopa tuhansien tyttöjen elämässä.

Suomessa tehdään paljon naiseen kohdistuvaa perheväkivaltaa. Aikuisiin miehiin kohdistuvasta väkivallasta noin viisi prosenttia liittyy parisuhdeväkivaltaan, kun taas naiseen kohdistuvista henkirikoksista jopa 63 prosenttia liittyy parisuhdeväkivaltaan. Tuhannet suomalaiset naiset tulevat vuosittain miehensä pahoinpitelemiksi. Syyt voivat liittyä esimerkiksi mustasukkaisuuteen – tavallaan miehen häpeään ja kunniaan. Onko tällaisessa perheväkivallassa kyse kunniaan liittyvästä väkivallasta? Yleensä ei ole. Perheväkivallan ja kunniaan liittyvä väkivallan taustalla vaikuttavat lähtökohtaisesti erilaiset syyt, vaikka ilmenemistavat ovat usein hyvin samanlaisia. Seuraavan sivun taulukossa taulukossa on pyritty kattavasti, mutta yksinkertaistettuihin esittämään kunniaan liittyvän väkivallan ja perheväkivallan eroja.

Vaikka perheväkivallalla ja kunniaan liittyvällä väkivallalla on paljon eroja, on huomattava, että niissä on paljon samaa. Ne liittyvät keskeisesti naisen alistaiseen asemaan mieheen nähden. Niitä molempia myös voidaan perustella uskonnolla. Mustasukkaisuus voi olla keskeisiä motiiveja molemmissa. Häpeän ja kunnian teemat liittyvät myös perheväkivaltaan, mutta eri tavalla kuin kunniakonflikteihin. Molempien, perheväkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemiseksi on tehtävä paljon työtä.

Kunniaan liittyvä väkivalta

- Tekijä perheestä tai yhteisöstä
- Liittyy aina sukupuolimoraaliin
- Tavoitteena varmistaa oma asema yhteisön silmissä
- Tuottaa tekijälle kunniaa yhteisön silmissä
- Yhteisöllä usein merkittävä rooli toteutuksessa
- Esiintyy vain joissain kulttuureissa

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

- Tekijä perheen sisältä
- Ei välttämättä liity sukupuolimoraaliin
- Tavoitteena varmistaa valta perheen sisällä
- Ei yleensä tuota kunniaa tekijälleen
- Tekijä toimii yleensä yksin
- Esiintyy kaikissa kulttuureissa

(Karimi 2009)

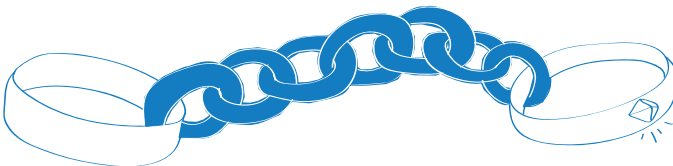
5. Hälytyskellot soimaan! – Tunnistaminen ja kohtaaminen

Jotta voitaisiin tunnistaa tai edes epäillä kunniaan liittyvää väkivaltaa, henkistä tai fyysistä, on osattava hahmottaa, ketkä ovat riskiryhmässä. Yleistää ei voida, mutta jotta edistetään puuttumista, on voitava sanoa, että kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy Suomessa usein eniten [maahanmuuttaja- ja monikulttuurisissa perheissä](#). Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu usein perheiden [teini-ikäisiin tyttöihin](#), mutta se voi kohdistua myös muihin.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa voi alkaa epäillä, jos [tyttö ei liiku missään ilman jotakin perheenjäsentään](#) tai sukulaista. [Masennus, surumielisyys, väsymys](#) ja muuten muuttunut käytös voivat myös olla merkkejä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Useat [poissaolot](#) koulusta ja erityisesti koulun käynnin lopettaminen voivat myös kertoa kärjistyneestä konfliktitilanteesta. Myös äkillinen [koulu- tai harrastusmotivaation lasku](#) on mahdollinen merkki. Jos tietää, että perheessä on ollut tapana [naittaa lapset nuorina tai pakottaa heidät naimisiin](#), on tilannetta syytä tarkkailla. Jos työntekijä saa tietää [äkillisestä matkasta](#) vanhempien kotimaahan, on syytä pyrkiä toimimaan.

Mahdollisia merkkejä kunniakonfliktista:

- Tytön väsymys, masentuneisuus, ahdistuneisuus, surullisuus
- Tytön muuttunut käytös
- Vaimakas itsekontrollointi
- Koulu- tai harrastuspoissaolot, koulun tai harrastuksen lopettaminen, motivaation vaimakas lasku
- Äkillinen matka vanhempien kotimaahan
- Tyttö ei liiku missään yksin.
- Tytön siveellisestä pukeutumisesta ollaan ylitarkkeja.

Jos epäilet kunniaan liittyvää väkivaltaa tuntemasi nuoren elämässä, on asia syytä ottaa puheeksi kahden kesken. Tytölle voi kertoa, että olet huolestunut hänestä ja mietit, onko kaikki hyvin. Kerro, että haluat auttaa tyttöä ja hän voi halutessaan puhua sinulle, koska olet sitä varten. Usein kunniakonfliktitilanteessa elävä tyttö saattaa ajatella, että kukaan ei ymmärrä häntä ja että hän ei voi puhua kenellekään. Tällöin on usein kullannarvoista kuulla, että joku turvallinen aikuinen rohkaisee puhumaan ja antaa nuorelle tilaa kertoa elämästään.

Miten kohdata kunniaan liittyvää väkivaltaa kokenut?

Jos nuori kertoo kunniaan liittyvästä väkivallasta, on olennaista suhtautua asiaan rauhallisesti ja kuunnella nuorta. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin kohtaamisessa pätevät samat säännöt kuin muissa vaikeissa tilanteissa olevien ihmisten kanssa kohtaamisessa. Työntekijä on auttajan roolissa, hän voi tukea, lohduttaa ja kuunnella.

Nuorelle voi kertoa hänen oikeuksistaan ja Suomen lainsäädännöstä. Kerro, että tilanteessa, jossa väkivallan uhka on suuri tai väkivaltaa on jo tehty, on otettava yhteys lastensuojeluun ja myös poliisiin. Aina ei kuitenkaan ole tarpeellista pyrkiä siihen, että nuori käyttää hyväksien kaikki yhteiskuntamme hänelle tarjoamat oikeudet. Nuoren kannalta on usein parempi vaihtoehto, että perheen kanssa pyritään yhteistyöhön ja sitä kautta ratkaisuun. Harva nuori tahtoo kokonaan eroon perheestään, vaikka tilanne perheessä olisi kriisiytynyt.

Nuorelle voi turvallisesti ja rauhallisesti kertoa, miten tilanteessa on edettävä. On hyvä tuoda esiin sitä, että hänen ei tarvitse jäädä asian kanssa yksin ja että tällaisia tilanteita voidaan ratkaista. Nuoren on saatava kuulla, että väkivalta häntä kohtaan on väärin ja että hän on arvokas ja tärkeä. Samalla on kuitenkin myös hyvä tuoda esiin ymmärrystä tilanteeseen ja näkemystä siitä, että tytön perheen kanssa voidaan selvittää näitä asioita ja keskustella niistä. Tärkeää on tuoda esiin toivon näkökulmaa ja pitää sitä vahvasti esillä. Tukeminen ja vierellä oleminen on ensisijaista.

6. Kunniakonfliktien kanssa työskentely

Kunniaan liittyvän väkivallan kohtaaminen on haastavaa, kuten on kaikenlaisen väkivallan. Kunniaan liittyvässä väkivallassa usein vaikeuteen tuo lisänsä erilaiset kulttuuritaustat ja mahdollisesti kielimuuri. Uskomme kuitenkin, että jokainen sosiaali-, terveys- ja kirkon alan ammattilainen ja muut ihmisläheistä auttamistyötä tekevät ihmiset pystyvät kohtaamaan kunniaan liittyviä konflikteja ammatillisesti, kun vain tietävät ilmiöstä riittävästi.

On sanottu, että joskus näyttää siltä, kuin työntekijät unohtaisivat ammatillisen pätevyytensä kohdatessaan vieraasta kulttuurista tulevia asiakkaita. Voidaan puhua kuvitellusta kulttuurisesta toiseudesta. On muistettava, että meissä ihmisissä on loppujen lopuksi enemmän samanlaisuutta kuin erilaisuutta, vaikka kulttuureissa eroja onkin. Meidät on kaikki luotu Jumalan kuviksi ja se tekee meistä toistemme kaltaisia. Työskennellessä sellaisen perheen kanssa, jossa on meneillään kunniakonflikti, onkin ensisijaista muistaa, että ollaan tekemisissä ihmisten kanssa kulttuuritaustasta huolimatta. On katsottava ensiksi ihmistä, eikä hänen kulttuuriaan.

Kunniaan liittyvän väkivallan kanssa työskentely voidaan jakaa kahteen osaan: ennaltaehkäisevään työhön ja työhön, jossa konfliktitilanne on jo olemassa, ja se pyritään ratkaisemaan. Käsittelemme tässä aluksi hieman kunniakonflikteja ennaltaehkäiseviä työtapoja ja lopuksi enemmän työskentelymalleja konfliktitilanteiden ratkaisuun.

Ennaltaehkäisevä työ

Kun kunniaan liittyvä väkivalta tulee ilmi, se on usein jo kärjistynyt ja jatkunut kauan. Siksi ennaltaehkäisevän työn merkitystä ei voida kyllin korostaa. Ennaltaehkäisevän työn kannalta tärkeitä teemoja ovat kotouttamiseen liittyvät toimenpiteet. Mitä paremmin sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan sujuu, sitä todennäköisemmin vältetään kunniaan liittyviltä konflikteilta. Työtä voidaan tehdä esimerkiksi tarjoamalla maahanmuuttajille omankielistä tietoa valtaväestön arvoista, suomalaisesta kulttuurista sekä muun muassa tasa-arvoon ja väkivaltaan liittyvästä lainsäädännöstä. Seurakunnan työntekijät voivat omalta osaltaan olla viemässä tällaista tietoa eteenpäin maahanmuuttajille.

Ennaltaehkäisevää työtä seurakunnissa voisi olla esimerkiksi erilaiset maahanmuuttaja- ja monikulttuurisille perheille suunnatut keskusteluryhmät. Erilaisia ryhmiä voisi järjestää esimerkiksi maahanmuuttajatyöille, -pojille, -äideille ja -isille. Haasteeksi muodostuu ihmisten tavoittaminen ja ryhmiin saaminen. Ryhmät voivat olla matalan kynnyksen paikkoja, joihin

on helppo tulla ja kohdata muita ihmisiä. Niissä voi olla mahdollisuus keskustella kulttuuri-eroista ja Suomen kulttuurista.

Ylipäätään seurakunnat voisivat pyrkiä tavoittamaan maahanmuuttajataustaisia ihmisiä enemmän. Se antaa heille osallistumismahdollisuuksia, ja on siten itsessään edistämässä kotoutumista. Lasten ja nuorten kautta voidaan tavoittaa vanhempia.

Tyypillisimmät kunniakonfliktitilanteet

Seuraavaksi on jaoteltu neljä eriasteista kunniakonfliktitilannetta ja kerrottu hieman siitä, miten työntekijä voi toimia niissä. Konfliktitilanteiden jaottelu on tehty Rebwar Karimin kertoman pohjalta.

- 1. Konfliktia ei ole vielä tapahtunut, mutta riski siihen on kasvanut.** Nuoren, yleensä tytön, käytös voi olla riskitekijä, joka aiheuttaa konfliktin. Tyttö saattaa esimerkiksi seurustella salaa. Tällöin tytölle voi kertoa, mitä hänen käytöksestään voi seurata, jos seurustelu tulee vanhempien tietoon. Tytön kanssa on hyvä keskustella tilanteesta ja siitä, miltä tilanne hänestä tuntuu. Mahdollisesti voidaan tarjota myös esimerkiksi keskustelua vanhempien kanssa. Tässä tilanteessa konfliktin voi vielä ennaltaehkäistä.
- 2. Perheessä on konflikti, mutta fyysistä väkivaltaa ei ole vielä tehty.** Tyttö on esimerkiksi lähtenyt pois kotoaan pariksi päiväksi ilman lupaa tai hänen luvaton seurustelunsa on tullut ilmi. Jos tilanteessa on selvää väkivallan uhkaa, on otettava yhteyttä lastensuojeluun. Työntekijä järjestää keskustelun, johon hän kutsuu paikalle vanhemmat, lastensuojelun työntekijän ja ehkä myös asiantuntijan. Asioita pyritään selvittämään ja käsittelemään läpi rakentavalla tavalla ja huomioidaan sekä uhri että tekijä.
- 3. Perheessä on konfliktin seurauksena käytetty fyysistä väkivaltaa.** Tyttö ei kuitenkaan halua jättää perhettään mennäkseen esimerkiksi turvakotiin, mikä on usein viranomaisten tässä vaiheessa ehdottama vaihtoehto. Koko perhe haluaa selvittää konfliktin ja pysyä koossa. Tässä tilanteessa on otettava yhteyttä sekä lastensuojeluun että poliisiin, jotka selvittävät tilanteen lakiin liittyviä puolia. Työntekijä voi itse pyrkiä tavoitteelliseen sosiaalityöhön, joka tarkoittaa kuuntelevaa, empaattista ja ymmärtävää, mutta ei väkivallan hyväksyvää työtettä.
- 4. Perheessä on käytetty fyysistä väkivaltaa ja konfliktin toinen tai molemmat osapuolet haluavat päästä toisistaan eroon.** Tämä on tyypillistä avioerotilanteissa. Tällöin on otettava yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluun, jos kyse on alaikäisistä. Jälleen voidaan itse pyrkiä tavoitteelliseen sosiaalityöhön ja helpottaa osapuolten eroa toisistaan.

Konfliktin selvittämisen osapuolet

Kunniaan liittyvän konfliktin selvittelyssä on uhrin ja perheen lisäksi ulkopuolinen auttajataho. Auttajatahot voidaan jakaa

- **niihin, jotka puuttuvat tekoihin ja niiden seuraamuksiin.** Heitä ovat viranomaistahot, kuten poliisi, lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja koulu, joiden toimintaa ohjaa laki. He puuttuvat tilanteeseen silloin kun väkivallan uhka on selkeä tai väkivaltaa on jo tehty. Laki suojelee kaikki Suomessa asuvia ja ohjaa toimintaa.
- **niihin jotka puuttuvat tekojen taustalla oleviin syihin.** Näitä ovat eri järjestöt, kuten Ihmisoikeusliiton Kitkel-hanke sekä Monika-naiset. Väestöliitolta saa apua yleiseen kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Myös esimerkiksi kirkon ja sosiaalialan työntekijät voivat omassa työssään pyrkiä tällaiseen työtapaan. Ongelmia lähdetään ratkaisemaan syvemmältä kuin siitä, mitä on jo tapahtunut. Käsitellään kulttuuritaustoja ja selvitetään väkivallattomuuden periaatteista. Työ on dialogista ja tavoitteellista.

Jos kunniakonfliktitilanteessa otetaan yhteyttä vain poliisiin ja lastensuojeluun ja toimitetaan tyttö esimerkiksi turvakotiin, ongelmien syviä syitä ei saada ratkaistua. Tilanteen pinnallinen käsittely on kuin liimaisi laastarin märkivän, puhdistamattoman haavan päälle. Erityisesti jos työllä on nuorempia sisaruksia, on tärkeää ratkaista ongelman syyt syvemmältä, sillä muuten konfliktit toistuvat jälleen seuraavan tyttären kasvaessa teini-ikään.

Oleennaista on, että auttajalla on riittävästi tietoa kunniaan liittyvistä konflikteista ja niiden taustalla vaikuttavista perinteistä ja kollektiivisesta kulttuurista. Kun auttaja osoittaa perheelle tietävänsä heidän kulttuuristaan ja ymmärtävänsä kunniakonfliktin syitä, voidaan tilanteesta käydä rakentavaa keskustelua. Yleensä ei auta, että vain toistetaan väkivallan tekijälle Suomen lain pykälää ja vaaditaan heitä noudattamaan niitä. On rakentavampaa selittää perheelle, miksi ajattemme Suomessa näin ja mihin lait perustuvat. On hyvä myös selventää perheelle, että myös Suomessa on ajateltu aiemmin eri tavalla kuin nykyään, mutta viime vuosikymmenten aikana on pyritty väkivallattomuuteen ja sukupuolten tasa-arvoisuuteen. Nämä pyrkimykset perustuvat rationaaliseen ajatteluun ja perusteelliseen tutkimukseen siitä, kuinka vahingoittavaa väkivalta on.

On tärkeää osoittaa empatiaa ja ymmärrystä kaikkia, myös väkivallan tekijää kohtaan. On muistettava, että tällaisessa tilanteessa tekijä voi tuntea arvonsa olevan viety perheen päähän ja että hänet on häpäisty. Lisäksi hän voi kokea painostusta yhteisön puolelta. Siksi on tärkeää osoittaa ymmärrystä väkivaltaa hyväksymättä. Dialoginen ja vastavuoroinen vuorovaikutus johtaa parhaisiin tuloksiin.

Kunniakonfliktitilanteessa sekä uhria että tekijää on suojattava. Seuraavassa taulukossa on lueteltuna nämä asiat.

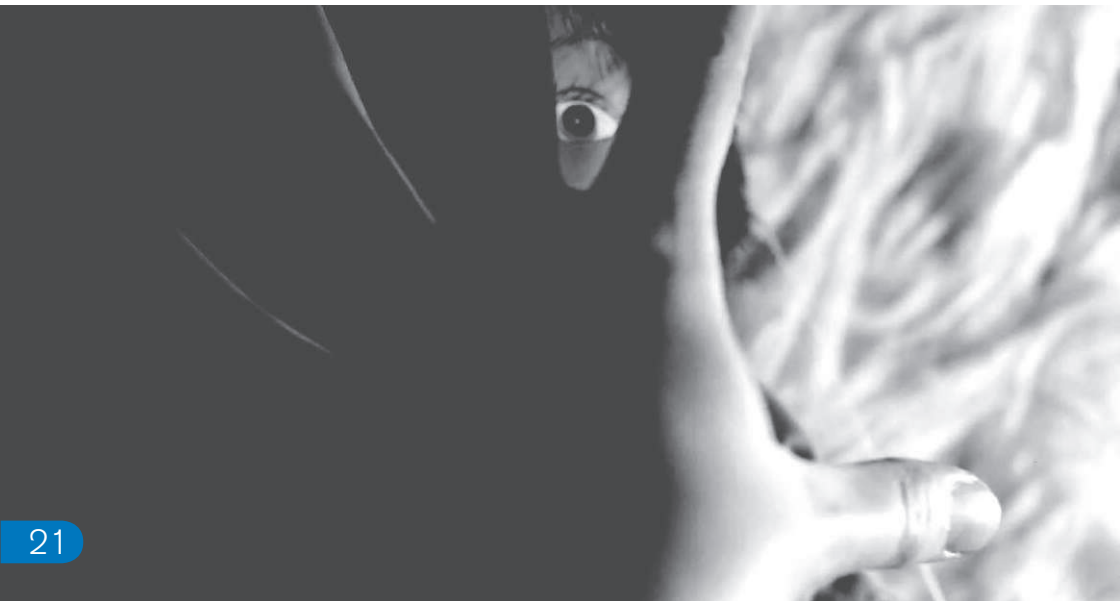
Uhria on suojeltava:

- konkreettiselta väkivallalta ja sen uhalta
- itsetuhoisilta ajatuksilta ja itsemurhayrityksiltä
- harkitsemattomalta toiminnalta ja käytökseltä
- perheenjäsenten ja yhteisön painostukselta

Tekijää on suojeltava:

- perinteiseen toimintamalliin ja väkivaltaan turvautumiselta
- avuttomuuden tunteelta, josta aggressiivinen käytös usein johtuu
- sukulaisten ja yhteisön painostukselta

Kuten taulukossa on esitetty, kunniaan liittyvä väkivalta johtuu usein avuttomuuden tunteesta – siitä, että ei yksinkertaisesti tiedetä, mitä muuta tällaisessa tilanteessa voitaisiin tehdä. Siksi onkin pyrittävä antamaan vanhemmille vaihtoehtoisia ratkaisuvälineitä. On myös huomattava, että usein kunniaan liittyvä väkivalta johtuu tekijänsä heikosta yksilöllisestä minäkuvasta, joka alistaa hänet käyttämään väkivaltaa, koska perinteen mukaisesti niin kuuluu toimia.

Auttamisen tulee olla kokonaisvaltaista perhetyötä, eikä keskittyä vain yksilöön. Maahanmuuttajaperheissä perhe on usein huomattavasti tärkeämpi kuin suomalaisessa yhteiskunnassa, ja tämä on otettava työskentelyssä huomioon.

Ylipäättään eri kulttuureista tulevia ihmisiä kohtaavan ei tarvitse opetella yksityiskohtia jokaisesta kulttuurista, jonka edustajien kanssa hän on tekemisissä. On toki hyödyllistä tuntea kulttuurisia peruspiirteitä, sillä se voi auttaa esimerkiksi luottamuksen syntymisessä ja väärinkäsitysten välttämiseksi. Kuitenkin tärkeintä on avoin suhtautuminen ja halu oppia monikulttuurisista kohtaamisista.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että auttajalle riittää riittävä ymmärrys ilmiöstä, kyky kohdata konfliktin osapuolet ja ymmärrys siitä, mitkä ovat työn tavoitteet.

Auttajan muistilista:

- Hanki tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sen taustalla olevista syistä, niin että ymmärrät jotain sen monisyisyydestä ja sitä aiheuttavista kulttuuri- ja historiaitekijöistä. Tämän oppaan lukeminen on hyvä alku!
- Kohtaa kunniakonfliktin kaikki osapuolet kunnioittavasti, empaattisesti ja ymmärrystä osoittaen, tekemällä kuitenkin selväksi, ettet hyväksy väkivaltaa.
- Muista kokonaisvaltainen perhetyö ja kaikkien huomioon ottaminen.
- Pyri tavoitteelliseen työhön.
- Muista vastavuoroisuus ja dialogisuus.
- Muista, että olet tekemässä työtä ensisijaisesti ihmisten, et tietyn kulttuurin edustajien kanssa.
- Kunnioita kaikkien tunteita.
- Rakenna luottamusta herättävää ilmapiiriä. Tällöin saadaan aikaan parhaita tuloksia.

7. Esimerkkitapaus: Mariamin tarina

Seuraavana on kuvitteellinen, mutta totuudenmukainen kertomus maahanmuuttajataustaisen Mariam-tytön elämästä. Lue tarina ja mieti sen jälkeen siihen liittyviä kysymyksiä.

"Olisiko sinulla hetki aikaa kuunnella minua? En tiedä kenelle voisın puhua. Minun nimeni on Mariam ja olen 17-vuotias. Olen muuttanut Suomeen vuosia sitten pienenä tyttönä. Opin koulussa nopeasti suomea ja siksi olen joutunut toimimaan tulkkina vanhemmilleni ja veljilleni. Mielestäni olen sopeutunut suomalaiseen yhteiskuntaan nopeammin kuin perheeni.

Isä on tiedetty henkilö yhteisössämme. Hän haluaa, että olemme esimerkillinen perhe. Isä on kasvattanut meidät tiukan kurin alla perinteitä noudattaviksi nuoriksi. Kuitenkin olen huomannut, että minulla ja veljilläni on erilainen asema perheessämme. Veljilläni esimerkiksi saa olla tyttöystäviä, mutta minulla ei saa olla poikaystävää. He saavat olla myöhään ulkona, mutta minä en saa! Minua on aina käsketty suojelemaan kunniaani kynsin hampain. Minun pitää säästää itseni ja kunniani tulevalle aviomiehelleni, joka on kotimaassani kasvanut kunniallinen mies.

Vuosi sitten olin rakastunut suomalaiseen poikaan. Hänkin oli kiinnostunut minusta. Tiesin, että se oli väärin ja syntiä, mutta me halusimme olla yhdessä. Elin kaksoiselämää ja oloni oli ristiriitainen. Ymmärsin vanhempianikin ja sitä, että he halusivat suojella minua. Tiesin, että minun pitää säästää itseni tulevalle aviomiehelleni... Olin varovainen. Mitään vahinkoa ei saanut tapahtua. Jos olisi tapahtunut, minä olisin tappanut itseni. En olisi voinut elää sen häpeän kanssa.

En ollut seurustellut pojan kanssa kuin muutaman kuukauden, kun perheeni alkoi epäillä jotain. Ehkä siksi, etten jaksanut enää opiskella. Olin aina väsynyt ja luulen, että olin myös masentunut. Ajattelin, että tappamalla itseni pääsisin tästä kaikesta pois. Jouduin valehtelemaan vanhemmilleni ja keksin tekosyitä ollakseni pois kotoa.

Veljet kyselivät minulta vaikka mitä. Äitikin kyseli mikä minua vaivaa, mutta en uskaltanut kertoa kenellekään mitään. Veljet eivät olisi ymmärtäneet, koska he ajattelevat samalla tavalla kuin vanhempani. Koulukaverit eivät olisi ymmärtäneet, mutta en tiedä, olisivatko opettajat ymmärtäneet. Olisivatko he voineet auttaa? Halusin olla ja elää niin kuin suomalaiset nuoret. Minun oli niin vaikea olla!

"Halusin olla ja elää niin kuin suomalaiset nuoret. Minun oli niin vaikea olla!"

Eräänä päivänä minua odotti kotona perheneuvosto. Isä ja molemmat veljeni olivat erittäin vihaisia. Isä sanoi tappavansa minut, jos en kertoisi totuutta. Äiti itki. Isä halusi tietää, miksi olin tahrannut perheemme kunnian ja miksi en ollut ajatellut perhettäni. Isä luuli, että perheemme kunnia oli menetetty. Hän sanoi, että hänen asemansa oli huonontunut yhteisössämme. Jotkut olivat soittaneet meille ja haukkuneet isäni. Isä suuttui myös äidille ja sanoi tappavansa meidät molemmat, jos tilanne ei muuttuisi. Isän mielestä äiti oli syylinen, koska oli kasvattanut tällaisen huonon tyttären.

En ole enää tavannut poikaystäväni. Isoveljeni saattaa minut kouluun ja hakee minut koulusta. En saa poistua kotoa muuten kuin vanhempieni tai veljeni kanssa.

Muutama kuukausi sitten olimme perheeni kanssa yhteisömme juhlassa. Tapasin siellä kivan pojan. Olemme nyt tapailleet salaa kouluaikana ja olen ihastunut häneen. Hän on samasta maasta kuin minäkin ja kuuluu samaan uskontokuntaan. Päätimme kihlautua ja mennä naimisiin. Olin varma, että vanhempani olisivat tyytyväisiä häneen, mutta erehdyin. Hänen perheensä oli tulossa käymään perheeni luona pyytääkseen kättäni isältäni. Kun kerroin asiasta äidilleni, hän oli iloinen, mutta isä suuttui todella paljon, koska hänen mielestään poika kuului väärään etniseen ryhmään.

Nyt he ovat päättäneet viedä minut kotimaahan ja naittaa isän veljenpojan kanssa. Minä en halua sitä! He ovat ostaneet jo liput ja vievät minut väkisin heti kun koulu viikon päästä loppuu. En halua mennä naimisiin serkkuni kanssa. Minä tapan itseni, jos joudun matkustamaan kotimaahan. Isä tappaa minut jos kieltäydyn lähtemästä. Voisitko sinä auttaa minua? En osaa kuvitella elämää ilman perhettäni."

Kysymyksiä tarinasta

- Mitä tekisit, kun nuori tyttö kertoisi sinulle tämän tarinan?
- Voisiko tarina mielestäsi olla totta?
- Kuka on vaarassa?
- Mistä tyttö voi hakea apua?
- Keneen pitäisi olla yhteydessä?
- Ketkä ovat uhkaajana?
- Mitkä tahot olisi saatava ehdottomasti mukaan?
- Tiedätkö alueellasi olevat mahdolliset auttajatahot?

Esimerkkejä siitä, miten Mariamin tapauksessa voisi toimia

Mariamin tarina voisi tapahtua Suomessakin. On hyvä miettiä, miten toimisit, jos esimerkiksi seurakunnan nuorisotilalla silloin tällöin käynyt tyttö kertoisi sinulle olevansa tällaisessa tilanteessa. Olemme koonneet tähän muutamia esimerkkejä siitä, miten voisi lähteä toimimaan:

- [Rohkaise ja kehu tyttöä](#) siitä, että hän uskalsi kertoa tällaisesta vaikeasta asiasta.
- [Kerro hänelle, että autat häntä](#), eikä hänen tarvitse ratkaista tilannetta yksin.
- [Kysy häneltä, mitä hän haluaisi nyt tapahtuvan](#).
- [Puhu lastensuojelusta](#) ja sen mahdollisuuksista auttaa tyttöä. Kerro myös, että sinun on tehtävä lastensuojeluilmoitus, koska väkivallan uhka on ilmeinen ja isä on uhannut tappaa tytön. Myös rikosilmoitus on tehtävä, koska kyseessä on laitton uhkaus. Kerro Suomen laista ja siitä, että jokaisen oikeutta olla kokematta väkivaltaa on suojeltava.
- [Voit kertoa hänelle mahdollisuudesta mennä turvakotiin](#), mutta samalla tuoda esiin sitä, ettei se ole ainoa ratkaisu.
- [Ehdota järjestäväsi tapaamisen](#), johon kutsutaan tytön lisäksi paikalle hänen vanhempansa, lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja mahdollisesti myös poliisi ja muita tahoja.
- [Kerro, ettei tytön vanhempia syyllistetä](#) eikä heille tahdota pahaa. Kerro, että perheen kanssa tahdotaan tehdä yhteistyötä niin, että se koituisi kaikkien parhaaksi.
- [Korosta tytölle juuri hänen oikeuttaan tulla suojelluksi](#) väkivallalta ja painostukselta. Puhu hänelle lempeästi ja tuo esille sitä, kuinka arvokas ja tärkeä hän on.
- [Luo toivon näkökulmaa ja tue tyttöä](#). Kerro, että tällaisissa tilanteissa on mahdollista päästä yhteisymmärrykseen. Tuo tytölle mahdollisimman paljon esiin sitä, että kävi mahdollisessa keskustelussa miten tahansa, häntä ei jätetä yksin.

8. Apua on saatavilla

Nykyisin Suomessa kunniaan liittyviin konflikteihin puuttuminen on vielä pitkälti järjestöjen vastuulla. Kuten tässä oppaassa on kerrottu, voi jokainen työntekijä kuitenkin pyrkiä omalla valvutuneisuudellaan huomioimaan mahdollisia kunniakonfliktitilanteita ja puuttua niihin ammatillisesti ja osaavasti.

Avuksi mahdollisiin kunniakonfliktitilanteisiin puuttumisessa olemme koonneet tähän yhteystietoja järjestöihin, jotka osaavat tarjota neuvontaa ja apua kunniaan liittyvien konfliktien kysymysten kanssa:

Ihmisoikeusliitto, Kitkel-hanke

Kunniaan liittyvät konfliktit
Päivystyspuhelin 040 760 03 23 ma-pe klo 9-15
Ihmisoikeusliitto.fi

Ihmisoikeusliitto, Kokonainen.

Tyttöjen ympärileikkaukseen liittyvät asiat
Asiantuntija Janneke Johansson, 044 742 0403
Asiantuntija Saido Mohamed, 040 178 3479
Ihmisoikeusliitto.fi

Monika-naiset

Maahanmuuttajanaisille suunnattu palvelu
Helsingin keskustoimiston puhelin (09) 72 79 9999
Monikanaiset.fi

Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus Kotipuu

Yleiseen kotoutumiseen liittyvät asiat
puh. (09) 228 050
<http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/yhteystiedot/monikulttuurinen-osaamiskeskus/>

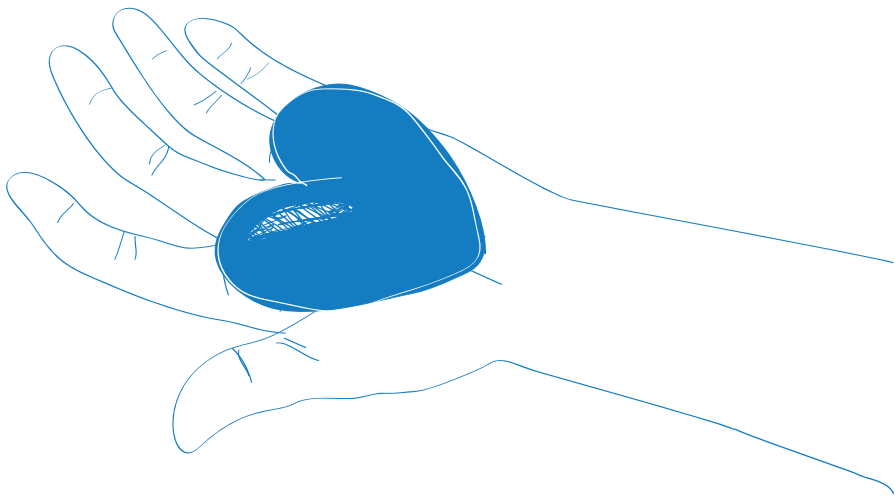
9. Lopuksi

Kunniaan liittyvien konfliktien ehkäisy ja niihin puuttuminen on kaiken muunlaisenkin väkivallan ja kaltoin kohtelun tavoin asia, johon puuttuminen kuuluu kaikille ammattiauttajille – ja myös kristityille. Emme voi piiloutua sen taakse, ettemme ymmärrä kulttuuria tai että väkivalta kuuluisi kulttuuriin. Väkivallalta ja painostukselta tulee suojella jokaista. Kaikilla on oikeus siihen.

Meidän tulee ymmärtää kulttuuria ja ottaa sen huomioon rakentavalla tavalla. Kaikkia kulttuureja on arvostettava, eikä yksi kulttuuri ole toista parempi. On kuitenkin pidettävä kiinni ajatuksesta, että kulttuurilla ei tule ikinä selittää väkivaltaa. Kulttuurilla ei saa oikeutta kenenkään fyysistä tai psyykkistä väkivaltaista kohtelua.

Toivomme, että tämä opas voisi auttaa sinuakin kohtaamaan kunniaan liittyviä konflikteja ja huomaamaan mahdollisuutesi ja osaamisesi puuttua niihin.

Muista, että kunniaan liittyvän väkivallan kohtaaminen ja siihen vakavasti suhtautuminen on mitä parhainta evankeliumin eteenpäin viemistä. Se on Jeesuksen käskyjen toteuttamista. Antamalla apumme sellaisillekin ihmisille, jotka eivät välttämättä kuulu kirkkoon tai usko Jeesukseen, teemme sitä, mihin meidät on kutsuttu: olemaan lähetystyöntekijöitä maailmassa. Auttaminen ja välittäminen eli rakastaminen on paras tapa kertoa ihmisille siitä, että Jeesus rakastaa heitä ja haluaa pelastaa heidät.

10. Lähteet ja muuta hyödyllistä kirjallisuutta sekä Internet-sivuja

- Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai 2008. Puhumalla paras. Ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Sisäasianministeriö.
- Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.) 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki. SKS.
- Shah, Hannah 2010. Imaamin tyttären raju pako vapauteen. Helsinki: Kuva ja Sana.
- Silvo, Juha (toim.) 1999. Kansan kirkosta kansojen kirkoksi. Kirkkohallituksen asettaman monikulttuurisuustyöryhmän mietintö. Kirkkohallitus: Helsinki.
- Tauro, Tanja & van Dijken, Marjo (toim.) 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Helsinki.
- Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen, koulutusmateriaali 2006. www.ahaavaimia.fi
- Ihmisoikeusliitto, Kitke!-hanke 2011. Tietoa kunniaan liittyvistä konflikteista. http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/Taustamuistio_Kitke.pdf
- Ihmisoikeudet.net. Oppia ihmisyydestä 2010. www.ihmisoikeudet.net

"Jeesus vastasi: 'Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa ovat laki ja profeetat."

Matt. 22:37–40

LIITE 2: Haastattelu kirkon lapsi-, perhe- ja nuorisotyönohjaajille opinnäytetyön taustamateriaaliksi

1. Mitä työhösi kuuluu? Kerro lyhyesti työnkuvastasi.
2. Mitä käsite ”kunniaväkivalta” mielestäsi tarkoittaa?
3. (Mitä ajatuksia käsite sinussa herättää?)
4. Minkä verran kohtaat työssäsi maahanmuuttajia?
5. Miten näet monikulttuurisuuden Raamatun valossa? Millaisia teemoja olet tähän liittyen pohtinut?
6. Arveletko, että olet joskus työssäsi kohdannut kunniaan liittyviä konflikteja?
7. (Jos olet kohdannut, mitä ajatuksia se sinussa herätti?)
8. (Miten toimit, kun kohtasit kunniaväkivaltaa?)
9. Miten ajattelet toimivasi, jos kohtaisit työssäsi kunniaväkivaltaa?
10. Millaisena näet seurakunnan roolin kunniaan liittyviin konflikteihin puuttumisessa?
11. Entä millaisena näet seurakunnan työntekijän roolin kunniaan liittyviin konflikteihin puuttumisessa?
12. Millaista tietoa tarvitsisit kunniaan liittyvistä konflikteista?